

ЛИТЕРАТУРНИ ТОПОСИ В СЪВРЕМЕННИЯ БЪЛГАРСКИ ПЕЧАТ: ЕМПИРИЧНИ ДАННИ

Надя КАНТАРЕВА-БАРУХ

Национално издателство за образование и наука „Аз Буки“

Abstract. This article traces the emergence of a literary topos in contemporary Bulgarian public periodicals. The empirical material collected is expected to be of use for teaching practices in schools at all levels – from secondary to higher ones. It is also a snapshot of the contemporary Bulgarian journalism and society.

Keywords: literary topos, media discourse, contemporary Bulgarian newspapers

---

Настоящото изследване проследява наличието, честотата и регулярността на използването на литературни герои и фрази от българската литературна класика в медийния дискурс. Предмет на изследване са именно тези силни, емблематични за народната култура герои-типажи и пословични литературни цитати, утвърдили се като незаменим фактор за постигане на внушение от страна на медиите.

Базирайки се на емпирично изследване върху масиви от публикации в национални периодични издания, настоящите страници

имат за цел да представят факти за онагледяването на феномените, в които се превръщат литературни образци, посредством медийния дискурс. Разгледани са архиви на периодичния печат - ежедневници, седмичници, списания, като на базата на техния различен характер се оформя цялостна и максимално точна представа за присъствието на изследвания феномен в медийното пространство.

Реализирането на целта на изследването налага да се позовем на емпиричен масив, извлечен от съвременния български печат. Проследени са публикации в: *ежедневниците* – в. „Стандарт“, в. „Дневник“, в. „Монитор“, в. „Новинар“, в. „24 часа“, в. „Труд“, в. „Сега“ и *седмичниците* – в. „Аз Буки“ и сп. „Тема“. За набавяне на изследвания материал са използвани печатните им и електронни архиви. Проследени са литературни топоси, включвани в медийните публикации, от художествената класика, изучавана в българското училище. Презумпцията е аудиторията, към която се стреми съответната медия, да познава използваните литературни образци.

Изследването проследява силната трансформация на литературния топос и на следата, която оставя в съзнанието на читателите, когато топосът е откъснат от оригиналното класическо произведение и е внесен в медиен текст. Някои от произведенията, „родили“ популярни литературни образци или дали нарицателни изрази, са от т. нар. Българска възрожденска литература, създавана в края на XVIII и в началото на XIX век. Проследени в контекста на съвременни житейски ситуации, при които са използвани конкретните литературни образци, контрастно се очертава влиянието на техните специфични характеристики.

Интерпретацията на „текста в кавички“ е зависима от контекста, от рецепцията на съвременната аудитория, дори от авторитета на журналиста-автор.

Пречупени през съвременната журналистическа призма и придобили своята негативна или позитивна оценка в критическия поглед на четящата аудитория, образите на литературните герои често пъти намират свой еквивалент в действителността, представяйки и припознавайки реалните „герои“ на съвремието. Тук се крие и причината, поради която интересът към тях е все така траен и нестихващ от страна на медиите.

Наред с литературните образи, в съвременния печат масово се използват и извадки от художествената класика, утвърдили се като незаменими фрази за българския печат, поради изпълняваните от тях специфични функции, необходими за ясното отправяне на медийни послания. Топосите, бидейки носители на базови функции, реализиращи конкретни послания, имат основополагащо значение за постигане на търсените ефекти от журналистите.

Трябва са се отбележи обаче, че за да бъде един текст по своята същност журналистически, е необходимо да притежава типични жанроопределящи характеристики, очертаващи принципните му различия с тези на литературата. На първо място се наблюдава наличието на кондензирано значение на използваните литературни метафори.

Еднопластовостта е друг основен белег на журналистическия текст, който цели ясното извеждане на значения и бързо постигане на целта за възприемането на информацията. Не се изисква дешифриране, защото посредством заемки от авторитетни автори и произведения, топосите сами по себе си биха могли да играят основната роля на гарантите за постигане на определено внушение.

Въпреки динамиката, с която се развива нашето общество, сегашната му ценностна и културна реалност до голяма степен се препокрива с етическата, естетическата и религиозната представа на

класиците на националната ни литература. Имената на автори, залегнали в основата на образователната програма в българското училище, се цитират наред с вечните им произведения и герои, предопределили в не малка степен нравствените и културни идеали на съвременно общество. Превърнали се в емблема и мерило на основни човешки достойнства. Така изявата на литературните топоси в медиите е мощна, най-вече заради функциите, на които са способни и заради който придават убедителност на тезата на журналиста.

Тъй като основополагащо място в целия настоящ материал заема терминът „топос“ най-напред е нужно да се уточни значението, в което се употребява той в страниците на изследването. Топосът

[В] античната реторика означава „място“ (локус), „общо място“ в смисъла на всеизвестни представи, които трябва да бъдат вплетени в речта. В по-новото езикознание и литературознание, топос означава твърдо клише, речева формула, която живее в литературната традиция... Въпросът за конкретната функция на топоса в контекста придобива все по-голямо значение за интерпретацията на топосите в художествената литература и приложните текстове” (Калешев & Петров, 2001).

Именно със своето актуално значение – преди всичко резултат на поливалентните му функции, топосът се налага на медийната платформа.

Над 300 са изследваните цитати от съвременни медии, които съдържат литературни топоси, разположени в контекстите на споменатите печатни издания.

„Вий сте идиоти” е коментарна статия на Димитри Иванов.¹⁾ Тя носи заглавието на фрагмент от Ботевото стихотворение „В механата” и

се реализира в силно провокативното възклицателно обобщение „Вий сте идиоти!“. Така на начално ниво на анализ се открива мощната отлика на журналистическото заглавие, като средство за привличане на читателския интерес. Като вторично влияние върху рецепцията на медийния текст създава фактът, че думата „идиот“ се използва от съвременниците ни при общуване най-вече на битово ниво.

Според масива на електронното издание на вестник „Сега“ и седмичния обзор на вестника за най-четените коментари, публицистът Димитри Иванов¹⁾ въздейства на аудиторията чрез употребата на емблематични фрази от българската художествена класика. „Вий сте идиоти“ е заглавието, което дава блестящ пример затова как един литературен топос може още при озаглавяването на текста да се използва със силен ефект на внушение.

Самата Ботева творба, послужила като базис на автора на вестникарската статия, е позната на аудиторията от училищната програма. Публикацията е отправена именно към българския читател, а не към читателя изобщо, което означава, че всеки адресат е запознат с конкретното произведение. Това несъмнено гарантира, че са налице определени рецепции, а отгук, че ще има и определена разбираемост, макар че литературната заемка се реализира в дискурса на медийна изява. От друга страна, в битовата реч ключовата дума в заглавието - „идиот“, носи семантични препратки. Те биха могли по своему да са провокативни, странни и пораждащи размисъл за логиката на „идиот“ извън рамките на литературния текст. По същия начин литературният топос, превърнал се в твърдо клише, или речева формула – без значение, е не по-малко жизнен и съществува убедително в медийната традиция. Феноменът в случая се изразява в това, че литературният топос, наложен от журналистическата практика, трудно би се припознал. Не се залага на похвата „игра на думи“, а с оглед на конкретни препратки се достига

определен ефект. По-скоро е заложено на методи, посредством които се постига внушение, всеобхватно и конкретно положено в семантиката на самото заглавие „Вий сте идиоти”.

Погледнато от друг ъгъл, авторът се насочва все пак към една по-определена, по-ограничена аудитория. Подобна публицистика, асимилирана от нечетящите, останали на стадий „свършено образование – свършено четене”, несъмнено би останала неразбрана. За тези българи, макар и прекарвали не една училищна година с творчеството на Ботев, „Вий сте идиоти” сам по себе си като израз не би представлявал по значението си друго освен журналистическа приумица, чиято цел е постигане на ефект на обида. Авторовият критически поглед в случая би бил възприет твърде повърхностно и рецепцията на „нечетящия по принцип” ще възпроизведе битовата функция на думата „идиот”.

Съвсем различен ефект „гони” и несъмнено постига публикуваното във в. „Сега” в очите на по-четящата и по-образованата част на обществото. В този случай контекстовите връзки осъществяват изцяло своите възможни функции. Тогава би било допустимо тълкуване и разбиране на смисъла, вложен от автора. Още повече, че този тип аудитория би подходила към четивото с ясното съзнание чий е конкретният литературен източник и кой е авторът, подложил фразата „Вий сте идиоти” на съвременна интерпретация. Азбучна истина е, че открай време името на създателя на дадена творба е ключов фактор, предопределящ стойността на произведението. Доколкото няма непредубеден читател, дотолкова по-образованият ще залага авторитета на автора при оценяването на достойнствата на едно произведение.

Richards (1930) показва, че оценките за литература могат да бъдат субективни. Той прави експеримент със студентите си, като им поставя задача за анализиране на литературни творби, без предоставени сведения за авторството им. Получените резултати са най-разнообразни и

свидетелстват за това, как четените автори са получили по-ниска оценка от непознатите. Този опит на Ричардс е безспорното доказателство за авторитета на творбите на утвърдения писател над този, чиято популярност е в по-ниска степен. Това е и своеобразен пример за субективността в преценката на четящия, свързана със „заявени“ очаквания към дадена творба.

Тук следва да се коментира и значението, и посланието на творбата в контекста на отношението ѝ към действителността и днес.

Вестникарската статия и самото име Христо Ботев, както и цитатът от произведението му, са придобили нова специфика на значенията си по отношение на политическите, социалните и културните реалии на времето, в което Димитри Иванов¹⁾ създава своя коментар:

[Н]ие, махленските хлапета, крадахме вишните в задния двор, а отвън под чинарите се излежаваше един красив, брадат бродяга, който приличаше на Христо Ботев от нашите читанки. Заради бродягата плъзнаха слухове, че Ботев не е загинал на Вола, а е жив и се е завърнал от Диарбекир... Ние, дечурлигата, събирахме стотинки, купувахме за нашия "Христо Ботев" юзче ракия и му го занасяхме под чинарите ...

Използвайки публицистичния метод реализиращ спомена, авторът несъмнено препраща читателя извън рамките на сегашната реалност към времеви отрязък от една по-далечна действителност, в която той самият е участник.

Описанието на героя на авторския разказ носи на читателя възможността за изграждане на представа за облика на самия Ботев. Това най-ярко се развива в следния цитат: „Нашият "Христо Ботев" беше мъжествен красавец и гласът му отекваше по булеварда....”

Докато „героите на нашето време” според Димитри Иванов днес вече не притежават характеристиките на националния борец, авторът недвусмислено и иронично ги помества в категорията „идиот”. „Както съм разказвал, провикнеше ли се нашият "Христо Ботев" към света: "Вий, вий сте идиоти!", уточнява авторът и завършва с обобщението „Вярно, че сме идиоти.”

Този коментар е блестящ пример за това как рефлектира художествената литература посредством медийния дискурс върху съвременния читател. Как той именно чрез средствата за масово осведомяване преоткрива (а често и открива) образци на „високата литература”.

В посочения материал думата „идиот” е употребена 6 пъти, като регистрира ярки семантични препратки на автора към неговата аудитория.

Трябва да се отбележи, че небезизвестната Ботева фраза „Вий сте идиоти” не е използвана в нито едно друго от периодичните издания, предмет на изследването. За сметка на това в обсъждания текст на в. „Сега” авторът използва и други цитати, независимо с/или без кавички, от националната ни литература.

Отново в духа на личната изповед Димитри Иванов, мимоходом в същата коментарна статия, обрисова наемател на „сградата с киното” от неговото детство. Като на втори план, едва ли не „между другото,” авторът представя Димчо Дебелянов

[Н]а втория етаж имаше стаи за наематели с прозорци към задния двор с вишневи дръвчета и някогашният наемател Димчо Дебелянов там написал стихотворението "Помниш ли, помниш ли тихия двор, тихия дом в белоцветните вишни..."¹⁾

Цитираното тук от най-нежната лирика на поета е в категоричен контраст с експресивното, водещо възклицание на основната тема на Димитри Иванов. Същото се отнася и за цитираната от него във „Вий сте идиоти” безкрайно красива поезия на Ботев:

Настане вечер, месец изгрее.
Звезди обсипят свода небесен.
Гора зашуми, вятър повее.
Балканът пее хайдушка шесен.

Специално в тази публикация във в. „Сега” има ярък пример за функциониране на интертекстуална мрежа. Произведението, не просто се гради върху междутекстовите връзки на литературни топоси. Освен извадки от българската класика авторът включва и представители на световната култура и цитати от преводна и оригинална литература. Реализирани в журналистическия материал, интертекстуалните препратки придават мащабна оценка на универсално художествено обобщение за света и за хората.

С мозайка от цитати на български критици се градят и други текстове във в. „Сега” от същия автор. Той насочва читателското внимание върху междутекстовите връзки с „белоцветните вишни” на Д. Дебелянов във статиите си “Помниш ли, помниш ли тихия двор, тихия дом в белоцветните вишни”²⁾, „Чудомир”³⁾ и „Спомен за Леон Даниел.”⁴⁾

При сравнителен прочит на изследваните материали на публициста Димитри Иванов, пред критическия поглед се открива един по-необичаен феномен, оказал се свойствен похват за неговите коментарни статии. Става дума за наличието на цели дублиращи се абзаци в публикациите му, но приложени в техния строго индивидуален контекст. Тези абзаци играят ролята на утвърдено общовалидно

въведение към основния поставен проблем. По този начин освен навлизане на литературния топос в медийния дискурс, същевременно се наблюдава и присъствието на цели откъси от вече съществуващ авторски публицистичен материал, който сам за себе си започва да изпълняват функция на медиен топос.

Очертава се явление, което обособява в медийния дискурс, от една страна, „литературното „твърдо клише”, и от друга страна – един нов вид топос в лицето на медийния цитат. С други думи в текста се преплитат мощни междутекстови връзки, които съсредоточават читателското внимание към творбата, лежаща на една и съща платформа с различни типове текстове. Това несъмнено е от решаващо значение за разбирането на посланията.

Добрев & Добрева (2012) дават ясно дешифриране на термина, определяйки го като „състояние на постоянно припомняне на други текстове чрез възприемания текст”. В такъв случай, ако възприемем и приложим схващането на Добрев при коментарните материали във в. „Сега”, ще открием едно двупластово (двупланово) ниво на литературното явление интертекстуалност, реализирано чрез медийния и литературния топос едновременно. Като научно обяснение на уловения публицистичен феномен би послужил следния цитат (Добрев & Добрева, 2012):

[О]собен интерес представляват случаите, когато интертекстуалността се появява между литературни и нелитературни текстове... В случая междутекстовите връзки са резултат от специфичното място, което заема литературата в общия поток на културата. Този тип междутекстови връзки демонстрира особената роля на литературните текстове в културния текстос космос и същевременно очертава средишното

място на езика като знакова система в художествената дейност на човешките същества.

А за да се добие плътност изказаното научно твърдение, може да се приведе пример отново с Димитри Иванов. Цитатът, който следва по-долу, е текст включен в негови различни вестникарски материали, публикувани във в. „Сега“:²⁻⁴⁾

[С]то пъти съм разказвал за времето, когато срещу паметника на Патриарх Евтимий в София още я нямаше сградата с киното долу. Там имаше чинари и под тях бяха масите на семейна бирария "Хладна почивка". Кухнята и вътрешното помещение бяха на първия етаж. На втория етаж имаше стаи за наематели с прозорци към задния двор с вишневи дръвчета и някогашният наемател Димчо Дебелянов там написал стихотворението "Помниш ли, помниш ли тихия двор, тихия дом в белоцветните вишни..."

При повторно използван похват на личния авторов спомен, върху еднакви основи са базирани коментарните умозаклучения. Но положени в друг индивидуален контекст, се постига различно послание към четящата аудитория.

Други публицисти като Дончо Цонев, използват емблематичната фраза за „белоцветните вишни“, за да маркират ценността на поетичното слово, което вече избледнява на фона на тенденцията в писането изобщо. Засегнат е проблемът за „изменената поезия“, за забравата на литературните класически образци, конкретно в лицето на Димчо Дебелянов.

[Р]езките промени в света през последните десетилетия силно се

отразиха на духовността - у дома и навсякъде. Първо се изметна поезията, след нея белетристиката, а най-пъргаво журналистиката. Кой пише днес за белоцветните вишни? Кой разказва като Омир?

Разочарованието от порочната практика на съвременните пишещи да заменят „добрата стара класика” с нововъведени и постепенно налагащи се стереотипи в творбите, е най-контрастно представено в следващите редове от същата статия. Ярко са маркирани негативните характеристики на съвременната поезия, демонстриращи неблагоприятното отношение към „големите образци” на литературата: *“Днешната "модна" поезия е зла и често енигматична. Тя е обратното на гениалното и просто до свършенство: "Господи, колко си хубава!"⁴⁾* Между двата приложени цитата изпъква недвусмислената авторова оценка за забравената традиция, чиито призови към високата лирика отекват като *”жалби далечни и спомени лишни”* към този, който не помни вече *„белоцветните вишни”*.

Все повече имената на Дебелянов, Далчев, Вапцаров, Ботев, Вазов, Йовков, Гео Милев, заедно с категорично наложилите им се творби и герои, биват част от медийния дискурс. Най-вече по повод кандидат-студентски изпити и породените от тях недоразумения при интерпретациите. Недоумение будят реплики на „нечетящите” български деца при тълкуването на „високата” литература.

[И] пак дойде времето на кандидат-студентските „бисери”. И пак се втрисаме – но приглушено, от позицията на „как е възможно?!”...Предлагам само едно уточнение. „Бисерите” да се придружават и с прилагателните родителски, учителски, журналистически, академично-преподавателски...стигнахме

дотам, с усмивка да четем „бисерите” на децата ни. Не на нашите, разбира се. Нашите деца са грамотни, умни, възпитани. Смеем се на чуждите. На учителите им, на университетските преподаватели - обучили тези учители, смеем се на журналистите, създатели на информационния поток... Все персонажи, нямащи нищо общо с нас. Убедително.⁶⁾

[П]о-скоро сме зачудени какво ли ще помнят днешните ученици, когато в един урок ще им преподават Ботев, Вапцаров, Смирненски, Гео Милев и Яворов едновременно. За да наваксат учителската стачка. Ще има бисери от рода на "Отрязаха му и двете ръце и пак го питат и го разпитват: Помниш ли, помниш ли, Балканджи Йово, тихия двор с белоцветните вишни?"⁷⁾

Изводи от настоящото изследване дори навеждат на мисълта, че т. нар. „ученически бисери” стават дори по-популярни от самите текстове на оригиналните творби. Именно нуждата от промяна в образователната система от край време е повод за коментари в журналистическите среди. Предложения за реформи мотивират публикуването на материали като цитирания по-долу:

[У]чебната програма по български език и литература трябва да се съкрати или часовете трябва да се увеличат, беше друго от предложенията... За Димчо Дебелянов все не остава време в 11 клас и го оставяме винаги за 12 клас, обясни още Илиев от Варна. Ваня Георгиева от Видин поиска конкретно да се увеличат часовете по литература в последните два класа на гимназията. Сега в 11 клас часовете по този предмет са 3, а в 12 - едва 2.... Промените изпращат в историята произведения като "Ангелинка",

"Маминото детенце", "Мойте песни" и др. Остават "Немили-недраги", "По жицата", "Една българка", "На прощаване".

Подобни статии изразяват отношението на медиите към обществени проблеми и констатира наличие на парадокси сред решенията:

[К]ой български автор харесват българските кандидат-студенти? Това е най-трудният въпрос на поредната кампания по прием в университетите. Ботев се води неразбран, Гео Милев - сложен, Дебелянов - кошмарен, даже Вазов не ставал, за Талев да не говорим. И това все определения на хора, които са се готвели като луди за приеман изпит по литература.

За разлика от журналистите, които изразяват възмущението си от сегашната ситуация, в която се намира образованието у нас, наблюдават се и такива, които разказват за времето, когато да се извършват съкращения в програмата по литература е било немислимо. Тези публицисти избират похвата „култ към миналото“ като инструмент за напомняне на достоинства на литературната класика, високо ценена от предходните поколения. Според журналистите все още има и такива читатели, подобни на предшествениците ни, които проявяват жив интерес към класическата литература, и за които имената на авторите са значещи и свързани с конкретни произведения. Текст в „Труд“¹⁰⁾ онагледява казаното дотук, като цитира класици:

[Н]е, със сигурност не. Дори ако погледнем в литературния живот от миналото... Читателите, които със сърцата си са избрали Яворов, Дебелянов, Пенчо Славейков за велики, те също са били

едно будно, съвсем непривилегировано, дори зле облечено малцинство. И въпреки това те са определящите. Вярвам, че такива хора се появяват и сега - възпитани, а някои и дори родени в това чистилище, през което минаваме.

В същия ред на мисли се наблюдават и публикации, разказващи за спомените на хора, живели с литературните образци. Този вид статии са мемоарно маркирани и най-ярко онагледяват факти около историята на литературни автори от класиката. Наред с това те дават и оценка за стойности и емоционално натоварват историческата действителност от онези времена до днес:

[М]ислиш ли, че забравям в коя страна съм родена и живея? Мислиш ли, че съм забравила слепия, изоставен Яворов как почуква с тояжка по “Царя”, че не помня печалните му думи: “А откъде пари?”, когато му казват, че след операция на Запад ще прогледне? Мислиш ли, че съм забравила гениалния Юноша, който угасва от туберкулоза без помощ отнийде? Мислиш ли, че не помня кой разстреля Вапцаров? Че не знам как Димчо Дебелянов е вапцал краката си с черна боя, за да не личи, че носи обувки бос? Или че в сегашна България на ограбени богатства Александър Геров проплака “Котката ми вие от глад” и си отиде по гуменки в студа? Нещо днес да се е променило? Да е станала малко по-човешка, по-родомилееща политиката на тези, които са на власт? Същото високомерие към хала на хората, към духовната съдба на нацията...Но за това трябва да бъдеш благородникът, големият писател - да имаш свой морал и свое живо чувство за Историята.

От една страна, налични са публикации за спомените, които живеят в паметта на личности, силно свързани с художествената литература. От друга страна, има и обществено ангажирани хора, които пряко идентифицират не само себе си, но и България с литературните класици. От в. „Труд“ са изведени два примера за асоциациите на наш и чуждестранен писател, свързани с представата им за България.

[К]огато съм в България, аз ставам друг човек. Държа се по различен начин, по-откровен съм. Тук животът е по-социален. В Англия хората крият страстите си. В България е обратното. Българите имат още чувство за идентичност. От националните български герои харесвам Самуил, Левски, Ботев, Никола Петков, Александър Стамболийски. Много ми допада и Димчо Дебелянов, който е загинал на фронта, и за мен е национален герой, освен че е блестящ поет.¹²⁾

[Д]ълбоко съм свързан с България. Аз съм заклет балканофил. И в дългогодишното ми изгнаничество в Париж усещам носталгия както по македонската поезия, така и за българската, сръбската, гръцката, албанската, румънската... С едно и също чувство рецитирам стиховете на Михай Еминеско и Димчо Дебелянов, на Вапцаров или на сръбския поет Бранко Михович.¹³⁾

Съпоставяйки материали, които оформят различни гледни точки за ценността на литературното творчество през годините, журналистите дават и сведения затова, че въпреки ситуацията с „нечетящите поколения“, книги с литературна класика се преиздават. Независимо, че съществуват и трудности от икономическо естество

[В] нашата неблагоприятна литература словото на Радичков се радва на добра участ. Обикновено у нас става така, че след смъртта на писателя творчеството му се забравя и минават доста години преди някой да се сети да го преиздаде. Обаче има една редица от щастливци, които публиката не забравя и които продължават да се четата. Това са Вазов, Дебелянов, Йовков и Радичков", посочи проф. Георги Каприев от СУ "Климент Охридски"¹⁴⁾

[А]з не искам да се ощетяват частните издателства, а просто Ботев и Яворов, Дебелянов и Йовков да ги има във всяка книжарница. И не твърдя, че това е единствения път, просто предлагам да се мисли и да се работи...Нашата общественост трябва да знае, че Съюзът на българските писатели не получава един лев субсидия от държавата. Имаме финансови трудности и задължения. Но кой няма? Цялата ни дейност е резултат на собствените ни сили. Не се оплакваме. Това общество толкова може. Но отношението... Отношението!¹⁵⁾

За жалост, по-запомнящи се и трайно присъстващи във вестникарските материали се оказват не литературните топоси, а цитатите от ученически съчинения в публикациите. Голяма част от трагикомични „бисери” са помествани все по-често на страниците на най-четените ежедневници. Дали целта е ефектът от публикациите да има дидактичен или забавен характер, не е ясно. Но статистиката за ученическия феномен е притеснителна. Най-малкото, защото точно сочи познанията и способностите за анализи на младия човек върху българската литература.

[Д]ебелянов е израснал в тихия двор с белоцветните вишни, а

Далчев - в затворено херметически пространство, затова двамата пишат по различен начин...Вапцаров е типичен комунист - нахакан, арогантен и убеден, че с вяра ще победи врага...Далчев се различава от Дебелянов по стила на писане и това, че единият пише проза, а другият се насочва към мереното слово. На техния фон Вапцаров изпъква като паметник на социалистическия реализъм. Далчев е толкова мрачен и пуст с неговата вечна смърт, че става банален до болка. За разлика от Вапцаров, Дебелянов е нежен, внимателен и понякога дори женствено-изтънчен. Той дори не се различава от любимата си, която лежи на смъртно ложе.¹⁶⁾

Безпогрешно се тълкуват думите на депутатът Атанас Атанасов в интервю във вестник „24 часа“: „Разбрах, че тази година Димчо Дебелянов е разплакал доста кандидат-студенти. И на нас ни се падна Дебелянов и бе катастрофален резултатът. Но малко над 20 души изкарахме оценки - не казвам колко, но влязохме“, спомня си днес депутатът.¹⁷⁾

Оказва се, че Дебелянов представлява загадка не само за сегашните поколения учащи се, но и за предходни. Разбирането на творчеството му се тълкува нееднопосочно. Което противоречи не само на официалната литературна критика, но и на идеята на самото произведение: „Всеки момент на пазара ще пуснат и кандидатстудентските открития. За “Самотата в поезията на Димчо Дебелянов” не знам, обаче “Как ще живеем, ако не гоним измамата” и “Да знаеш, ти, живота как обичам и колко мразя празните химери” са идеални за витиевати простотии.“¹⁸⁾

[В]чера и Димчо Дебелянов изгони зрелостниците от изпитната зала. Животът ни май се е напълнил с “отворковци” - как да

почувстват “самотата” в лириката му! Е, задушевната тема иска и конкретни знания. Виж, за сравнението на фрази у Вапцаров и Елин Пелин, може да заложиш и на обща култура. Ако я имаш!”¹⁹⁾

[И] тук обаче националната суперобщност похлупва всичко и литературата започва да се разглежда като илюстрация на елементаризираната история. В резултат на това кандидат-студентът се мъчи да си спомни какво иска да си спомня Дебеляновият лирически герой в "Аз искам да те помня все така..." и накрая решава, че това е... масовото народно въодушевление при обявяването на Балканската война. (Защото е запомнил, че Дебелянов умира на фронта). Когато някой автор-индивидуалист категорично пет пари не дава за националното, например Пенчо Славейков, учениците си казват, че така той е искал да извиси българската литература до равнището на световната - т.е. пак е обслужвал националната гордост, ама не го е знаел. Тъй като българските писатели рядко се занимават направо с националната идентичност, в играта влиза патриархалната идилия. В момента българската литература се учи изцяло пречупена през този модел - колко хубав е родовият свят и колко лошо нещо е настъпващата модерност; и така от Елин Пелин до Димитър Димов.²⁰⁾

Функциите на литературния топос, разположен в журналистическия текст, са подвластни на медийния контекст. От своя страна, подобно на руските кукли „Матрьошки”, самият журналистически материал е разположен винаги в определено медийното пространство - вестникарската страница, рубрика...

Литературният топос е здраво екипиран в контекст и практически ситуации, които изискват да се наложат определени прочети и да се „вкарат в скоби” други, така както самият Тери Игълтън предлага. Освен коментарите с „осъдителен” характер, присъстват в не по-малка степен и такива публикации, които носят биографичен характер, ценностни оценки за автора и произведението, както и когнитивната стойност на казаното, с което обогатяват читателската култура и познание.

Някои журналистически материали са чисто биографични по природа:

[Н]а 2 октомври 1916 г. поетът Димчо Дебелянов е убит на южния фронт край Демир Хисар в хода на Първата световна война. Той е едва на 29 години. Роден е на 28 март 1887 г. в Копривщица и е последното, шесто дете на Вельо Дебелянов и Цана Илиева Стайчина. През 1896 г. след смъртта на бащата семейството се премества в Пловдив и Димчо учи в мъжката гимназия "Александър I", където пише първите си стихотворения.”²¹⁾

Целта на публикуването се реализира в осведомяването на читателя за живота и делото на поета. Подобни статии най-често публикуват по повод годишнини, свързани с живота на дадена личност. Някои от т.нар. „юбилейни” статии се преповтарят през годините на страниците на един и същи печатни издания. Явно това е необходимо на аудиторията, в противен случай вечно ограничените вестникарски страници не биха заделили място за повтаряне на едни и същи факти:

[Н]а 2 октомври 1916 г. поетът Димчо Дебелянов е убит на Южния фронт край Демир Хисар в хода на бушуващата вече две години Първа световна война. Той е едва на 29 години. Роден е на

28 март 1887 г. в Копривщица. Той е последното, шесто дете на Вельо Дебелянов и Цана Стайчина...²²⁾

В Созопол ще бъде отбелязана и 120-годишнината от рождението на Димчо Дебелянов, събщи изпълнителният директор на фондация "Аполония" Маргарита Димитрова. Под наслов "Четем Димчо Дебелянов" на публиката ще бъдат раздадени стихове, които всеки ще може да прочете така, както ги чувства.²³⁾

Срещат се и недотолкова приятни факти около живота на Дебелянов, които не случайно не блестят с популярност. Функцията на тези факти е да привлекат вниманието на обществото, чрез постигане на силно емоционално внушение. В следващите редове на цитата от в. „Труд“ журналистът дори си позволява да анализира част от Дебеляновата творба „Да се завърнеш в бащината къща“. По този начин, от една страна, се прави преход към главната тема, а от друга, се демонстрират качествата и авторитета на Дебеляновата поезия. Литературният топос, цитиран в статията, препраща към образа на майката и категорично води за постигане на журналистическата цел:

[Е]два ли има българин, който да не е изучавал в училище Дебеляновия стих “Да се завърнеш в бащината къща...” Обикновено познанията ни стигат до първата строфа на елегията, но не и до същественото: “да те посрещне старата на прага / и сложил чело на безсилно рамо / да чезнеш в нейната усмивка блага / и дълго да повтаряш: мамо, мамо!” За Цана Илиева, майката на известния български поет, се знае много малко. Премълчаван е и фактът, че последните си земни дни тя е прекарала в страшна мизерия не в Копривщица, а... във Враца.²⁴⁾

Още първите десетилетия на миналия век автори на художествена литература използват възможността на медиите да рекламират произведенията си. И днес, за да придадат стойност на творбата си, автори се опират на утвърдени на литературното попрището имена на предшественици. В интервю за „Дневник”, за да представи своя творение, Андрей Слабаков използва именно този рекламен трик като доказано средство за привличане на читателския интерес:

[Ч]е аз съм класикът на българската писоарна лирика!? Гордея се, това е основен жанр в световната поезия. Не смея да кажа, че съм родоначалник, защото няма български поет, който да не е писал подобна лирика. Включително Траянов, Лилив, Дебелянов, Пеню Пенев и който ви дойде на акъла. Друг е въпросът дали тя е издавана. И не само български, всички поети в света са се упражнявали в този жанр. Да не ви изброявам Вийон, Пушкин, Лермонтов, Аполинер и пр.²⁵⁾

Несериозно е да се приеме примера на Слабаков, като водеща препратка към творчеството на литературните ни класици. Думите му определено са без значение за авторитета на споменатите имена. Повечето автори прибегнали към този похват, предпочитат по-скоро примери с утвърдени литературни творби, които да послужат като обещание към читателската рецепция за стойността на новия предлаган продукт: „Чародеецът бохем” на Здравко Дафинов представлява документална хроника за живота и творчеството на Димчо Дебелянов. Тук са включени не само литературни анализи, но и спомени на съвременници на поета.²⁶⁾

[М]аргарита Младенова се завръща на сцената на Сатиричния театър със спектакъла "Плеbei по рождение". Той е по мотиви от

Алеко Константинов, Иван Вазов, Стоян Михайловски, Христо Смирненски, Тома Измирлиев, Димитър Подвързачов и Димчо Дебелянов. Премиерните представления ще се играят на 14 и 18 март. Любопитното е, че Маргарита Младенова поставя още през 1985 г. в Сатирата спектакъла “Приказка за стълбата” по мотиви от сатириите и поезията на Христо Смирненски. Сега, 20 години по-късно, тя работи по същата тема, като разширява литературната основа.²⁷⁾

За да се придаде емоционална натовареност на една публикация, често се прибегва към всмукване на литературен топос между редовете на журналистическия текст. Така в материал във в. „Труд” чрез стих от Дебелянов е обяснено и онагледено човешкото състояние на самота:

Самотата може да е съдба или стих:

“Ако загина на война,
жал никого не ще попари -
изгубих майка, а жена
не наидох, нямам и другари.”

Димчо Дебелянов

Изоляцията често е принудителна! Или самонаказание! Самотата
- избор, е болезнен израз на достойнство!²⁸⁾

Предходните цитирани редове ефектно провокират читателския интерес, чрез основната тема залегнала в творчеството на големия български класик Дебелянов, която е и тема в посочената публикация. По този начин се предоставя възможност за читателско интерпретиране и на журналистическите, и на литературните послания. Отново в „Дневник” се появява злободневна статия относно нов Подробен

устройствен план на столичната община „Възраждане”. Дори подобен род вестникарски четива се опират на авторитета на литературните класици. Наличието им в конкретния текст е, продиктувано от това, че период от техния живот се свързва със застрашени от разруха постройки. Така представени, стойността на сградите се покачва след споменаване на някогашните им обитатели:

[Н]а 9 септември, вторник, инициативен комитет от собственици на къщи в столичната община "Възраждане" организира многолюдно обсъждане на скандално появилия се в Държавен вестник Подробен устройствен план (ПУП) на квартала между улиците "Лавеле", "Борис" и "Пиротска". Архитектите се опасяват, че няма да бъде пощадена дори сградата, в която са живели Димитър Подвързачов и Димчо Дебелянов, преди да замине за фронта. Там е живял и Йордан Йовков. Къщата, която носи интелектуалния дух на онази епоха, е описана от Константин Константинов.²⁹⁾

Други публицисти избират да дадат информация за прототипа на образи на емблематични творби в историята на литературното творчество. Така например Вазовата „Една българка”, е отпечатана във в. „Стандарт”. Обособилият се литературен топос в лицето на героинята Баба Илияца е почерпен от българка от село Челопек, чиято къща-музей днес посреща гости от цяла България.

[Т]ази есен къщата на Вазовата героиня баба Илияца в планинското село Челопек се превърна в малка работилница за позабравените автентични български занаяти...Има си и люлка за бебе, а родословното дърво на баба Илияца с над 400 нейни наследници е като тапет на една от стените. В къщата влиза и

бившата кметица Василка Манчева, която е правнучка на баба Илийца. ... прототип на образа, който е създал патриархът на българската литература, е Пена от Ганинския род, родена през 1820 година.³⁰⁾

Подобен материал е поместен и в сп. „Тема”, където едновременно се дават сведения и за Баба Илийца, и за Дядо Йоцо от Вазовите разкази: „Пенка живее на ул. "Погледец". Така се нарича и местността, където се намира скалата, върху която Вазов е седнал на път за връх Околчица и е написал разказа "Една българка"... Мъжете в кръчмата разказали на поета историята на баба Илийца..Така по пътя за Околчица се родили и разказите "Дядо Йоцо гледа" и "Каменният кръст."³¹⁾

Цялата публикация разказва за стереотипите на Вазовите герои, пресъздадени от живущите в село Челопек. Статиите има биографичен характер, който създава траен интерес към читателската аудитория на периодичното издание: „... Във врачанското село Челопек живеят над 200 дългоухи. Наследниците на баба Илийца твърдят, че инатливото животно е спасило селото им. ... С три неща е известно врачанското село Челопек - с Вазовата героиня баба Илийца, на която преди шест години местните вдигнали с голи ръце къща-музей.... "Много хора си мислят, че баба Илийца е измислен герой..."³¹⁾

Сред най-публикуваните теми, разработвани с помощта на литературни топоси, по открояващи се обществени проблеми, са тези, свързани с образованието. Около ежегодните матури и кандидат-студентски изпити се създават забавни за масовата аудитория текстове, които в цялостен план иронизират познанията на младото поколение върху литературната класика. Разсъжденията на учениците са изпълнени с нови интерпретации, които не подминават и любимите образи на

българската журналистика. Сред тях на първо място са Вазовите „Баба Илийца” и „Дядо Йоцо”: „В отговора на един от въпросите, свързани с "Една българка", ученик е прекръстил калугера Евтимий на Патриарх Евтимий. Така е излязло, че търновският книжовник е изгонил баба Илийца от манастира, разказаха проверители.”³²⁾

[К]ато не намерила кой да я прекара, баба Илийца извадила кола и се прекарала сама..." Много, ама много смешно, нали? Това е само един от бисерите, които седмоласниците произведоха на тема "Баба Илийца във време на изпитание". И това лято не мина без баба Илийца, и това лято бисерите не ни се разминаха. Четем ги, защото са интересни.³³⁾

Авторът на последния цитиран абзац от в. „Новинар” – след като се позовава на резултатите от изпитните теми, извежда своите изводи, като равносметка за значението на литературата в наши дни:

Какъв е изводът от интересните бисери на кандидат-учениците в елитни гимназии и на кандидатите за студенти и от безинтересните факти, че те излизат неподготвени за работа от същите елитни гимназии и университети? Изводът е, че за нас все още са важни любопитките, а същественото е маловажно.³³⁾

Именно чрез тези „любопитки” обаче в медийния дискурс се въвеждат и „литературни ситуации“. Те са интересни, защото са изпълнили една от целите си – да препратят сигнали към масовия читател, да бъдат достъпни за него, съобразно познанията и интересите му в областта. Точно затова „същественото” се омаловажава, защото не отговаря на рецепцията на определена аудитория, която пряко се

интересува да опознае не литературния образец, а вариациите, свързани с него, постигащи комичен ефект. Смешната ученическа приумица за кола от разказа „Една българка” вдъхновява журналистите за създаването на пародиращи статии, индиректно препращащи към т.нар. „бисери”. По тази повод в сп. „Тема” се появява материалът „Кол”, който изцяло постига целта на журналиста за пародиране на Вазовия разказ: “Вазов не случайно снабди баба Илийца с кол, а Ботев възкликна: "Тоз хайдутин, що го любиш, на кол утре да го видиш"...От "Една българка" насам борбата с кола винаги се е свързвала с освобождението. Баба Илийца води половинчасова борба с него, за да откачи ладията и междуременно помага на четник.”³⁴⁾

В анализ в „Дневник”, по повод празника на жената 8-ми март, е положен образа на литературната героиня Баба Илийца в съвременния контекст. Превърнала се в нарицателно за борбеност и сила, тази българка служи за онагледяване на ситуации от съвременния живот:

[P]азбира се, че не е задължително да се участва нито в празника, нито в пародията. Защото Осми март е ден като всички останали дни, в които жената има достатъчно поводи и причини да се чувства огорчена ... Мария, вместо да положи новороденото си в яслите, го изоставя в контейнер за боклук. Баба Илийца размахва кола, за да се спаси от крадците, които са нахлули посред бял ден в дома ѝ. Мария Кюри е погълната да направи научното откритие как с 16 лв. месечни детски добавки да облече, нахрани и възпита децата си в почтеност.³⁵⁾

Други публицисти, отново избрали похватът на пародиране, използват литературните топоси, за да постигнат каскадно нарастване на внушенията: „Наивно е да се мисли, че някой някога ще се наеме да

разтури тая Солунска митница - битката е неравна като онази при Гредетин, за която час по час разправяше Странджата. Просто от баба Илийца и кола има да се смъкват още пари. Мно-о-ого пари и, ако може, докато свят светува.”³⁶⁾

Този коментар, поместен във в. „Дневник” по повод журналистическото присъствие по време на кандидат-студентските изпити, сочи, че голяма част от самите ученически недоразумения, положени в медийния дискурс, са умишлено търсени, с цел печалба от страна на медията, в която биват отразявани. Тъй като подобни текстове имат по-скоро анимираща, развеселяваща функция, те са по-известни сред читателите. Чрез комичния ефект на тези статии „еднодневки”, се пренебрегва сериозността на недопустимите грешки, допускани от учениците. Коментар по темата е поместен и във в. „Труд”: „Всяка година кандидатстудентските изпити предлагат много т. нар. бисери като този, който току-що прочетохте. Те стават повод да се посмеем, да поклатим глави в недоумение, да възкликнем “Ах, това образование!” и след ден-два ги забравяме.”³⁷⁾

Последвало заключение в споменатия по-горе материал на „Новинар”: „българското образование все още се крепи на наизустяването на фактология - имена, дати, формули, а не на осмислянето на фактологията и пренасянето и в практиката, ”³³⁾ извежда необходимостта от промяна във възприетия метод на учене. Изучаването по своята същност е коренно противоположен процес от наизустяването. Смесването им води до подобни комични интерпретации на литературния текст. Това е и тема на вестникарски анализ в „Дневник”, където строго се осъждат именно тези техники на преподаване и учене на литература:

[Т]я години наред даваше частни уроци, въртеше на касетка едни

и същи "теми" за саможертвата на баба Илийца и речта на Странджата, но за зла беда тестовете я лишиха от благодатната хранителна среда... Няколко месеца децата ще зубрят книжките с примерни тестове, а сетне ще тръгнат да навакват с частни уроци на солени тарифи. С тестовете те поне ще натрупат реални знания. "Съчиненията" обаче са предмет единствено на добре тренирана за клишета памет.³⁸⁾

Публицисти се опитват да убедят в необходимостта от промяна в образователната система. Те протестират срещу наизустяването на готови коментари, анализи, критики върху литературните произведения. Тези анализи-клишета в никакъв случай не дават познание върху оригиналния художествен текст:

[П]ри нас обаче реформата се разбира като: ще има ли тестове след седми клас и ще има ли матура. Иначе казано: да направим ли тестове, както го прави целият свят, или да продължим поне още малко със скъпите частни уроци? Да въведем ли матура, за да се разбере, че учениците завършват все по-неграмотни, или да не го направим? Когато въпросите са такива, отговорите са: я дайте да си траем, да си избутае живота с все същите съчинения за баба Илийца и чорбаджи Нено, пък те, децата, все ще се научат да правят тестове, като емигрират по света.³⁹⁾

И все пак статията във вестник „Новинар“ изпълнява своята функция. Отново е въведен литературния топос в медийния дискурс, но този път, за да обърне внимание на наличието на грешното тълкувание и възприятие, което младия човек има към литературата. За невежество не става дума, а за минимално познание върху основния базов материал, включен в училищната програма. Липсата на достатъчно култура прави

трудно разбираеми и онези текстове, чиито функции са базирани на въвеждането на метафори в медийния дискурс.

Наблюдават се силно емоционално натоварени публикации относно възникнал проблем в образователната система. На страниците на сп. „Тема” са поместени няколко материала, ангажирани именно с коментар по този въпрос:

[О]бразователната реформа продължава да сече безмилостно стволите на българската култура... Всъщност жертва на образователната реформа е не толкова геният от Калофер, колкото изучаващите го...баба Илийца е роднина на Мето Илиенски и контрабандно е снабдявала с турски чорапи борците (за свобода?) на тържището в „Илиянци“.⁴⁰⁾

[Д]ядо Йоцо и Баба Илийца ще бъдат ли в немилост пред новото ръководство на министерството? С тези двама Вазови герои някои среди методично илюстрират всички неудачи в образованието. Мисля, че това не е добрият начин да се обясняват несполуките. Не трябва да влизаме в конкретика, а много ясно да се структурират целите на различните етапи от образованието и по тях да работят достатъчно добри експертни групи...А ако тръгнем по линия - дали Вазов, дали Ботев, дали Балзак или Достоевски, мисля, че няма да стигнем до добро решение.⁴¹⁾

[П]огледни ги всички тия хора на средна възраст по кафенетата, седят и цял ден обсъждат панталоните на младите, които минават край тях, или се тревожат, много се тревожат, че вече в училище нямало да се учи баба Илийца.⁴²⁾

Коментира се и т.нар. модернизиране на образованието, което неизменно се свързва с отдалечаването от класическите произведения: „Като стана дума за модернизация на образованието, трябва ли учениците да изучават Вазов по начина, по който е бил изучаван преди 10, 20 или 30 години? - Смятам, че е добре новото поколение да поддържа минимум от т.нар. либерално образование...В тази ситуация се губи традиционното, но то не може да бъде, а и няма нужда да бъде изцяло спасено. Трябва да се запази един разумен минимум, без който вътрешната приемственост би се загубила.“⁴³⁾

Трайното присъствие на литературната героиня Баба Илийца се превръща в тема за анализ не само в ученическите работи, но и в публицистиката:

[К]аквото и да стане, накрая го отнася баба Илийца. В разгара на дебатите винаги се намира някой, който да тегли един як технократски шут на българската литература. Старомодна била, неинтересна и с нищо не помага да си намериш добра работа.⁴⁴⁾

[И] така, ветеранът баба Илийца поведе тийнейджърите към „английската“, „френската“ и прочие заветни гимназиални врати. Пак добре, че не се падна Нено Чорбаджи от „Маминото детенце“, който изглежда доста натезжал през последните стотина и кусур години, откакто Любен Каравелов го откри за футбола, пардон, литературата.⁴⁵⁾

Проблемът за непопулярността на литературната класика и слабия ѝ авторитет между учениците, се оказва и проблем на родителите . Всъщност в повечето разгледани публикации образът на Вазовата героиня е споменаван по-скоро в контекста на проблем за наличието му

в учебната програма, а не като пример за достоен образ с героични характеристики. Така логично се появяват редовете-коментар във в. „Сега” на очерталата се тълкувателна тенденция:

[Щ]о се отнася до списъка с автори, не ще влизам в дебата защо този, а не онзи. Диви ме обаче как една старица, баба Илийца, беше нарочена от родителите за душманин на непрокопсалите им деца. Появи се интернет подписка "Да изпратим баба Илийца на заслужена пенсия". Разказът бил неразбираем, казват. Че и патриотарски. Действително в творбата на Вазов ранен патриотар с непригодни дрехи и наивни мечти има късмета да налети, не щеш ли, на възрастна жена патриотарка, която прави-струва да спаси живота му, но всеуе, защото башибозукът го разстрелва залпово в една кошара ден по-късно. Но подобен карикатурен прочит не пенсионира Вазов и неговия разказ за човешкото съпричастие, а води до жални изводи относно днешните родители.⁴⁶⁾

Авторът на статията не се поколебава да използва за пример и други литературни образци. Изказано е притеснението относно изгубената стойност на художествените герои, които не само че са непознати на учениците, но биват нежелани и безинтересни за изучаване:

[Д]а пенсионираш автори и творби е наивна свръхамбиция. Литературата сама сменя кожата си, понякога през няколко столетия. Умилителните "деца", които впрочем са най-обикновени "ученици", от това не поумняват... От посегателства върху класиката осиромашава метафоричният фонд на нацията.

Да речеш Бай Ганьо спестява много обяснения. Това е езикова икономия. Тъй и с Андрешко, Илийца, Йоцо, Кириак и бялата лястовица. Сигурно и те ще излязат в заслужена пенсия в неясното бъдеще. Когато днешната литература изгази от лепкавия дзифт на претенциозната скука. Но кои сме ние, та да я пришпорваме?⁴⁶⁾

В един етап от утвърждаването на тази тенденция би могло да се окаже, че дори и като литературни топоси, тези герои не биха били разбираеми за друг освен за автора на статията. Така се стига до примера поместен в анализ на в. „Дневник“ : „*Какъв "Сталкер", на тях и Баба Илийца им е много според загрижените за леснината на материала експерти от МОН.*”⁴⁷⁾ В това единствено изречение се тълкува оценката върху качеството на усвояване на училищния материал, което единодушно навежда на мисълта, че художествената литература е все по-далечна и непозната на съвременния човек.

Образът на Дядо Йоцо се трансформира в ученическите анализи също толкова успешно:

[У]мни са си децата, ама темата е сложно формулирана, иска назубрени знания - есе им дайте, твърдят други критици на матурата. Само че изпитът не проверява колко са умни, а какво са научили за 11 или 12 години седене на чиновете. Но защо ли да се учи въобще българска литература?! Много е модно, cool е да заявиш, че хаджи Генчо и дядо Йоцо са неадекватни в света на мобилните комуникации и интернет и че училището трябва да дава "полезни знания", а не "клишета."⁴⁸⁾

На някои страници на печатните издания се появяват анализи за явлението ученически „бисери”. В тях често откликва осъдителната позиция на публициста спрямо широкото им разпространение в обществото. Търси се причина затова какво е провокирало възникването на толкова много хумористични рубрики в медийното пространство:

[С]мешно е, че зрелостниците не знаят, че във Варна има корабостроителница. Но е жалко, когато тези “бисери” са част от презентация на министерство. Какъв е изходът? Може би е крайно време да се смени философията на преподаване и на уроците в училищата.⁴⁹⁾

[К]акто биха казали просветни експерти - нищо ново под слънцето. Хумористичните рубрики във вестниците открай време се пълнят с бисери от изпита по литература. Тази тенденция пак ще се запази. За съжаление толкова знаят децата ни. Но по-страшното е, че толкова знаят и учителите...⁵⁰⁾

Материал от в. „Дневник” донякъде обяснява произхода на проблема. Порочната практика да се заучават чужди мисли и това да е достатъчна гаранция за постигнат положителен резултат на изпита, измества до голяма степен потребността от познаването на самия текст на литературното произведение. Децата се учат да наизустяват официалната литературна критика, като ако това е добре изпълнено, оставя възможност да не се четат литературните творби.

[А]ко сте кандидат-студент, ще ви залееят с безброй съвети – "учи само това...", "не забравяй да споменеш, че...", "в никакъв случай не пиши есе", "винаги бъди готов за Йовков и Далчев...". Така учениците трябва да се съобразят и наизустят куп неща, но не и

да проявят истинското си ниво на знание. Помагалата и наръчниците за изпитите само затвърждават налагането на клишета и мнението, че е по-важно да можеш да помниш, а не да мислиш.⁵¹⁾

Във в. „Сега” друга статия демонстрира медийната илюзия за литературен топос, поставен в коренно различния контекст, от който е положен образа на Баба Илийца от разказа „Една българка”. Авторът на журналистическия труд, подписал себе си с псевдонима Тупак Шамару, разказва историята на една българска жена, чието име само формално съвпада с това на емблематичната Вазова героиня. Заглавието на материала „Баба Илийца” веднага препраща към Вазовата „Една българка”. При по-задълбочен прочит, от публикацията става ясно, че образът в нея няма нищо общо с литературния прототип. Това доказва, че публицистът умело е използвал познатия трик за акцентирание и чрез авторитетни литературни образи и творби, да грабне читателското внимание.

[Т]ака например, след като приключи с миенето на входа, баба Илийца купи от пазара туй-онуй, няколко глави, няколко стръка и сетне влезе в сладкарница „Роза”...Навън температурата бе паднала още. Тя направи две крачки и изведнъж полетя по леда с разперени ръце право към уличното платно. Добре, че на пътя ѝ се изпречи в последния миг стълбът на някакъв пътен знак. Тя го прегърна, усука се около него и остана така. В главата ѝ се въртеше една-единствена мисъл - че не трябва да пада.⁵²⁾

Този похват е много обичан от медиите, защото постига бърз ефект върху аудиторията и едновременно с това трайно задържа

вниманието ѝ. Нормално е, когато стане дума за борбена и безропотно понасяща съдбата си българска жена, да се направи препратка с образа на старичката от Вазовия разказ. Това е логично, защото в продължение на много години героинята от литературната творба се е превърнал в олицетворение на най-достойните човешки качества. Не е случаен авторовият паралел в материал от масива на в. „Новинар” – „Духът на българската жена”, между реална наша съвременница и литературната героиня.

[М]ного от нас са чели разказа “Една българка”, за баба Илийца. Е, оттам да започнем. Бях на селски туризъм и ме запознаха с леля Генка (баба по-правилно). Жената бе 33-ти набор, на 77 години. Много ѝ беше минало през главата. И в същото време беше останала позитивна и усмихната. Жена скромна, работлива. По-младите в селото все се оплакваха – реколтата била слаба, еди по колко си стотинки я изкупували, те еди по колко си вложили...Пък парите не им стигали, а в селото било робия – много работиш – нищо не изкарваш... Аз не чух веднъж леля Генка да се оплаче.⁵³⁾

Текстът служи като доказателство как функционира интертекстуалността в полето на медийния дискурс. Наблюдава се умело балансиране между двата механизма на междутекстова свързаност. Маркирано е ясното разграничаване между текста модел и прототипът на героинята и същевременното отъждествяване с него. Посвещението в журналистическата творба, както и самото заглавие – „Духът на българската жена”, са специфично съотнесени не само с творбата на Вазов, но и към идентификацията с героинята му. Посветени на конкретни личности, двете произведения са еднакво ориентирани – и

двете носят положително послание, но разликата между тях се състои във времево и пространствено противоречие, разделящо житейската им съдба.

В статия в „Дневник“ са поместени имената на най-великите българки в нашата национална и културна история. За жалост някои от тях на полето на медийния дискурс за голяма част от аудиторията не означават нищо друго освен съществителни собствени имена:

[Т]огава сред кои ще избираме: Райна Княгиня, Баба Тонка или Баба Илийца? Непременно ще си спомним, и с право, за Екатерина Каравелова! После – за капелите с щраусови пера и красавиците на епохата като Султана Рачо Петрова. Не става. Ще свърнем към чувствителните поетеси: Дора Габе, Багряна, в по-ново време Блага Димитрова. Но и те са били хора от кръв и плът, безмилостната женска аудитория бързо ще си припомни любовни истории, осиновени деца; делото срещу Вапцаров. Яна Язова? Недостатъчно популярна!⁵⁴⁾

Използването на литературните герои, изразяват личните усещания и нагласи на журналиста, което неминуемо ги трансформира. Те биват използвани за добиване на по-голяма описателност и въздействие на статията. В рецепцията на читателите този похват е много добре приет и провокативно въздействащ над тях:

[М]еките гънки на котловината ме обграждат отвсякъде, на запад се е отворила една пролука, за да мога да видя очертан каменния масив на Балкана и за да може въображението да нарисува върху този каменен масив башибозук и Ботеви четници, дядо Йоцо, взрян в дефилето, баба Илийца с лодката и с четника и потъналия в барут Зли дол. Плод на въображението ли е това или наистина

чак тук, в това закътано място, кажи-речи една педя земя, при по-голяма напрегнатост човек може да усети мириса на барут?⁵⁵⁾

[Ц]ифрите говорят сами. А тълкуването им би тръгнало по грешна следа, ако си помислим, че наследниците на Дядо Йоцо и Баба Илийца изведнъж са се вдъхновили от либералните ценности или от достиженията на българския етнически модел. Просто работните места в Искърското дефиле са кът и в огромна степен са свързани с общината, с държавата и с обществените поръчки.⁵⁶⁾

[И] вчера, като се загледах отново във фронтоната на Народния театър, за да се поклоня като всяка сутрин на нашия храм, някак си се откри името на патрона на театъра - народния поет Иван Вазов. И разбрах кой там плаче. Една българка. Баба Илийца .Неутешимо.⁵⁷⁾

[В]аше величество - обръща се директно от ефира на СКАТ водещият Начев към премиера, - вие сега карате влака, който дядо Йоцо чака, но малкият Петърчо може да запуши прохода и тогава - положението пак става много патетично: Сбогом, Българийо!⁵⁸⁾

[В] годините на кризите българи се виждат принудени да гълтат въглищен прах в Белгия, да режат лозя в Австрия, но все с поглед към родината. Най-дръзките прекосяват океана в търсене на щастieto. Синовете на дядо Йоцо обаче са толкова привързани към отечеството (брех, как вехто звучи!), че се връщат да мрат по бранните полета на войните.⁵⁹⁾

[П]о пътя към София - на междинните гари и в самото поле, още десетки българи се усмихват до ушите и вдигат ръка за поздрав, съзирайки фучащото по линията чудо на техниката. Тези сцени се

повтарят на всеки няколко километра и напомнят едновременно за "Дядо Йоцо гледа", "Бай Ганьо във влака."⁶⁰⁾

[7]0-годишните банскалии Тодор Пицин, Димитър Чолев и Георги Еринин наблюдават случващото се, пречупвайки го през спомените си от младини. Погледнати от страни, байчовците наподобяват описанието на Вазовия герой дядо Йоцо, докато гледа "железния кон", препуснал върху релсите из Искърското дефиле. Външният вид подвежда, оказва се, че тримата са истински спецове в ски-тематиката.⁶¹⁾

Други журналисти в стремежа си да възплътят в текстовете си литературния топос са се насочили към позитивния похват, свързан с възхвалата на имената-емблеми на нашето творчество. Техният критически поглед е насочен по-скоро към изваждането наяве на достойнствата на българския художествен автор, като в не малко случаи се наблюдават материали с биографичен характер:

[П]реди 92 г. Димчо Дебелянов напусна този свят с болката, че ще остане далечен и „ненужен“ спомен. „Ако загина на война, жал никого не ще попари“, пише той в стихотворението си „Сиротна песен“. Животът опроверга неговите слова. Посмъртно съдбата му поднесе лавровия венец на вечността, вечност, която присъства в творчеството му и най-силно се усеща в съзвучията на тих бащин дом с белоцветните вишни, край скулптурата на тъжно чакащата майка в родната Копривщица.⁶²⁾

[Д]имитър Бояджиев е определян за един от най-нежните български поети. Родее се със символистите, но не принадлежи към тях. Приживе Димитър Бояджиев не издава своя стихосбирка.

Пет негови стихотворения, снимката му и кратка биографична бележка са поместени в "Българска антология", подготвена от Димитър Подвързачов и Димчо Дебелянов, и издадена през 1910 г.⁶³⁾

Споменаването на тези имена, вече все по-често не носи белега на националната литература, те не са увенчани със смислови значения за много от българите или ако бъдат асоциации в съзнанието на читателя, те по-скоро биха били свързвани с изпитни ситуации, отколкото с класическо българско творчество. Малко хора от по-младото поколение имат познания над живота на нашите писатели, над тяхната трагична съдба предопределена от времето, в което са живеели:

[Б]ългария е страната на убитите поети - възкликна един литературен критик преди 1989 г. И това е вярно: Ботев, Вапцаров, Гео Милев, Христо Ясенев, Димчо Дебелянов... Творци срещу творци. Но смъртно разделени от драматичния предел на времето. "Борбата е безмилостно жестока" и у победителите няма капка милост и жал.⁶⁴⁾

От друга страна, културните паметници не са популярни, те са слабо познати и са далеч от обсега на интересите на съвременниците. Донякъде обяснение може да се намери в това, че в задължителната учебна програма те дори не са споменавани, те са приети като специфична материя, която е по-тясно специализирана за дадена сфера, различна от литературната. Фактът, че нечетящите все повече се увеличават и респективно отдалечават от литературата, еднозначно говори за липса на подобни сведения. В някои публицистични статии обаче културни паметници се срещат, за да заявят по-скоро своята

осъдителна позиция към тези, които нехаят за културното богатство и го разрушават. Тази журналистика открито критикува забравата над литературната история, като прави опит за въздействие към социално ангажиране на обществото. Конкретно се разказва за автор, живот, творчество и идеи, за да се постигне чисто информативния характер на статията.

[Д]имчо Дебелянов - един от най-нежните и трагични български поети, е почетен в родната му Копривщица с паметник на майката му, която чака своя си "На Бога най-светлият син" (Димчо Дебелянов) е на бунището. Но кой от светлите божи синове на България не е вече там?! Дебелянов изповядва: "Че в някаква светла страна съм/ на Бога най-светлият син" (стихотворението "На злото")." Няма спомени за литературния и културния живот в България от тази епоха, в които да не се говори за нея. Кой и как ... продава днес паметната плоча.⁶⁵⁾

Този тип журналистически текстове имат по-скоро обучителна функция, те играят роля на предговор към статии, които носят в себе си конкретен литературен топос, за да бъдат разбрани и възприети от масовата аудитория. Не може дори да се помисли да бъдат споменати „белоцветните вишни“, ако никой не знае кой лирик ги е възпял.

Десетки са случаите, в които авторът на вестникарската статия разказва за това, как самият той бива повлиян от литературата, при изграждането си като творческа личност. Този похват постига ефекта на изразяване на авторитета на пишещия, който има и функцията да ориентира читателя към изграждане на ценности:

[Н]о Ленков все още обича повече физиката и математиката и се записва да учи в престижния тогава електротехникум "Киров", който се намира до Руски паметник. Там поезията на Димчо Дебелянов постепенно надвива над цифрите и формулите. "Това е поетът, който пръв ме омагьоса и буквално ме тласна към "бездната". Защото поезията - като човешката душа - е една бездна", ще каже след години Ленков.⁶⁶⁾

[П]ринадлежа на една България, в която живеят: Любен Каравелов и Пенчо Славейков; Екзарх Йосиф и Захарий Стоянов; Дебелянов и Вапцаров; Иван Милев, Димитър Казаков и Дечко Узунов; Вера Мутафчиева и Петър Дънов; Николай Кауфман, Васко Кръпката и Камен Кацата; Христо Мутафчиев и Асен Блатечки; Георги Фотев и Богдан Богданов; Дико Илиев, Милена Славова и Райна Кабаиванска; Васил Попов, Георг Краев и Емилиян Станев...Сещате се какво имам предвид. Хем нямам нищо общо - просто не мога - хем съм някакъв вид българин. "Българин-прим" да го наречем.⁶⁷⁾

По-различен, но също пример за интертекстуална мрежа, е текстът със заглавие „Шарените мечки 3 дни по-дълго в София” – в „24 часа”. От една страна, той информира за културен паметник, обединяващ две нации. А свързващата част и най-релефната интертекстуална връзка се явяват забравените стихове на национални лирици от двете държави: „...лично кметовете на Берлин Клаус Воверайт и на София Йорданка Фандъкова откриха скулптурата на мечето "София", което е пред входа на немското посолство. То е изрисувано от младия български художник Александър Петков. Фигурата е в цветовете на немското

знаме, а по него могат да се прочетат стихове на Димчо Дебелянов и Райнер Мария Рилке.⁶⁸⁾

Подобен случай е описан във в. „Дневник”. Но действието се развива в посолството на България в Рим и броят на цитираните българските писатели е по-голям: ”Шедьоври на българската поезия звучаха на италиански в сряда вечерта в българското посолство в Рим, което бе домакин на вечер в чест на първата годишнина от приемането на България в Европейския съюз. Двама актьори – българката Анна Мария Гюзелева и италианецът Саверио Валоне (син на известния италиански актьор Раф Валоне), четеха стихове на няколко от големите имена в българската и в италианската поезия – Христо Ботев и Пейо Яворов, Уго Фосколо и Джакомо Leopardi, Пенчо Славейков и Димчо Дебелянов, Джовани Пасколи и Габриеле Д’Анунцио, Елисавета Багряна и Христо Смирненски, Никола Вапцаров, Пиер Паоло Пазолини.”⁶⁹⁾

Освен статистиката на публикуваните ученически умотворения, има и много примери в съвременния печат за присъствието на любими литературни герой в него. Почетно място освен на Баба Илийца е отредено и на Дядо Йоцо, обособил се в читателската памет като пример за нравственост и национално самосъзнание. Специфична метафора е изразът „Дядо Йоцо гледа”. Извън това словосъчетание само името Дядо Йоцо се използва твърде рядко в медийните текстове. Впечатлява, че тежестта в метафората пада върху глагола „гледа”. Пример за съживяване на литературния образ на нелицитатурното поле е използван в „Новинар”. Публикацията отправя към излъганите човешки надежди, които вероятно никога няма да бъдат видяни реализирани, така както Дядо Йоцо никога не вижда железницата. Използван като метафора за сляпата вяра на един излъган народ, образът на дядото е

показан за търпението, което понякога само подхранва въображението и илилюзиата:

[Т]а проблемът не е в гръцкия студент, който ни се подиграва, че сме заспали. Още Ботев питаше задрямалия народ "кой те в таз робска люлка люлее?". Е, как кой ни люлее? Сами се люлеем. И чакаме народните будители да ни събудят и да ни оправят. Той и слепият дядо Йоцо на Вазов чакаше да "види" влака, ама... Та, чакайте. На някои им се изчака чакането.⁷⁰⁾

Публицистичният материал в контекста на проблема, който засяга, включва и Ботев с неговото риторично възклицание от произведението му „Елегия”. Съзнателно се посочват в статията най-големите български литературни имена, за да се придаде тежест и сериозност на коментиранията в нея. Със силните метафори най-ясно се заявяват намеренията на журналиста да изобличи определена неприятна социална действителност. Напредъкът на технологиите е пряко свързан с Вазовия разказ. Така железницата от историята за Дядо Йоцо става опорна точка за разсъжденията в публикация в „Новинар”:

[П]ък и да не забравяме, че в българската обществена история модерността на времената винаги се е определяла с влака. Не случайно няма българин - или поне се надявам, че няма грамотен нашенец - който да не познава разказа за Дядо Йоцо, който дори с неவிждащите си очи гледа как ще премине железницата. Извън литературния разбор на гениалната творба и досега е ясно, че обществото ни винаги е било отворено за съвременните постижения на западната цивилизация, откъдето векове наред е идвал прогресът.⁷¹⁾

Темата за технологичния напредък на света, актуална и по Вазово, и по наше време, е една възможност за полагането на литературния герой в медийния дискурс. Още в първите редове журналистът мотивира избора си да се позове на примера с конкретния литературен герой от художествената творба. Не пропуска да спомене и своята рецепция към читателя за познаването на разказа. Конкретната публикация дебело подчертава достойнствата на посоченото произведение и естествено полага по-нататъшните разсъждения по маркирания проблем: „Два дни след изборите стана ясно, че и в момента българинът се е изправил на скалата и като Дядо Йоцо гледа дали идва европейският експрес. И очаква поне сега политиците ни да се окажат на висотата на обществените очаквания. Или както е модерно да се казва, да пресрещнат очакванията на обществото и да отговорят на тях.”⁷¹⁾ В този текст пишещият използва убедителността на популярното литературно произведение в контекста на личните разсъждения. Похватите, които журналистите използват са с различна насоченост и са в зависимост от целите, които трябва да изпълняват техните текстове. Вестник „Пари” помества материал, озаглавен „Дядо Йоцо ни гледа сеира.”⁷²⁾ В самия текст няма изречение, което да напомня художественото произведение или неговия автор. Функцията на заглавието тук е съвършено ясна – бърз ефект за привличане на читателското внимание, посредством известен литературен топос, масово използван в журналистиката. Подобни текстове не са дело на известни публицисти и това е причината за търсена на авторитет от утвърдени имена от литературното пространство.

Друг коментар в „Дневник” е публикуван по конкретен повод за честването на рождението на патриарха на българската литература . Интересна е конвергенцията между образа на Вазов и негов

емблематичен герой. Многократно литературна критика използва за назоваване на Иван Вазов епитетът „дядо”. Това в никакъв случай не цели да посочи възрастов белег, а по-скоро свидетелства за преклонение и уважение към личността на писателя. Оттук следва, че в посочения по-долу цитат от журналистическата статия, заместването на Вазовото име с „автора на „Дядо Йоцо гледа””, вероятно е умишлено и носи препратки към различни междутекстови връзки. От една страна, се споменава известно класическо произведение, като по този начин се маркира стойността на творчеството на автора, а от друга страна, се провокират реминисценции към литературната критика.: „В неделя на честване по случай 155 години от рождението на Иван Вазов професор Вера Мутафчиева беше наградена с националната литературна награда “Иван Вазов” за 2005 г. Призът ѝ беше връчен на централния площад в Сопот пред повече от 2 хиляди жители на града, събрали се, за да отдадат своята почит към автора на "Дядо Йоцо гледа."”⁷³⁾

Пример са други публикации в „Дневник” и „Сега”, където директно Иван Вазов е назован „Дядо Вазов”: „Този път за жп линията София - Мездра - Враца, която е завършена на 20 февруари 1897 г. При откриването ѝ на Дядо Вазов идва идеята да напише разказа си "Дядо Йоцо гледа".⁷⁴⁾

[Д]ядо Йоцо е от Очин дол, твърди жителят на селото Огнян Петров. Вазов го е видял на скалата пред родната му къща и е превърнал слепеца в символ на възраждаща се България, твърди той. Патриархът Вазов ни го описва така: "Той живееше в едно затънтено планинско, от няколко кошари селце, загнездено в един усвоен валог на Стара планина, над Искърската клисура." След старателно издирване Огнян Петров открива не само точно така описаното място, но дори и родната къща на дядо Йоцо. А дядо Вазов дава следното описание на селцето: "В тия няколко бедни

хижи вестник не идеше, защото никой не четеше, даскал нямаше, защото нямаше школо, поп нямаше, защото нямаше черква, стражар не стоеше, защото нямаше община...Днес положението е същото. Очин дол е едно от малкото села в България, които са без поп, даскал и кмет, а полицаят е четвъртият отсъстващ в селската митология. И да се върнем пак на дядо Вазов, който, описвайки новите нрави в тогавашна България, казва: "Той слушаше същата глъчка и шум в кръчмата: същите селски крамоли, същите борби с нуждите и с природата в тая изгубена безплодна покрайнина, отдалечена от света." "Де е българското? - питаше се той учуден." И докато Очин дол спасява българското, чешка фирма реши да строи четири ВЕЦ-а край жп линията. Вечният дядо Йоцо ще вторачва безжизнените си очи от камъка, ще маха с калпака (или шапката) и ще чува как Искъра се превръща в ток".⁷⁵⁾

Извадката от „Сега” подлежи на по-подробно анализиране в следващите редове, тъй като наред с първия пример за „Дядо Вазов”, посочен в текста, могат да се направят още редица интересни заключения около съдържанието му. Самата публикация въвежда разглеждания проблем още с наличието на подзаглавие, което умело се развива в целия текст: „*Селото на Вазовия герой Очин дол няма нито поп, нито даскал, нито кмет, нито полицаи.*” Последвалият разказ за прототипа на Вазовия герой Дядо Йоцо, използва цитати от самото литературно произведение. Интересното тук е, че самият Вазов разказва, че в онова време, на което той самият е бил свидетел, във въпросното селце Очин дол са липсвали основни институционални учреждения . Оказва се обаче, че ситуацията не се е променила и до днес. Това разказва публицистът, който през призмата на съвременния човек, отчита неразрешения с години проблем. Ефектът от търсената реакция е налице – шокиращо е, че един нов век вече е факт, а думите на Вазов все

още са актуални. Сякаш писателят пророчески разказва за това, което се случва в наши дни.

Друга функция на журналистическия текст е, че дава информация за прототипа на литературното произведение. Междутекстовите връзки са изключително силни в конкретния текст в своите основни аспекти – чрез прякото си текстологично заемане от автора и вторичната интерпретация от страна на реципиента. Същият похват за постигане на бърза цел, посредством употребата на подзаглавие, е забелязан в материал на „Стандарт”. „Много обичаме да издигаме паметници на тия, чиито надежди сме измамили”⁷⁶⁾ е фразата, с която ще започне коментара за измамените надежди на българите, отразени чрез образа на дядо Йоцо, и същевременно фразата, с която ще се обобщи всичко казано от журналиста.

[Т]ези, които нямат достатъчно въображение, не са забелязали, че на една скала над Искъра стои поизгърбен, беловлас и дрипав старец и маха с шапката си на минаващия в клисурата влак. Вазовият дядо Йоцо. Гледа и поздравява нова България! Маха на влака вече цял век и понеже „най-хубавото е невидимо за очите”, а само за сърцето, повечето люде не го съзират. Това не говори особено добре за потомците и за извинение към стареца те решиха да го изваят от врачански камък, та да се вижда отдалеч и от всички.⁷⁶⁾

Литературният топос „най-хубавото е невидимо от очите” се превръща в иронична забележка на автора към съвременниците му. Употребен така, примерът с незрящия дядо, се противопоставя на слепотата на зрящите му потомци. Литературното клише тук играе основна роля за иронизирането на нередностите в обществото, на което е съвременник журналистът. Метафората за „слепотата” намира своето

логично просмукване в дискурса на публикацията. Разочарованието от „новата”, настояща България намира кулминационната си точка е последното изречение, дублиращо епиграфа на статията:

Иван Вазов е бил твърде предвидлив и е създал дядо Йоцо сляп. Метафората е прекрасна, но нейната сила отпада още през деветнайсетия век. И старецът си остава не вдъхновен, а обикновен слепец. И трябва да благодарим на народния поет за това. Защото дядо Йоцо гледа Нова България, но не вижда: Колко бедно е неговото "българско", колко жалки са неговите внуци и правнуци, колко мръсна и боклучива е неговата България.... слава Богу, дядо Йоцо, че гледаш, но не виждаш! Иначе щеше да те хване страх и мъка да ти стисне гушата и заедно с Вазова можеше да сплетете ръце и да полетите в пропастта. .. Прощавай, но ние, българите, много обичаме да издигаме паметници на тия, чиито надежди сме измамили!⁷⁶⁾

Същите послания има и материалът в „Новинар”:

[Д]а си като дядо Йоцо е по-лошо за рахата. Това е един сляп човек, който толкова често си мисли "Анджак сега ми трябваха очите" (според Иван Вазов), че започва да гледа и да вижда повече от окатите. Ако си като дядо Йоцо, схващаш, че почнат ли българите да настояват за повече информация, лукът е сгазен, та прегазен. А дядо Йоцо се коси: "Анджак сега ми трябваха очите" - иска да види, да разбере, да промени българското, да стане и то като добрите неща по света и да му се зарадва. Сложен патриот е дядо Йоцо, иска първо да се увери, та после да се гордее с българското. Не било като едно време, а?⁷⁷⁾

Обяснени са пак едновременните ценности на незрящия старец, които изменени през погледа на съвременниците ни, носят само тъжния спомен за едно отминало време, когато мечтите са били истински и надеждите живи. Подобни текстове мощно постигат ефекти, отразяват емоционалното състояние на пишещия и същевременно провокират читателя. В случая литературната творба като цяло или заемките от нея са точно тези детайли, с които публицистът изразява позиция. Те са елементите, които дават оценка и емоционална натовареност на текста. В заключение може да се добави, че днес „Хора като дядо Йоцо стърчат сами на ветровити камънаци,⁷⁷⁾ защото надеждите на побелелите глави, вече са изстинали, а мечтателите - безмълвни като скали.

В електронния масив на днешния масов печат при употреба на образа на Дядо Йоцо посланието на журналиста не би могло да достигне до аудиторията, ако самият литературен текст не е известен. Четящите, попаднали на въпросната публикация, биха били наясно, че литературният герой от едноименното произведение е слепец, но тези, на който тази „подробност“ от текста е убягнала от школското образование, трудно биха разбрали какво цели журналистът с изказването си: „За АЕЦ няма да пиша нищо, но и там работата заприличва на БТ. Някой нещо не разбрал, някой нещо неточно споменал... както се казва в разговорния език за нещо, което е доста неясно: „Човекът каза - ще видим.“ Само нашият човек да не се окаже „Дядо Йоцо“!⁷⁸⁾

В следващите редове отново е засегната темата за мечтите. Но не мечтите, които имат потенциал за реализация, а по-скоро утопичните илюзии. Поривът на публициста да мечтае за една „по-добра България“, вече не е толкова силен, пречупен през призмата на ясно виждащия настоящата ситуация. Затова в своя материал той разграничава себе си от образа на дядото-мечтател, сляпо вярващият в светлото бъдеще на страната, за да даде един по-обективен поглед върху ситуацията:

[Е]то, че си дойдохме на темата. НАТО. Поканата вече е факт. За 12 години все нещо се случи. Нещо положително и засега неясно като обект на желания, права и задължения. Но затова пък многообещаващо. Сега настъпва един по-конкретен момент, както се казва в друг филм "А сега накъде". Когато (наивно казано) една мечта се сбъдне, какво правим по-нататък. Измисляме си друга мечта - по-голяма. Поне нормалните хора постъпват така. И на мен ми се иска да помечтая за една нова, нормална България. Аз не съм дядо Йоцо, но много ми се иска да започнем всичко на чисто. Горбачов казваше, че демокрацията това е да казва.⁷⁹⁾

Показателен пример за Вазовите герои като любимци на българската журналистика е материал в „Пари“. В него едновременно са назовани и Баба Илийца, и Дядо Йоцо. Без да се отричат достойнствата на любимия образ на българката, пишещият насочва вниманието и към Дядо Йоцо. Тяхното заслужено място в литературната класика е несъмнено. Вероятно, именно поради този факт публицистът е използвал образите им в своя материал. Така е постигнат двоен ефект на внушение, абсорбирано в интертекстуална мрежа. Няколко проблема са залегнали в статията. Първо, споменаване на двата литературни персонажа и признаване на достойнствата на образите им:

[Б]ез да подценяваме мястото на баба Илийца в световната литературна съкровищница, задаваме си някои въпроси. Например защо за нея се намират дарители и патриоти, а за един дядо Йоцо все още никой не се е сетил? Къде гледа БДЖ-то, какво чака? И с какво въпросната българка е по-заслужила от един достоен във всяко отношение герой като Рачко Пръдлето?⁸⁰⁾

В последното изречение от цитирания вестникарски абзац, читателя се запознава с още един герой на Вазов, но от друга негова творба, утвърдена като най-четения български роман за всички времена. Става дума за „Под игото” и неговия герой Рачко Пръдлето. Оказва се обаче, че ако текстът на романа и този на разказа за дядо Йоцо са непознати на аудиторията, много лесно би се допуснала грешката за припокриване на единия образ с другия. Възможно е дори да бъде припознат Рачко Пръдлето като прототип на образа на дядо Йоцо. Разбира се, журналистът залага на културата на своята аудитория и именно затова не уточнява произведенията, чиито герои използва в материала си. Вторият план, в който се реализира публикацията, е образът на баба Илийца. Мимоходом се споменава за мястото на „Една българка” в образователната система и асоциациите, които все по-често се правят при споменаването на героинята: “В образа на тази желязна дама се е строшило не едно кандидатстудентско перо. И къщата музей ще е лишена от чар, ако в нея няма кът с бисери по темата "Една българка". При сегашното състояние на образователната система няма начин те да не се увеличават с всяка изминала година.” В заключение, но не на последно място като важност, журналистът разказва за впечатлението, което баба Илийца би оставила у чужденците при посещение на нейната къща в Челопек. Изброени са атрибути на българската жена от онази епоха, както и характерни предмети от образа ѝ в литературната творба. Друг обаче е въпросът, дали и самите българи, така както туриста-чужденец, биха гледали с недоумение и непознаване експонатите в музея: „И като дойдат чужденци у нас, ще има какво по-така да им покажем: забрадката на баба Илийца, престилката ѝ, дори трески от лодката, с която е преплувала реката в бурната нощ. А собственоръчно изваденият кол, на който е била вързана лодката, може

да бъде основен експонат - със синджира, разбира се. Той ще говори достатъчно красноречиво за това на какво е способна българската баба юнашка”.

Като логично продължение на предходния материал се явява статия в „Дневник”, която директно назовава причината за „несъвременността” на класическите персонажи на литературата. Причината е открита в учебните програми, които будят все по-малко интерес от страна на учениците:

[н]есъвременността" на баба Илийца, чорбаджи Нено, Странджата и прочие герои и произведения от класическата българска литература, нарочена за скучна и неактуална само защото изготвилите учебните програми експерти и чиновници такова са избрали от нея.⁸¹⁾

Следствие именно на изгубения актуален характер на литературната класика са новопоявяващите се публикации във вестниците, така наречените „еднодневки”, които по-скоро звучат като ученически бисери, отколкото като авторитетно отношение към литературния персонаж:

[М]ежду другото българската традиционна култура изобилства с образи на юначни жени и майки, които се справят с мъжки задачи. Баба Илийца е емблематичен пример. Почетното ѝ място в канона на българското средно образование според мен е едно постоянно припомняне, че мъжът рано или късно ще се докара до жалко и безпомощно състояние и ще трябва някоя корава баба да изтръгне кола и да го спасява.⁸²⁾

Цитатът не е извадка от ученически или кандидат-студентски интерпретации, а текст на социалния антрополог Харалан Александров, предназначен за публикуване в печата.

Във всички разгледани дотук в изследването журналистически материали – 30 публикации в ежедневниците „Дневник”(10), „24 часа”(1), „Пари” (1), „Новинар”(7), „Стандарт”(3), „Сега”(4), „Труд” (1), „Монитор”(1) и периодиката „Аз Буки” и „Тема”(11) името на Баба Илияца е споменато 40 пъти, а на Дядо Йоцо - 37. Авторът на двата разказа – Иван Вазов във всички публикации е споменат 24 пъти.

34 са общо публикациите, открити в съвременни ежедневници, които свидетелстват за трайното присъствие на личността и творчеството на Димчо Дебелянов. Медиите, в които се цитират статии за твореца, са „Сега”(4 бр.), „Стандарт”(2 бр.), „Новинар”(1 бр.), „Дневник”(11 бр.), „Труд”(10 бр.), „24 часа”(7 бр.) и „Монитор” (1 бр.). Името на Димчо Дебелянов се споменава общо 62 пъти, а литературната заемка от неговото произведение „помниш ли, помниш ли тихия двор, белоцветните вишни” – 16 пъти.

Коментираното дотук насочва към едно заключение - медийните клишета по своята същност са измамни. Те създават една илюзия за литературен образ, който е запазил своето име, но с коренно различни и далечни семантични значения от тези, характерни за оригиналния литературен герой. Затова често използван похват в журналистическите текстове е именно тази употреба на литературни имена, която само по едноименното си значение е еднаква с авторския герой на литературното произведение. Новообособилите се образи с познати от класиката имена изпълняват функция на разкриване на аспект от сегашната действителност, посредством авторитетни и добре познати стереотипи от художественото творчество.

Друга интересна журналистическа препратка е публикация в „Телеграф“ към Вапцаровото стихотворение „Песен за човека“. Авторът започва с фраза от литературното произведение. Още в следващото изречение дообяснява (за всеки случай), че стихотворението е на Вапцаров. В конкретния случай става дума за фраза по-слабо позната или по-скоро нетолкова използвана от журналистите. Поместването на авторово име е преднамерен похват на журналиста и има своята специална роля за разбиране на смисъла на фразата в кавички. Без наличие на това уточнение смисълът, заложен във вестникарската статия, не би бил разбран от по-широка аудитория. Наред с това самият публицист използва Вапцаров като авторитет, за да добие и материалът по-голяма тежест. В случая вероятността името на поета да е известно е много по-голяма, отколкото името на самия съставител на коментарната статия. Така назован Вапцаров служи за реклама на статията, привлича и задържа внимание върху нея и задава семантични препратки към цитата. Разбира се, че казаното в кавички е извадка от авторитетна литературна творба и заживява като литературен топос:

Ех лошо, лошо светът е устроен! А може, по-иначе може...” Кой би могъл да забрави тези наситени с тъга думи на Никола Вапцаров, изплакани в „Песен за човека“. Толерантността към човешките слабости за която говори Вапцаров изчезва за миг след подобно престъпление като смъртта на 238 деца...⁸³⁾

На електронната страница на вестник „Дневник“ същият журналистически похват се наблюдава отново. За въведение към темата на материала за град Годеч е избран пасаж от стихотворението „Песен за човека“. Това не е случайно и има своето обяснение, тъй като авторът на цитираното литературно произведение – поетът Никола Вапцаров, е

пребивавал в Годеч и този факт остава част от историята на селището. Статията разказва за проблемите в съвременния провинциален град, и за да изтъкне достойнствата му, започва с авторитетното присъствие на Вапцаров в историята на Годеч. Това е журналистически прием, който гарантира привличането на интерес от страна на аудиторията:

„Животът ще дойде по-хубав от песен,
по-хубав от пролетен ден..."

Това е част от поемата на Никола Вапцаров "Песен за човека", изписана на читалището в Годеч, кръстено на писателя. В града има и училище с неговото име. Популярността му се дължи на факта, че поетът е бил интерниран в градчето около година заради събирането на подписи по т.нар. Соболева акция. Читалището е затворено във вторник предобед, по улиците почти няма хора. Вали сняг на парцали, студено е и заради сгушеността на Годеч между хълмове изглежда тъмно.⁸⁴⁾

Този текст в „Дневник” има и образователна функция. Цели да разкаже факти за дадено населено място, обвързани с непознати за много хора сведения относно големия български поет. В конкретното позоваване на материала от „Дневник” може да се извади заключение, че текстът прави интертекстуални връзки между темата за минало-настояще - съвременното състояние на един град , в който литературата е била мерило за стойности в един изминал момент. Това се подкрепя с подходящия пример от художествената класика, който споява връзките между достоверността, създадена от текста. В „Дневник” се наблюдава наличието и на други публикации с биографичен характер. Посоченият по-долу цитат, съобщава за културните паметници, в които са се

превърнали родните къщи на българските литературни класици. Конкретният текст има рекламираща функция за тези забележителности и цели да ги популяризира сред аудиторията. Стойността на постройките се дължи на някогашните им обитатели. Остава обаче другият въпрос – говорят ли нещо (и доколко) на аудиторията имената на тези българи. Без познаването на Димчо Дебелянов, Бенковски и Каблешков, коментиранияте в текста сгради не само не биха притежавали стойност на културно наследство, а още по-малко би била разбрана целта и идеята на вестникарския труд:

[Д]омът на поета лирик Димчо Дебелянов, изграден през 1830 г., е друга задължително посещавана от туристите къща-музей. Голям е интересът и към родните домове-музеи на ръководителите на Априлското въстание Георги Бенковски и Тодор Каблешков. Къщата на Бенковски е завършена през 1831 г.⁸⁵⁾

За да постигнат такива публикации правилно тълкуване, е нужно да се познава, поне в определена степен, част от културната и историческа история на страната. Така, когато някой читател попадне на поредния материал в пресата, носещ културна насоченост, би разбрал следващото изречение не като въпрос, а по скоро като възклицание: „Или както обичаше риторично да пита Радой Ралин на висок глас: "Помни ли някой днес кой е бил министър-председател по времето на Димчо Дебелянов?"⁸⁶⁾

Определено журналистът разчита на общата култура на аудиторията, за да бъдат разбран писаният текст. Проблем обаче се оказват тези предполагаемите познания за някои четящи. Доста пъти смисълът, заложен в журналистическите текстове, остава неразбран.

Липсата на читателски навици е феномен, ядро на не едно социологическо проучване. Резултатът от допитванията към целевите групи обаче е доста тревожен. Оказва се, че във висока степен литературните образци не се познават. Още по-голяма тревога буди и тенденцията, че те все по-малко се четат. Това, от своя страна, води до грешното тълкуване на класиката. Най-често явлението се проявява в изпитни ситуации на ученици и кандидат-студенти. Опит за обяснение на този феномен е намерен в текст, поместен на страниците на Националния седмичник за образование и наука „Аз Буки”. В материала, носещ заглавието „Силните метафори и безсилието на книжнината. Любимите литературни образи – спасени от забравата от... медиите”, до известна степен се обяснява как възникват споменатите вариации на литературните творби. Посредством тезата на доц. Евдокия Борисова, авторът на вестникарската статия посочва „достатъчно добре мотивираната отправна точка, която приканва да „обърнем знака”, който противопоставя двата типа творчество - литературния и медийния текст:

Литературата представя действителността и същевременно създава нова действителност. Тя се оглежда в съвременния поглед на медиите, като поема функцията на медиатор между амбивалентните връзки на литературния текст и медийната изява, които в контекста на реални събития и личности стават поводи за творчество... Художествената литература е подчиняваща спрямо нехудожествените текстове.⁸⁷⁾

В допълнение може да се каже, че т.нар. „нова действителност” се оглежда и през погледа на съвременните „четящи”, но през един различен обозрим ъгъл се пречупва представата за литература. Точно затова: „Снизходително наречените текстове „еднодневки” от периодичния печат все повече се налагат като устойчиви носители на

представи за литературни герои и събития от художествени текстове. Да обърнем внимание: казваме „представи”, а не знания. Противното би било твърде претенциозно. В смачкания си вариант или т. нар. клише, популярният литературен герой трудно би се разпознал, освен по име.”⁸⁷⁾ Ученическото разбиране за творчество показва деформираната представа на съвремието, позабравило оригиналната литературна традиция. Ако не и по-страшно – показва, че никога не я е познавало. Така в посочения от вестник „Аз Буки” коментарен материал, съвсем логично са поместени и резултатите от проучване на Националния статистически институт по темата за дейността и състоянието на културните институции у нас. „Книжнината, ако си позволим образно така да наречем света на литературата, не е във възход”⁸⁷⁾ е тревожното авторово заключение по повод статистическия доклад.

[Ж]урналистическата практика не възнамерява да се откаже от един толкова добър инструмент за внушение, каквато е метафората. От друга страна, втъкването на литературни фрагменти в нехудожествения дискурс не дава основание за предричане на гибелта на художествения персонаж. „Смачкването” му при медийните интерпретации, в противоречие с присъщата за „високата” литература многопластовост, е факт.”⁸⁷⁾

Така дори и в контекста на новото тълкуване, наличието на интертекстуални връзки с художествените творби е налице.

[О]т друга страна, превръщането на художествени фрагменти в речева формула, сливането им с текстове от нехудожествени жанрове едва ли вещае апокалипсиса на стойностното четиво. Търсенето на бързия ефект, релефния образ, залагането на

авторитета на автора, на очакванията на реципиента... са типични похвати в текстостроенето при журналистическите жанрове. В това отношение заемките от класическите литературни текстове са незаменими по функционалност метафори. ... И въпреки това от сливането на текстове от разнородни жанрове не произтичат тенденции за игнориране на любимия литературен герой. По-скоро медията се превръща в носител на жизненост за литературния персонаж. Поне за един дял от информационното общество, боравещ с категории, коренно различни от присъщите на книжнината.⁸⁷⁾

Адекватен пример за едни от най-ярко присъстващите литературни метафори в медийното пространство, може да се изведе от така наречените образци на „любимците на българската журналистика“. Дефиницията е дадена от Добрев & Добрева (2008) в резултат на тяхно изследване, посветено на най-експлоатираните образи от литературния дискурс в медийното пространство. То е базирано на ексцерпиран материал от 11 източника. В научната разработка се дават сведения за 75 случая на използване в медиите на образа на героя от едноименното произведение „Бай Ганьо“ и 94 регистрации на образа на друг литературен познаник - Андрешко. Става дума за героите – еталони на типично български черти, предизвиквали противоречиви критически заключения още от времето на първата им поява на литературното поле. По своему характеризирани с негативни оценки, тези образи са заслужили своето място в училищната програма. Те се интерпретират категорично години наред и в медийния дискурс, именно поради спецификата на своите черти. Съществителните собствени имена на тези герои се превръщат в нарицателни за определени човешки

нравствени белези – „байгоньовщина”, „ андрешковски номера” и т.н., носещи изразена линия на негативна оценка.

Добрев & Добрева (2008) поддържат тезата, че активното използване в медиите на тези литературни персонажи е резултат от широката популярност на образите и на творбите, именувани на тях. „Бай Ганьо и Андрешко представляват подходящ материал за осъществяване на интертекстуални контакти между литературния и медийния дискурс, като основно се използва технологията на алюзията. ”

От своя цялостен анализ, изследователите правят следното заключение (Добрев & Добрева, 2008):

[Л]итературният и медийният дискурс в този случай се държат по съвършено различен начин. В единия случай е високо ценена поливалентността на текста, търсят се многозначност и свобода при рецепцията, яснота, сведена до проста поука, се счита за неестетическа и т.н. При журналистическия текст, всички тези предимства са недостатъци. Задачите пред рецепцията му предполагат яснота, категоричност, липса на свобода, дори терор на стереотипите.... Особено ясно се оголва описаният процес при трансформация на литературни образи.

От това заключение би следвало да се изведе основно понятие „терор на стереотипите”, тълкувано еднозначно като клише. Именно неговото ключово значение е залегнало в медийните трансформации на литературния текст. Казано с други думи: „В процеса на трансформация те са мутирвали, за да отговорят на рецептивните параметри на един друг тип дискурс – медийния”.

След обяснението на основните опозиции между функциите на медийния и литературния текст, следва да се приложат още примери за

онагледяването им и по-важното за присъствието на литературата в печата.

Редно е да се отбележи, че настоящото изследване сочи, че се наблюдава тревожната статистика около литературните топоси в медийния дискурс. Преобладаващите примери за тези литературни герои са от извадки, датиращи главно от времеви интервал от повече от 3 години назад. В последните година-две присъствието в медиите на тези убедителни литературни образи е епизодично. Как да се обясни този факт - с измененията в изпитните програми в училище или просто, че интересът на съвременната аудитория се дистанцира от литературната класика все повече? Самият въпрос провокира провеждането на специални целеви проучвания. Но факт се оказва, че все по-малко популярни са тези герои сред днешното общество, независимо на какво се дължи това.

Освен художествени образи, в журналистиката са се обособили и литературни топоси на емблематични реплики, словосъчетания от любими произведения. Едно от най-колоритните принадлежи на Алеко Константинов. „Разни хора-разни идеали” се обособява като нарицателно за различията между хората. Така в редица публикации на различни издания фигурира този литературен топос. Изследването сочи, че тематиките на статиите се различават една от друга, но заемката уместно е употребена във всеки един от посочените по-долу примери.

Първият пример в „Новинар” е от материал за биологичното производство. Там Алековият цитат е назован „поговорка”! Той е възприет по този начин, тъй като през годините честотата на използването му е толкова голяма, че в съзнанието на българина литературната фраза се е утвърдила като устойчиво словосъчетание. По друг начин обаче може да се изтълкуват думите в публикацията, ако на читателя не му е известно как е възникнала фразата. Оставаме без спор

вероятността „Разни хора – разни идеали” да е с първоизточник фолклора.

Алеко Константинов е един от най-четените автори на художествена литература и заемки от творчеството му не са случайни. И все пак, ако текстът на творбата му е непозната за аудиторията, то би било невъзможно да се свърже с литературния топос в публикацията:

[К]ато всяко производство биологичното също си има предимства и недостатъци. Предимствата са за потребителите, а недостатъците за производителите. Щом нещо се търси и се купува, значи има нужда от него. Има и такава поговорка – „Разни хора, разни идеали”.⁸⁸⁾

В „Дневник” „Разни хора – разни идеали” е абсорбиран от материал на тема избори във Великобритания. Литературният топос в случая е обогатен с частта „разни думи”, за да се постигне по-силен ефект на внушение:

[Н]а 5 май във Великобритания предстоят избори. Битката е ожесточена, макар че по всичко изглежда, че лейбъристите ще спечелят пак. Тази битка се води на много бойни полета, които обаче не е съвсем лесно да бъдат описани на български език. Разни хора, разни идеали, разни думи. И то невинаги преводими или разбираеми думи.⁸⁹⁾

В списание „Тема” също се среща вариант на литературната заемка на Алеко. Там топосът е обогатен с наставка „био” към думата „идеали”, за да се осъществи препратка към актуалната тема за „биопродуктите”: „Изобщо ако искаш да бъдеш модерен - има къде, а

дали био ще стане лична философия, или лятна прищявка за привличане на внимание е друг въпрос. Разни хора, разни биоидеали.⁹⁰⁾

В „Дневник” отново е използван Алеко, но този път за да придаде по-ясен облик на разликата между поста на служителя и работодателя в една работна ситуация. Самият цитат е въведен като край на статията, за да може да обобщи различията между хората:

[Д]али служителите са чукът, а работодателят - наковалнята, или обратно, не е толкова важно. По-важното е, че мениджърът човешки ресурси непрекъснато е в тази позиция. Той трябва да балансира добре между интересите на едната и другата страна, тъй като и двете имат полза от това. Положението е като на въжеиграча, който няма право да прави и милиметър грешна стъпка встрани, защото ще падне. Аз определям това и като най-голямото предизвикателство в работата си, тъй като изисква комплекс от различни умения. За да бъде по-лесно на специалиста да пази този баланс, трябва още в началото да бъде наясно, че никога служителите няма да бъдат напълно щастливи, същото важи и за работодателя. И това е обективно обусловено - разни хора, разни идеали.⁹¹⁾

В материали и на политическа тематика посоченият цитат играе своята пълноценна роля в медийния текст:

[Т]очно както през 1991-1992 година правителството се крепи изцяло на гласовете на народните представители от ДПС: тогава 26, сега 20. Както и преди 11 години, парламентарната група на управляващите е разделена на фракции и групички: тогава В-12, "сини мравки" и така нататък, а сега - "Новото време", КОЧ, "панайотки" и така нататък. СДС от времето на Филип Димитров

беше точно такъв "първичен бульон", какъвто сега е НДСВ: имаше разни хора, разни идеали, нямаше ясни общи ценности, центробежните процеси бяха неизбежни. Разликата е, че тогава роенето в парламентарната група на СДС започна, след като беше съставено второто правителство на Филип Димитров, докато царската парламентарна група си влезе в Народното събрание нацепена и парцелирана.⁹²⁾

[Н]о още от времето на „Разни хора, разни идеали”, тоест още отпреди 113 години, митницата е най-чувствителното звено на всяка власт и трудно допуска външни погледи. За мен се знае, че съм твърде независим човек, подчинявам се на закона и не мога да бъда манипулирана.⁹³⁾

При материали с насоченост към спортните среди, наличието на цитата не е необичаен. В последвалите редове литературната заемка спомага, да се изрази смекчаване на грубия тон на футболен бос, който чрез обобщителното възклицание от литературния текст, подчертава различието между себе си и свой опонент:

[С] Гриша Ганчев няма как да седнем да гледаме мач заедно, защото той се крие там в някаква барака. По телевизията съм го виждал. Просто разни хора, разни идеали. Иначе бих седнал с всеки президент, няма проблеми", каза Батков, запитан кога ще изгледа мач заедно с боса на ловчанлии.⁹⁴⁾

В „Капитал”, за да се опишат различните предпочитания при избора на жилище и да се признае правото на избор на всеки човек при решение за покупка на дом е използван литературният топос, отново в края на материала:

[С]поред някои експерти добрите райони за живеене се определят от близостта си с добре платените работни места...Други държат на гледката и зеленината и не на последно място, какви са съседите в кооперацията. С няколко думи - разни хора, разни идеали. А какви са вашите?⁹⁵⁾

Реклама на нов модел на автомобил в „Труд“ използва именно литературния топос, за да покаже достойнствата на продукта. Колата се оказва подходяща за всички различни хора, като се обявява като обединяваща различията:

[Т]ретото поколение “Фокус” е първият глобален автомобил на “Форд”. Най-продаваният модел на марката в Европа излиза в един и същ вид на пазарите в 120 страни по света. Което означава, че трябва да се хареса на европейци, азиатци, американци, латиноамериканци и т.н. Разни хора, разни идеали, а “Фокус”-ът е един за всички.⁹⁶⁾

Публикация със социална насоченост в „24 часа“ разказва за прежеждията на репортерка при работата ѝ с хора. Тук функцията на художествения цитат е по-скоро да покаже, че постъпката на коментирания от репортерката мъж не е нещо нетипично за неговия типаж:

[И]нцидентът с Даниел от "Биг Бродър 4" обаче съвсем не е забавен. Тя и оператор правят репортаж в трамвай по повод поставянето на електронни броячи в градския транспорт. "Брояхме пътниците и един от тях ми се стори познат, но въобще не знаех, че е въпросният Даниел. Опитва се да потроши камерата. Разни хора, разни идеали.⁹⁷⁾

В списание „Тема” , прави впечатление материал, озаглавен „Разни хора, разни идеали.”⁹⁸⁾ Заглавието на статията моментално препраща към Алековия фейлетон. Оказва се, че в текста на статията не се споменава нито автора, нито топоса от едноименния фейлетон. Този журналистически трик ефектно привлича читателския интерес и дава стойност на публикацията.

От приведените до тук примери става ясно, че „Разни хора – разни идеали” е такъв литературен топос, който успешно се абсорбира от текстове на всякакъв вид тематика. Примерите са използвани, както от политически, икономически, транспортни публикации, така и от футболни и лайфстайл материали.

Не са малко и публикациите на тема образование, които приютяват също толкова успешно Алековия израз. Повечето от тях са породени от зрелостни и кандидат-студентски изпити. Неслучайно първият журналистически текст на тема „образование”, който настоящото изследване ползва за доказателство, носи заглавието „Разни хора – разни идеали”. Публикацията е направена в ‘Новинар’ и е по конкретен повод – матура по български език и литература през 2009 г. В материала е цитиран целият откъс паднал се на зрелостния изпит, като непосредствено след него са изведени коментарите на публициста:

[Д]рънкат ми някои диванета, че можеш, кай, да напреднеш, ама трябва да бъдеш, кай, подлец. Болшаф! Подлец ли!? Архиподлец ти ставам аз тебе, брайно, ама де оня късмет! Не ми върви, чорт да го вземе. Види се работата, и подлец да бъдеш, не е лесен занаят, все трябва да имаш някоя дарбица: кураж ли да го наречеш, характер ли да го наречеш, или просто трябва да имаш зализана физиономийка. И аз не съм, да кайш, някой грозен челяк, само че този пусти нос отде се е взел - той ми яде главата, както

разбирам аз: не че е кой знае какъв нос; малко ли хора има с бамбашка носове, ама де-де - на другите минава, а моят нос като че им вади очите. Па и на регистратора носът чунким е стока; да не е брадата му - пет пари не давам за него... И виж ти сега справедливост: на неговата маса има електрически звънец, на моята маса няма. Защо, моля ти се! Туй човещина ли е? Усмихни се, драги читателю, на този откъс от великия Алеков фейлетон „Разни хора, разни идеали”. Вчера над 74 000 зрелостници разсъждаваха върху подмяната на ценностите в този най-интимно български поток на съзнанието. Колкото и да изкарат на матурата, няма значение. Халал им дето са го прочели, някои сигурно за първи път.⁹⁹⁾

Материал на същата тема излиза и на страниците на ”Стандарт” и „24 часа”:

[Н]аливай! Искам да дигна пълна чаша, да се стопли това тяло, което вече трета година се сгърчваше под хладния меч на парламентарната анкетна комисия... Ти видял ли си досега някого да прокопса с опозиция?!" Над такъв актуален предизборен текст разсъждаваха абитуриентите по време на матурата по литература вчера. Темата беше за подмяната на ценностите във фейлетона "Разни хора, разни идеали" на Алеко Константинов. Над 78 хиляди се явиха на държавния изпит, който се проведе в 1154 училища в цялата страна. Освен върху произведението на Щастливеца, тийнейджърите се трудиха и върху 40 тестови въпроса.¹⁰⁰⁾ Наливай! Искам да дигна пълна чаша, да се стопли това тяло, което вече трета година се сгърчваше под хладния меч на парламентарната анкетна комисия... Ти видял ли си досега

някого да прокопса с опозиция?!" Над такъв актуален предизборен текст разсъждаваха абитуриентите по време на матурата по литература вчера. Темата беше за подмяната на ценностите във фейлетона "Разни хора, разни идеали" на Алеко Константинов. Над 78 хиляди се явиха на държавния изпит, който се проведе в 1154 училища в цялата страна. Освен върху произведението на Щастливеца, тийнейджърите се трудиха и върху 40 тестови въпроса.¹⁰¹⁾

Така наречената „треска” около подготовката на абитуриентите за полагането на изпит по литература, бил той държавен зрелостен или кандидат-студентски е повод за издаването на солиден брой пособия в полза на учащия. Освен познатите литературни разработки и анализи на заложените в изпитната програма произведения, вестник Труд от своя страна предлага за още по-голямо улеснение на читателското внимание и сборник с преразказани произведения. На страниците на вестника е публикувана рекламна статия на новия продукт на медията:

[М]атурите идват, но балът - също. Така че моментът никак не е подходящ за учене, а още по-малко за четене на обемисти книги. Има вариант да спестите малко време с материала за Алеко Константинов. С новото издание на КК "Труд" от поредицата с преразказани произведения "Ключът към класиката". В книгата са включени разработки върху "Бай Ганьо", "До Чикаго и назад" и "Разни хора, разни идеали". Има данни за автора и примерни теми." „В поредицата има още полезни книги - "Под игото" на Иван Вазов, "Тютюн" на Димитър Димов, "Железният светилник" на Димитър Талев и още доста, които ще са много важни за деветокласници и десетокласници. Например "Дон Кихот" на Сервантес, "Клетниците" на Виктор Юго, "Хамлет" на Шекспир,

“Ад” на Данте, “Илиада” на Омир, “Престъпление и наказание” на Достоевски. Все произведения с много страници и доста сложно повествование.¹⁰²⁾

Статията съдържа освен цялостно описание на съдържанието на новото помагало, също така и цената, срещу която би могло да се набави. От информацията на „Труд” става ясно, че децата могат изцяло да спестят времето за четене на литературните произведения, защото въпросното помагало би донесло достатъчно информация относно съдържанието на творбите. В резултат: децата заучават готови чужди мисли от литературната критика, не познават фундаменталните текстове в учебната програма и постигат ниски резултати. В. „Аз Буки” обобщава необходимостта от познаване на оригиналните литературни текстове, въпреки многобройните помагала за ученика, в едно кратко и ясно послание в рубриката „Азбучни истини”: „*Наследниците ни трябва да четат, да учат, да знаят...*”⁶⁾

Последствията на масово практикувания метод на учене и подготовка проличават твърде ясно след обявяването на резултатите от изпитните работи. Тези плодове на ученическите усилия и знания най-ярко изпъкват на фона на материали като посочения в следващите редове:

[С]ъчинението ме затрудни повече. Не очаквах Алеко Константинов, предпочитях Христо Смирненски”, каза на излизане Димитрина Папагалска от София. Гергана Минкова пък се надявала да се падне Йордан Йовков. "Ужас! Яко ни забатачиха с Алеко!", гневеше се ученичка от Пловдив на излизане от изпита. Михаела Георгиева от училището за сценични кадри не написала нито ред по последната задача. Работила само върху 40-те

въпроса от теста. Въпреки че последната задача за интерпретативен текст носи 30 точки от общия сбор 100, пловдивските зрелостници масово са се отказали от нея.¹⁰³⁾

Вълна от недоволства заливат медийното пространство всяка година по повод изпитите. Учениците изразяват публично негодувание от изпитните теми и често заявяват предпочитания към „по-лесни“ автори и произведения. Все повече сред фаворитите на учениците са творбите с по-малък обем. Пристрастията към определени жанрове също не пропускат коментар. Интересно явление е и това, че не малка част от зрелостниците успяват да се „преборят“ с тестовата част, но познанията им за последната писмена задача са дефицит. Някои от констатираните случаи в журналистическия материал сочат, че има такива, които изобщо не стигат до интерпретативния текст, който всъщност сформира голяма част от оценката. Някои от учениците, които дръзват да пишат и по последната задача, оставят за архива на така наречените „бисери“ нови умотворения:

[А]леко твори в областта на леката литература, в произведенията му няма насилие, покъртителни човешки драми, убийства и кръв. Повечето от тях завършват смешно и щастливо. Открития, подобни на това, потресоха проверители на задължителната матура по български език и литература. Учителите и тази година се натъкват на много бисери от завършващите средно образование, стана ясно неофициално. Мотивът за вечната и святата женственост е характерен за Ботев (не за Багряна) е сред малкото “забележителности” от теста. Истинската забава е в коментарите на откъс от фейлетона “Разни хора, разни идеали” на Алеко Константинов - последната задача от зрелостния

изпит. Знанията за автора и творбата се люшкат от: “Алеко е възрожденски творец”, “най-известният революционер за свободата си”, минават през Алеко е “модернист”, “символист”, “конформист” и стигат до “Алеко е комунист ...”. “Не е живял много, приблизително 35 години, но е написал около 25 файлетони, драми, романи и други негови произведения.” Те са изпълнени с “хумор, сатира и забава”. “Авторът внушава чувства на смееене и плачене на своите читатели.” Първите три файлетона от цикъла са в монологична форма, а четвъртият в “биологична - говорене между героите”. Именно диалогът разкрива “вътрешната телесно-материална гледна точка на героите”. “Единият от героите е заменил българските ценности с каузата на башибозука.” “По характер племенникът е бунтовник, докато чичото е обратен”. Проблемът за ценностите във файлетона “се образува от група хора и се проявява в разговорна реч помежду си”. В повечето писмени работи личи явно неумение за разчитане на авторовите послания, казват проверяващите литератори. Най-често защитаваната теза е, че чичото (чичката, чичето, старецът, бащата, дядото) е по-възрастен и с по-богат житейски опит и племенникът (младото момче, момъкът, детето, синът, внукът) трябва да се вслуша в съветите му: “Прави каквото правят хората: свий си опашката, па си налягай парцалите...”, “С гюрултия гърло се не пълни.”, “безобразия се вършат; нека се вършат, теб какво ти е? Мъ-ъ-ълчи си, па си гледай кефа.” Целта на творбата е “да покаже, че не е лесно да се възпитава малък нехранимайко”. А обобщението: “Ние трябва да запомним тези съвети, защото утре с тях ще възпитаваме децата си.”

В разгледаните публикации „Разни хора – разни идеали” се цитира 20 пъти като името на Алеко Константинов се среща на 14 места. Материалите са от „24 часа”(4 броя), „Труд”(2 броя), „Стандарт”(един брой), „Новинар”(2 броя), „Дневник”(3 броя), „Капитал” (един брой) и „Тема”(3 броя).

Друг обичан литературен цитат от Вазово едноименно произведение е „Елате ни вижте!”. Употребата му в медийното пространство е намерена в не малко публикации. Ефектът, който се търси с помощта на този литературен топос, е най-вече за приканване към съпричастност. Силно натоварено, емоционално значение е залегнало във фразата и именно то е причината журналистите да прибегват към нея. В повечето случаи не се наблюдава уточнение за цитата. Той просто се употребява, без пояснения за авторство и литературна стойност. „Елате ни вижте” така естествено се просмуква в медийните публикации, че без разяснения аудиторията, оставила четенето в ученическите години, трудно би се сетила за литературния произход на фразата.

Най-често заемката се употребява със смисъла, който носи и в стихотворението. Онеправданите се обръщат към тези, които трябва да чуят жалбата им. Това в съвременния контекст изглежда така:

[3]а това излезте малко от облепените с реклами зали за пресконференции, избягайте от партийните централи, заприличали на византийски двор, и елате ни вижте. Вижте как живеем с проблемите на нашия квартал плюс всичките проблеми на големия град и кажете ще направите ли нещо и как ще го направите. Ако не дойдете, хич не ни търсете повече. А когато вземем нещата в свои ръце, спомнете си какво съм ви казал.¹⁰⁴⁾

Тези текстове имат по-скоро функция на словесен протест срещу определена възникнала ситуация. Те са силно експресивни и целят ярки внушения и бърз ефект за привличане на вниманието:

[В] очакване униформените да се опитат да проправят път местните застанаха в жива верига и издигнаха плакати: “България на 1329 г., Несебър - на 3000”, “Искаме диалог”, “Долу ръцете (пипалата) от Несебър”, “Гласувахме за вас. Елате ни вижте. Разрушавате домовете ни. Благодарим, Бойко” и “Министри, гледайте ни в очите като натискате спусъка”.¹⁰⁵⁾

[Д]окато Америка е призната за страната на неограничените възможности, то България постепенно се е наложила като страната на неограничените невъзможности. Ако нещо ви се струва невъзможно, елате ни вижте!¹⁰⁶⁾

В „Дневник” публикация прави впечатление освен с употреба на заемката от Вазов, но и с нейното трансформиране. Явяват се опозициите „елате ни вижте” – „елате ни бийте”. Изменението на литературния топос е наложено от журналиста, за да представи по ефектен начин проблем, свързан с нетолерантността към различията. Тема на статията е парад, който демонстрира тези другости, и който би могъл да провокира конфликтна ситуация:

[Н]е може да се очаква голямо парти по улиците, но, да, парадът предизвиква: "елате ни вижте" лице в лице. И щом предизвикателството залита към "елате ни бийте", форматът неизбежно ще лъкатуши между социалния протест, веселбата, закона, правата.¹⁰⁷⁾

В „Тема” литературният топос „Елате ни вижте” е употребен в статия с цел да изрази журналистическото негодувание срещу политическата реалност сега и преди:

“[Н]ер!” - изквичават дружно няколко безименни прасета от двустайната кочина. - Елате ни вижте!“ Вътре тъмно, недезодоризирано, мръсно... А те некъпани, голи, боси, но с напъпили революционни идеи и свежо европейско мислене. В дъното на отсрещната кочина се е свила на кълбо старата свиня и трепери от ужас.¹⁰⁸⁾

„Елате ни вижте на изток от рая” е материал поместен в „Новинар”. Освен в заглавието литературният топос от Вазовия стих добре намира място още в първите изречения на публикацията. Статията прави паралел между две съществуващи и противопоставящи се явления, като приканва читателя да се увери сам в наличието им: „Ей тук на нашите 111 000 км на изток от рая съществуват два паралелни свята. Елате ни ги вижте.Правилата в двата са различни, не си приличат по нищо.”¹⁰⁹⁾

Има обаче и случаи, в които ясно се подчертава литературната природа на използвания цитат, посредством назоваване на неговия автор. Материал в „24 часа” обяснява за безработицата в провинцията. Думите на интервюиран мъж от селото, пречупени през призмата на журналиста, са своеобразна перифраза на Вазовата елегия. Тази смислова връзка с литературното произведени способства за по-експресивното описание на ситуацията. Самият публицист признава, че сегашната реалност се припокрива с тази на предходните поколения и авторовите думи звучат така актуално, сякаш са писани за днешното време:

“[Т]ук няма работа, всеки знае. Като ни писне, хващаме пътя към чужбина. Аз съм бил строител в Париж”, разказва Бехчет. Взема 240 лв., но скоро ще е без тях. Подал е документи за полицаи и това му е надеждата. “Защо не им кажете да дойдат да ни видят онези горе”, настоява Бехчет. И не подозира, че перифразира елегията на Иван Вазов “Елате ни вижте”, сякаш писана за днешното Никола Козлево - потънало в мизерия и сняг, който лятото се сменя от прахоляк.¹¹⁰⁾

В конкретното си значение на литературна творба от Иван Вазов „Елате ни вижте” се използва по-често в журналистически материали на културна и образователна тематика. Популярното произведение живее своя културен живот и на театралната сцена. За това дава информация „24 часа”:
„Да, но трудно намира работа. Пък и той не може да се бута при режисьорите. Казва, че най-добре се чувства, когато аз режисирам и той е художник на спектакъла. Направи чудесни декори в Пазарджик - на "Елате ни вижте", и в НДК на "Цилиндърът" на Държавния пътуващ театър.”¹¹¹⁾

Оказва се, че сред ученическите предпочитания Вазовата елегия не оглавява класацията за любими изпитни произведения. Децата масово срещат трудности с тълкуването на творбата: „Те определиха като сравнително леки въпросите по български. Затруднили се обаче на някои литературни - например да разтълкуват смисъла на заглавието “Елате ни вижте””¹⁰¹⁾

Тези редове от журналистическия текст на „24 часа” ясно показват, че учениците просто не познават произведението, макар че „Елате ни вижте” трайно присъства в образователната програма. Въпреки предпочитанията на децата, предимно свързани с изучаваното в други предмети, художествената класика запазва важно място в списъка на просветната програма:

[С]ъщо така по идея на Министерството на образованието от списъка с предметите ще отпаднат и информатика и информационни технологии. Това предложение обаче противоречи на приоритетите в програмите за обучение на децата, според които компютърната грамотност е сред важните умения. Добавени произведения - Христо Ботев - "Към брата си", "Борба"- Иван Вазов - "Отечество любезно", "При Рилския манастир", "Елате ни вижте", "Линее нашто поколение" ....¹¹²⁾

В литературни герои са „припознати” днешни жители на софийските села Потоп и Каменно поле. Материали за тях са поместени в „Стандарт”, а техните разкази напомнят за тъжното време, дало повод за написването на Вазовата елегия:

[Е]лате ни вижте - като Вазови герои ревнаха жители на софийското село Потоп. Елате ни вижте в XXI век и в Европейския съюз ли живеем, или сме се върнали в епохата на княз Александър I, оплакват се те. Селото е само на 24 км от столицата, сгушено между хълмовете на Стара планина под втория мост на автомагистрала "Хемус". Ревът на прелитащите по нея автомобили дразни още повече жителите на селото, над 90% от които всеки ден пътуват до столицата за работа, училище или на лекар като дедите си.¹¹³⁾

[А]ко беше жив дядо Вазов, щеше да напише още веднъж "Елате ни вижте". С това стихотворение на патриарха на българската литература сравняват живота си 800-те жители на Камено поле, макар че съвсем не им е до поезия. Управниците ни сложиха

клеймото "крепостни селяни", гневят се те и се вдигнаха на протести до дупка.¹¹⁴⁾

С цел да се пародира и иронизира определен обществен проблем медийни публикации прибягват към употребата на литературни топоси. Така в определен контекст се засилват внушенията на статията, придавай се по-висока стойност поради използвания художествен образец: „Самият Хенри Милър казва, че не би имал нищо против да види малко плът с цвят на съомга. Но в България чудовището на сексизма е домашен любимец. Елате ни вижте, мила шведке. Оставам искрено ваш и единствен феминист у нас.”¹¹⁵⁾ Елате ни вижте... листите. По тях ще ни познаете. Или поне на нас така ни се иска, защото не щем да се изложим пред чужденците. Това е основното послание, което изпращат родните партии към Европа с изготвените кандидат-депутатски списъци за вота през май.”¹¹⁶⁾

Литературният топос „Елате ни вижте” в печата присъства 19 пъти, а при изследването за наличието му името на Иван Вазов се среща 4. Общо 5 медии използват художествената заемка в публикациите си. Сред тях са „Стандарт”(4 статии), „Дневник”(2 статии), „Новинар”(3 статии), „24 часа”(3 статии) , „Труд”(1 статия) и сп. „Тема”(1 статия).

Любим автор на журналистиката несъмнено се явява Вапцаров. Неговото творчество намира изява в редовете на голям брой медийни публикации. Впечатление прави фактът, че Вапцаровият цитат „борбата е безмилостно жестока” в повечето от примерите, приложени към изследването, е използван в контекста на политически материали. Например в „Дневник” в поредица от публикации на тази тематика се използват литературни топоси от творби на Вапцаров. Първият пример е от материал за АЕЦ „Белене”, в който два пъти е използвана заемка от Вапцаров като дори в скоби е уточнено името на автора:

[Р]ешението на кабинета да "строи завод (с яки бетонни стени)", в който да вложи нещо като 2 млрд. долара, привлече световните гиганти. Ако се съди по появилите се компромати и информации за натиск, борбата вече "е безмилостно жестока" (пак по Вапцаров). А това, което международната общност вижда, е едно правителство в предизборна година, което се втурва към най-голямата инвестиция за последните две десетилетия без ясни икономически разчети, без обявена чиста процедура и при множество сериозни съмнения...¹¹⁷⁾

Публикации, насочени към политическата сцена, освен в „Дневник” се срещат и в „Труд”. В тях медиите с пълна сила правят интертекстуални препратки към Вапцаровата „борба”: „За партията имало и друго обяснение - "борбата на лобитата във върховете на изпълнителната власт става безмилостно жестока".¹¹⁸⁾ „Точно това обаче не искат и сини, и червени; и съвсем неслучайно в “Панорама” Иван Костов беше безжалостен: “Ще ти искаме, Цветанов, оставката и няма мърдане!” Старите елити против новия елит - борбата е безмилостно жестока... ”¹¹⁹⁾

Политическото и икономическото утвърждаване на авторитета на страната ни сред другите европейски държави, неминуемо се свързва от журналистите с наличието на препятствия. В последвалия цитат, за да се опише трудността на задачата, пред която е поставена България, е използвана именно Вапцаровата фраза: „Искам да вярвам, че Полша ще оцени вашия потенциал като надеждни съюзници. Както вие казвате, "борбата е безмилостно жестока" - малки срещу големи и т.н. Вече имаме имидж на непокорен член и двукратно veto на сметката, но моята философия е, че можеш да удряш силно по масата само ако имаш няколко бодигарда зад гърба си.”¹²⁰⁾

Вапцаров се оказва твърде актуален и в контекста на злободневни статии относно различни социални сфери: „След като вече има клипове, в които попове продават салам, а манекенките не оставят нищо на въображението - без значение какъв е продуктът, борбата за клиента става безмилостно жестока. Някой спомена ли нещо за геноцид?“¹²¹⁾ „Все пак говорим за нелоялна конкуренция, включително от млади девойки. А над 30 борбата с гравитацията става безмилостно жестока...“¹²²⁾ „А когато Ники Кънчев обяви наградата от 500 000 лева, стана ясно, че борбата за тях ще е безмилостно жестока. И както вече се очертава осеяна с цинизъм, простотия, арогантност, липса на елементарна интелигентност.“¹²³⁾

Освен в статии със съвременна проблематика, творчеството на Вапцаров фигурира в печата и свързано с биографични за него данни. Тези материали са полезни за читателите, тъй като освен сведения за автора, дават и информация за творчеството му: „След разстрела на поета и съмишлениците му командващият го капитан Радев предава на Росица Манолова (сетне Босева) вещите на Антон Попов. За когото тя се омъжва на стрелбището, за да го спаси от смъртта. Тогава капитанът ѝ дава и ръкописите на “Прощално” и “Борбата е безмилостно жестока”. След срещата тя ги връчва на Бойка, у която живее след разстрела. За нейно учудване Бойка гневно смачкала листчето с “Прощално”.“¹²⁴⁾ „Творци срещу творци. Но смъртно разделени от драматичния предел на времето. "Борбата е безмилостно жестока" и у победителите няма капка милост и жал.“⁶⁴⁾

Част от творбите на литературната класика днес остават за някои непознато „минало-неважно“. Точно този Вапцаров цитат е поместен в „Сега“. Каква е вече литературната му стойност в рецепцията на аудиторията, зависи от културата на индивидите: „Днес това е минало неважно и трябва да се справяме с новите реалности. Мина времето на

зрелия модерен капитализъм, когато съществено беше производството, а свободното време беше спокойно предоставено на отделния човек (беше му позволено да спи, да си фантазира и мисли глупости, дори да чете).¹²⁵⁾ „Напъди го оная ми ти Калория. Тя беше родом от Свищов, на комбайноскоп пристигна в София. Но за нас това е минало - неважно. Напъди Калория своя Пъци заради една нищо и никаква загуба на маджонг!...¹²⁶⁾ „Без дори да маркираме крещящата несъстоятелност на словото, попаднало във властта на несмислени съвременници. Но това е минало, неважно. Днес сме други, примирени, обучени, по-скоро дресирани от действителността - глупостта и бездарията за нас са повече израз на равноправие, отколкото на опасност.“¹²⁷⁾

Литературните топоси от Вапцаров „минало-неважно” и „борбата е безмилостно жестока” в печатните издания се споменават първият – 3, а вторият 9 пъти. Цитирани са във в. „Сега”(3 материала), в. „24 часа”(1 материал), в. „Труд”(2 материала), в. „Дневник”(3 материала) и сп. „Тема”(3 материала). В посочените медии името на Никола Вапцаров присъства 18 пъти.

Несъмнено името на Никола Вапцаров се свързва с това на друг класик на литературното творчество, а именно с Гео Милев. Трагичната съдба и на двамата също е коментирана от журналистите, наред с великите им произведения. Заедно с тях стоят имената на други достойни българи, чиито живот също е насилствено отнет: „Делата, които свидетелстват за убийствата на български политически дейци и интелектуалци като Гео Милев, Никола Вапцаров и Атанас Буров, бяха отворени от МВР. До три месеца историците и гражданите ще могат да се запознаят директно със стотици томове документи, събирани в периода между 1923 г. и 9 септември 1944 г.“¹²⁸⁾ „Поредицата на “Труд” с извадки от полицейските архиви показва любопитни документи за важни личности от близкото ни минало като суперполицая Никола

Гешев, поетите Гео Милев и Никола Вапцаров, банкера Атанас Буров, комунистическите дейци Вълко Червенков, Цола Драгойчева, Пенчо Кубадински, Григор Шопов и Пеко Таков. Те са изградени въз основата на най-новия архивен масив от полицейски документи за периода от началото на 20-те години до 1944 г., предадени неотдавна в Държавната агенция “Архиви”.¹²⁹⁾

[Н]овата светлина, която хвърлят върху живота на Цола Драгойчева, Вапцаров, Гео Милев, Гешев, Григор Шопов и др., ни предизвикват да се разровим в къшетата на историята. Очакваме в предстоящата дискусия да се включат историци, политици и всички, които аргументирано могат да допринесат за отстраняване на фалшификациите в новата ни история.¹³⁰⁾

Някои журналисти държат отговорни за престъпленията срещу творците държавните управници: „Между МВР и творците винаги е съществувала сложна, меко казано, взаимност. За едни (например Гео Милев) министерството е душегубка, но за други - щедър извор за творчество. А след 1944 г. постепенно се превръща в Пегас със златни юзди - разбира се, за тези, които са били канени да го яхнат.”¹³¹⁾ Всъщност идеалите, които прокламират творците, са били възприемани като „заплаха” срещу държавата. В коментар за поемата „Септември” на Гео Милев в „Труд” е публикувано обяснение за случилите се убийства:

[К]акво е “Септември” и поемата заплашва ли държавата, разбираана не само като временна власт? Едно от запомнящите се прозрения на Гео Милев е, че Ботев и Яворов са еманация на българския дух. Продължавайки недопълнения му списък, ще

добавя Йовков, Вапцаров, Д. Димов, Ем. Станев, Й. Радичков. И самият Гео Милев. Който в поемата “Септември” защити правото на българина, генетично вярващ в справедливостта и в обществената хармония, да се възправа, когато някой ги потъпка. Ето това е поемата, това е позицията на Гео Милев...¹³²⁾

В следващите редове на вестникарската статия директно се поставя литературният топос ”Септември ще бъде май”, утвърдил се като надежда за светло бъдеще, резултат от промяна на обществени отношения. Но тъжната констатация на журналиста заключава, че Геомилевото предзнаменование така и до днес не се случва: „По-важно от всичко друго е да можем да живеем заедно в България. По е бил пророк бащата от сина, чието пожелание “Септември ще бъде май” все се отлага в бъдещето. А у нас винаги е септември, даже по-лошо - все е мъглив и мрачен ноември. И не потичат сълзи от гузни съвести. И все безсрамие, надменност и насилие.”

Друг материал от „Труд” като че ли допълва и продължава предходния, вплътил в себе си редове от поемата „Септември”. Би следвало да се отбележи, че във вестникарския пример публицистът е поставил уточнение чий е литературният цитат, ползван в материала му. Разбира се, това пояснение би било излишно, ако творбата със сигурност е позната на читателската аудитория, но това само може да се предполага. Журналистът предвидливо е застраховал текста от опасността да не бъде правилно разбран от читателите:

[Е], какво толкова ново ни се случва? Така е било от робските и селските въстания до Френската революция и далече след нея. “Нощта ражда из мъртва утроба вековната злоба на роба.” Но изявите на тази злоба днес у нас са далече от “пурпурен гняв

величав”, а по-скоро напомнят друг автор, при това, ако го разбираме пародийно: “И страшно е, майко, и весело...”¹³³⁾

Досег с културната ни съкровищница са и медийните публикации по повод различни събития в обществения живот. Освен творчеството на Гео Милев, личността му също не е убягнала на журналистическия поглед. По случай годишнина от рождението на поета в медиите се появяват редица публикации:

[Т]рябва да има много история, за да се получи малко литература... Днес всички се правим на разсеяни чия жертва е Гео Милев - той стана жертва на онзи идеал, който се стреми да направи всички хора щастливи.” Това бе част от слово на проф. Андрей Пантев в четвъртък вечерта. Поводът бе 115-ата годишнина от рождението на автора на “Септември”.¹³⁴⁾

[У]ниверсалният Гео Милев ще бъде възкресен днес от 18 ч в зала 7 на НДК. По повод 115-годишнината от рождението на поета ще бъдат представени две фототипни издания на негови творби - “Жестокият пръстен” и “Иконите спят”.¹³⁵⁾

[С] тържествена вечер в четвъртък в зала 7 на НДК ще бъде отбелязана 115-годишнината от рождението на Гео Милев. На събитието, на което ще присъстват президентът Георги Първанов и дъщерята на поета Леда Милева, ще бъде представена новата поредица „Везни” с фототипни издания на автора на „Септември”.¹³⁶⁾

[О]громни билбордове ще напълнят салона на Столичната градска художествена галерия (СГХГ) тази седмица по повод 110-годишнината от рождението на Гео Милев. В четвъртък там ще бъде открита експозицията "Гео Милев и българският модернизъм", а върху платната ще могат да се видят рисунки на големия поет и на групата художници около него.¹³⁷⁾

Дъщерята на Гео Милев – Леда Милева издава произведения на баща си и така оставя за поколенията завета на твореца. Този акт е още един повод за споменаването на автора на „Септември” в медийното пространство:

[Щ]астлива съм, че през последните десет-петнайсет години, заедно с издателя Иван Гранитски, който също има чувство за мисия в българската литература, успяхме да издадем няколко много стойностни книги на Гео Милев с негови стихове, публицистика и литературна критика. Сред тях особено ценен е петтомникът с негови произведения, писма и документи, с който сега разполагат младите читатели и литературни изследователи.¹³⁸⁾

[И]звестната писателка и преводачка е била посланик в Париж и постоянен представител на България в ЮНЕСКО, депутат във ВНС, директор на БНТ и председател на Съюза на преводачите в България. Тя успя да събере в пет тома и литературното наследство на баща си Гео Милев.¹³⁹⁾

Интересни факти около присъствието на твореца в живота и творчеството на други творци са от „любопитките” в медиите:

[Н]а испански език също има много преводи, тъй като поемата е превеждана и издавана в редица от латиноамериканските страни, но допускам, че най-добрият превод е от чилийския поет, носител на Нобелова премия Пабло Неруда, който казва: "Много поети са умирали, изтезавани заради живота и творчеството си, великият български поет Гео Милев е убит само защото е написал една поема, която аз преведох с жар и обич."¹⁴⁰⁾

[В] дома ни бе пълно с духовни хора - Кирил Христов, Гео Милев... Много хора, които идваха и си заминаваха, но винаги оставаха по нещо от себе си. Една невидима енергия, с която съм се зареждал. В онези години вратите на читалището бяха отворени за сказки. И те идваха да прочетат някаква сказка.¹³¹⁾

[Н]а 88 години вчера по обед е починала голямата хърватска поетеса Весна Парун. Световно известната авторка на над 70 книги с лирика и проза, на 20-ина драматургични творби е тясно свързана с България. В неин превод на хърватски са излезли плеяда наши поети - от Яворов, Гео Милев, Дебелянов до Блага Димитрова, Павел Матев, Валери Петров, Дамян Дамянов, Любомир Левчев, Стефан Цанев, Валентина Радинска... Самата тя е преведена на английски, френски, испански, немски, шведски и други езици.¹⁴²⁾

Много мнения са публикувани относно достойнствата на поета Гео Милев. Високо цененото му творчество намира отражение в немалко публикации във вестниците:

[Г]ео Милев, който е гениален поет и за подобни фигури трябва да се говори внимателно, има статии, които са истинска утопия. Отчаян от котерийните битки между партиите, той призовава: “една партия - един народ”.¹⁴³⁾

Ще ми се да подреда следващите единични думички в отвесна колонка, по една на ред. Като поема на Маяковски, на Гео Милев и още поети, които човечеството упорито отказва да забрави...Добри. Сговорчиви. Родолюбиви. Предани. Ясни. Свободни. Истински.¹⁴⁴⁾

Показателен пример в „Новинар” е статията „Строфи в духа на Гео Милев”. Материалът грабва читателя още със заглавието си, тъй като съдържа безспорното име на българския писател. В по-нататъшен прочит става ясно, че предмет на текста е не творчеството на Гео Милев, а съвременна стихосбирка на млад писател, която посредством името на класика успешно популяризира новия продукт. Мястото на Гео Милев в контекста на публикацията се свързва със стила на писане на автора, вдъхновил създаването на съвременния сборник със стихове:

„[С]ляп виси безкрая” е първата стихосбирка на Ясен Василев, студент по драматургия в НАТФИЗ. Книгата на издателство „Хермес” съдържа 22 стихотворения в духа на Гео Милев – най-добрите текстове от проектите „Делюзии”, „Когато часовниците се топят” и „Digitify”, писани през последните две години. Авторът е находчив в препратките си към другите науки и изкуства, изразени в експресионистичен стил. Страниците преливат от стъклени очи и разтопени часовници, дървета със и без листа, огледала и карти таро, шутове и отрязани глави, пустини и

морета, кръстове и кръгове, еротика и бунт, материя и мистерия, време и вечност.¹⁴⁵⁾

Не само цитати от поемата „Септември” се свързват с името на Милев. Творчеството му е богат източник на литературни топоси, които умело се реализират в медийния дискурс. С риск да останат неразбрани някои публицисти абсорбират и по-непопулярни заемки от авторовите произведения. Сред тях са „Железният пръстен” и статията „Свят от пламенност”:

[В]сичко това вече е било. И понеже нашите високоучени и велемъдри управници нямат вредния навик да четат, припомням:

"Забранено е -

да се говори

да се мисли

да се пише

да се чете

а най-сетне и

да се живее."

Авторът е Гео Милев. Годината - 1925-а.¹⁴⁶⁾

[И]род праща стража от тъмницата да я отсече. Поднасят я на блюдо. Тази сцена е описана и от поета Гео Милев: "О, кървава глава във мойто блюдо!...", възкликва авторът.¹⁴⁷⁾

По-необичаен материал на страниците на „24 часа” прави впечатление с използването на литературните топоси "Септември ще бъде май" и "земята ще бъде рай, ще бъде" от поемата „Септември”. Конкретната публикация представлява разказ на кандидат-студентка относно положен изпит по журналистика. Възмутена, тя споделя пред

медиите, че се чувства ощетенa от получената оценка и разказва как по интересен начин чрез Гео Милев е направила опит да разгледа зададената тема:

[К]онституцията ни прашасва, за хората, които скърбят за комунизма, спъвайки демокрацията, за отговорността на родителите към техните деца, защото те са бъдещето на страната ни - ако те са възпитани и качествени хора, ще намалее "боклуците"; направих паралел с "Сливи за смет" на Елин Пелин - ценностите преди и сега. Заключениеето ми беше свързано с това, че всичко е в наши ръце, че "Септември ще бъде май" все някога и "земята ще бъде рай, ще бъде"...и всичко това поместено в 5 страници.¹⁴⁸⁾

В посочените вестникарски материали от „24 часа”(7 бр.), „Труд”(10 бр.) и „Новинар”(4 бр.) - името на Гео Милев фигурира 65 пъти, а неговата поема „Септември” е отбелязана 13 пъти. Освен от мерената реч, за медиите са типични заемките от жанровете на прозата. Естествено е техни персонажи да попаднат в групата на любимците на журналистите - многопластовите образи дават възможност за богати интерпретации. Многовалентни, те са безспорен инструмент за достигне на пъстрата читателска аудитория на масмедиите. Вазовото творчество в това отношение може да се похвали с трайно присъствие. Героите скиталци на класика от известната му повест „Немили-недраги” са особено отразявани. Заглавието на творбата се утвърждава много силно в читателската памет. То става повод и до днес журналистиката да използва литературния топос „немили-недраги” като постоянен епитет за българите емигранти в чужбина. Медиите обичат подобни мощни сравнения, за да постигат по-успешно своите внушения. Чрез заемката от

Вазов, употребена в печата, се постига внушението за драматичния избор на нашите сънародници, живеещи зад граница. Пример за това е материал в „Дневник”, в който сегашната реалност и тази преди 150 години се припокриват през погледа на журналиста:

[И]зкушавам се да кажа, че ситуацията с тези малки патриотично настроени български общности в чужбина не се различава съществено от онази преди близо 150 години, която познаваме през Вазовите “Немили-недраги”. С тази съществена разлика, разбира се, че сега няма как да ползваш онази висока мисия за българското освобождение.¹⁴⁹⁾

[В]сички се надяват на помощта на отец Недялко Калинов от българската църква в Мюнхен. Той е посредникът между нашите и съда, общината, социалните служби. Урежда и получаването на детски надбавки - средно по 170 евро на дете. Всички в Мюнхен го наричат Нед. Той помага от сърце, но иска чрез “Труд” да каже на хората у нас: “Германия не е с отворени обятия, не поемайте по трудния път на немили-недраги!”¹⁵⁰⁾

"[А]ко забелязвате, по улицата ги няма вече тези кортежи от джипове... Мутрите ги няма вече в страната." Последните били емигрирали в чужбина, където се скитали немили-недраги. Хората обаче били заблудени, че страната бъка от престъпници, понеже порядъчните бизнесмени се правели на мутри и нарочно си поръчвали за фирмените автомобили еднакви "милиционерски" номера.¹⁵¹⁾

Друг текст в „Труд” разказва как в Букурещ и днес, както преди 150 години, българите са останали „немили-недраги” чужденци:

[С]лед близо век и половина българите отвъд Дунава отново се оказаха немил-недраги. Този път в единствения ни православен храм в Букурещ. Сега румънски поп служи света литургия в църквата “Св. пророк Илия”, а пратеникът на Светия ни синод трябва да му пали кандилото.¹⁵²⁾

Същият проблем бива коментиран отново в „Труд”, но литературната заемка този път не се появява в редовете на статията, а единствено в заглавието - *”Немили-недраги.”*¹⁵³⁾ За първоначалното впечатление на читателя присъствието на литературен топос още в заглавието има по-въздействащ ефект. Два случая, почти еднакви с горе коментирания, се откриват в списание „Тема”. Там заемката от Вазов е използвана не в заглавието, а в подзаглавието на две статии.^{155,156)} Независимо, че цитатът не е използван в първите редове на публикацията, той има не по-малко въздействие към аудиторията от статията в „Труд”. Друг интересен похват, който несъмнено провокира интерес е реализиран в публикацията „Други газят, а ЦИК гони БНТ” на „24 часа”. Авторът на материала поставя в ядрото на своя текст подзаглавие, което анонсира теза, предложена в следващите редове на публикацията. Така заемка „Немили-недраги” изпълнява отговорната функция на медиатор между смисловите отношения в текста, като препраща от действителността в България към тази в чужбина:

[Д]ори и самите избиратели не могат да бъдат толкова строго съдени, че срещу скромни левчета пускат “правилната” за купувача бюлетина. Номерата с вътрешния и външния изборен

туризъм, с масовата слепота на цяло село, с тубичките бензин, с гласуването под строй за “баш началника” не са измислени от избирателите. Всички, включително и господата в ЦИК, знаят много добре: виновни са онези партии, които продължават да смятат, че в България всичко е въпрос на покупко-продажба, включително и фасадата на демокрацията.

Българите отвън - немили-недраги

В чужбина нещата се преживяват два пъти по-силно. Особено в ден като този - съдбоносен за българите. С нетърпение очаквахме изборния ден ние, които живеем и работим близо до Рим. Озовахме се дващестина българи пред българското посолство в Рим....¹⁵⁶⁾

Маркираното ***”Българите отвън - немили-недраги”*** в горния цитат е моделирано като вътрешно подзаглавие в журналистическия материал. Самото дизайнерско решение за разполагане на споменатия журналистически текст на вестникарската страница също влияе на рецепцията на читателя. Фразата „немили-недраги”, възприета като синоним на скиталчеството изобщо, актуално се вместила и в границите на страната ни. Журналисти коментират как наши сънародници биват отхвърляни от обществото, като ги сравняват с героите на Вазов:

[И]нструкторите се оплакаха, че са обект на рекет от Държавната автомобилна инспекция - тези, които не плащат, са немили-недраги. Проверих какви са заплатите на хората от ДАИ - 380 лв...¹⁵⁷⁾

[П]олицията в Кърджали “хвана за ушите” двама бащи, чиито

деца се скитат немили-недраги, респектира ги и ги заведе в прокуратурата.¹⁵⁸⁾

[X]ората го питат по разнообразни теми - от въпроса как първоначално се е доверил на Борисов през "защо нямам работа" до загадката дали евреите управляват света. Всички, разбира се, получават отговор. Накрая лидерът кани всеки желаещ да се присъедини към неговото "скитане немили-недраги от село на село, от град на град".¹⁵⁹⁾

[Н]ай-първи държавни мъже и жени един през друг се грижат чрез специален щаб да намерят място за заселване на една фамилия роми. Ако това бяха някакви бездомници, може да се разбере някак желанието да им се помогне, но всъщност хората си имат къщи и имоти, а все пак вече почти седмица се скитат из Родината немили-недраги.¹⁶⁰⁾

[4]0 дни тогава майката и непълнолетната девойка бяха плътно до нас. Подсигурихме им хотел и средства за преживяване, докато се съвземат, тъй като бяха на улицата немили-недраги.¹⁶¹⁾

В списание „Тема” е направен паралел между годините, в които се развива Вазовата повест и сегашното време, като по този начин противопоставя два различни типа ценности:

[П]реди да се хванете за кобура, трябва да уточним, че годината е 2004, а не 1870, а мястото - София, не Браила. Връзка между тези два свята обаче има и тя е патриотичната кръчма. Модата ѝ дойде няколко години след настъплението на запотените чалга клубове, миризливите китайски ресторанти и хладните неоновы барове. В

момента „родолюбивите заведения" имат верни клиенти и оборот, на който би завидял всеки, не само Странджата от „Немили-недраги".¹⁶²⁾

Именно подменената ценностна система на съвременния човек, става повод за написването на материали като следващия, ползвал отново литературния топос за изразяване на конкретно послание:

[Т]ой, а не висшето ми образование ми помогна да си обясня защо „Радка-Пиратка" надживя „Земя като една човешка длан", "Богатите също плачат" - „Всичко е любов", и „Дълбоко гърло" - „Немили-недраги".¹⁶³⁾

Има свидетелства за живота на Вазовата повест не само в литературното и медийното пространство, но и като тв-продукция. Мотиви от „Немили-недраги" се заемат за създаването на художествен филм. Тази новина се оказва особено отразявана от журналистите като прави популярна късометражната продукция на литературната класика. Не на последно място се припомня и значимостта на литературния шедьовър:

[Т]ова е вторият опит в киното на режисьора след "Хълмът на боровинките". По мотиви от повестта "Немили-недраги" на Иван Вазов "Хъшове" е първият четирисериен игрален телевизионен филм, заснет на high definition".¹⁶⁴⁾

[М]орфов е направил сценична адаптация по повестта на Вазов "Немили-недраги", защото според него тя е много по-добра от пиесата "Хъшове", в която писателят идеализира и патетизира

героите. В повестта всичко е по-истинско, по-шарено, цветно, диапазонът между високото и низкото е много по-голям.¹⁶⁵⁾

[С]пектакълът се радваше на голяма популярност през миналия сезон, а режисьорът вече се подготвя за сериал по БНТ, основан също на Вазовите "Немили-недраги".¹⁶⁶⁾

"[Д]а живее България", кънтя във вторник вечер в Националния театър на Букурещ. Там над 1150 зрители лудо аплодираха "Хъшове", култовия спектакъл на Александър Морфов в Народния по мотиви от повестта "Немили-недраги" на Иван Вазов, съобщи Аджерпрес.¹⁶⁷⁾

[С]лед два часа и половина с новия сценичен вариант на повестта "Немили-недраги" чак въздухът натежа от носталгия - по идеалите във Вазовския им смисъл и по представления, които пълнят душата.¹⁶⁸⁾

[К]огато гледах един филм по Вазовите "Немили-недраги". .. все по-често с тъга и съчувствие си мисля за овдовяването на кинематографията ни след безвременната кончина на добрия филмов сценарий.¹⁶⁹⁾

[М]еждувременно стана ясно, че от новия тв сезон БНТ продуцира филм по повестта на Иван Вазов "Немили-недраги" с режисьор Александър Морфов.¹⁷⁰⁾

[Е]дноименният спектакъл на Александър Морфов по повестта на Иван Вазов "Немили-недраги" вече влезе в историята на академичната трупа. На сцената звучат текстове на Христо Ботев

и фрази от спомените на Христо Македонски.¹⁷¹⁾

Материали със същата информация се срещат и в „Монитор” под заглавие „Хъшовете на Морфов с подслон и в БНТ,”¹⁷²⁾ като дори е предложен откъс от пиесата по Вазов.¹⁷³⁾ Някои публицисти избират да припомнят на аудиторията историята на литературния текст - от първите му издания до критика върху съдържанието му. Тези сведения са полезни, особено за читатели, които не са добре запознати с литературния пример. В „Интрига лишава Вазов от Нобел”, в. „24 часа”, цитира критическо мнение на Захари Стоянов във връзка с появата (края на XIX в.) на новото произведение на Вазов:

[О]т 1882 до 1884 г. публикува в редактираното от него сп. “Наука” “Немили-недраги”. Пак тогава издава в съавторство с Константин Величков сборника “Българска христоматия” и “Чичовци”... Захари Стоянов намира героите от “Немили-недраги” за “сакати същества” и “безчувствани призраци”.¹⁷⁴⁾

За особено подходящо средство за внушение журналистите намират цитирането на реплики на литературни герои. Така посредством написаното от изявен литературен класик, те оформят контекста според заложения в статията проблем. В „Дневник” думите на хъш по Вазов блесват, за да осмеят за пореден път политическа реалност:

[Т]ака "радикалите" на Бакърджиев ще осъществяват претенцията си "да обединят и ръководят цялото дясно пространство" с формации като Християнсоциалния съюз на Доно Тошев (!) и КЕП-а на Дянкова. Тъжна работа. Но, както казваше дребничкият хъш Мравката в "Немили-недраги", когато разпределяха ролите за

театрото в кръчмата на Странджата: "Е, ролята може и да е малка, ама искам да е нещо команда така."¹⁷⁵⁾

Със същото предназначение е използван по-популярен топос от Вазовата творба, чиято популярност не го е превърнала в банално клише с отслабващо влияние върху читателя:

[Д]атата 1 януари 2007 г. все повече заприличва на някакъв коалиционен Гредетин - за двете години еврочленство управляващите изпаднаха в тежко състояние на "немили-недраги". А подкрепата на гражданите за брюкселския борд на парите от ЕС вече извиква и съжаление - да се бяха отказали от мерациите си още тогава.¹⁷⁶⁾

В седмичника „Аз Буки” пък е разказана любопитна част от биографията на автора за времето, когато е учителствал в Свиленград: „В края на лятото на 1872 г. училищните деятели и интелигенцията на Свиленград канят за главен учител на своето школо не кой да е, а Иван Вазов. Тук (в Свиленград) имах да изпълня две мисии - да преподавам в училището и да се боря с гърко-манството, пише в мемоарите си писателят.”¹⁷⁷⁾

В „Монитор” се наблюдават две публикации по повод изпитите за прием в елитни гимназии след 7-ми клас. Едната статия коментира тема, по която кандидат-гимназистите са разсъждавали през 2006 година, а другият материал засяга проблема с неграмотността сред учащите и алтернативите за премахването ѝ:

[2]6991 кандидат-гимназисти писаха върху Вазовата повест "Немили недраги". Темата "Речта на Странджата слово за страданието и родолюбието" беше изтеглена измежду 20 други

въпроса вчера...²⁶ 991 кандидат-гимназисти писаха върху Вазовата повест "Немили недраги". Темата "Речта на Странджата слово за страданието и родолюбието" беше изтеглена измежду 20 други въпроса вчера..."На мен въпросът ми се стори лесен. Исках да ми се падне "Немили недраги", коментира след препитването седмокласникът Захари. Той се надява оценките от изпитите да му стигнат, за да влезе в столичната френска гимназия.¹⁷⁸⁾

[Т]ази година кандидатите трябваше да анализират страданието и родолюбието в една реч от Вазовата повест "Немили-недраги". Децата не изглеждаха щастливи от тази браилска история. Родителите разсъждаваха компетентно за структурната страна на темата и изискванията на оценителите, а вестниците в традиционното минорно настроение отбелязаха кратко, че "речта на Странджата разплака седмокласниците".¹⁷⁹⁾

[Т]а, неграмотността на младежите е реална и вече не е тайна. За нея открито говорят учители, преподаватели в университети, че и в просветното министерство. Новият министър даде да се разбере, че е наясно с проблема и затова екипът обмисля промяна на учебните планове. Целта е да се намали задължителният обем от знания, който трябва да се усвои за определен период от време, като се освободи повече време за упражнения, писане, смятане и разбиране на материала. Супер, дано да стане наистина и по-скоро. Така буквите няма да са немили-недраги за горките ученици, че току-виж и едноименната Вазова повест стане интересна за тях...¹⁸⁰⁾

Така посочени, примерите, от една страна ,извеждат проблем, а от друга, го анализират и предлагат решение. От цялото изследване до

момента, става ясно, че учениците изпитват все по-голям страх от изпитите. Оказва се, че масово те не се познават художествените произведения и причината за това се търси в образователната система. Факт е, че децата имат възможност да четат. Библиотеките имат фонд, книжарниците предлагат книги и учебни пособия, дори отскоро се наблюдават алтернативни варианти на старите книжни буквари. През последната година в България се утвърдиха като изключително актуални модерните форми за четене на книга. Електронните книги се оказват много по-атрактивни за съвременното общество, отколкото техния по-стар книжен вариант. Хартиният носител на един текст все по-често се заменя с новото поколение e-books. Според модерния човек, удобството да имаш цяла библиотека в джоба на якето е далеч по-приемлива идея от това да изпълваш цяла раница с буквари. По повод на техническото откритие мобилният оператор М-тел предлага на своите абонати безплатна услуга: четене онлайн на художествена литература. Но тук не може да се пренебрегне един факт - отбелязан в „Дневник”, че безплатно се предоставя на читателите именно българска класическа литература. Конкретизират се текстове, които свободно могат да се ползват от всички желаещи:

[У]слугата М-Tel eBook стартира в началото на февруари тази година и до момента бележи много голям интерес, като в нея могат да бъдат намерени както платени, така и безплатни заглавия. А интересът, както може да се очаква, е много по-голям към безплатните предложения, сред които са класически заглавия като "Хъшове" и "Немили-недраги" на Иван Вазов, "Стани, стани, юнак балкански" на Добри Чинтулов и др. Услугата се предлага в партньорство с издателство "БГ книга"...¹⁸¹⁾

Въпросът за новата генерация книги е много коментиран и предизвиква интерес сред обществото. Дали обаче в един момент няма да се окаже, че старият им вариант ще изчезне е интересен казус, подходящ за отделно изследване. На този етап, на страниците на интернет-книгите, все повече се срещат литературни шедеври, но докога – никой не знае.

Литературният топос „Немили-недраги” е използван 46 пъти в 32 материала от в. „Дневник”(9 бр.), в. „Труд”(4 бр.), в. „Стандарт”(2 бр.), в. „Монитор”(4 бр.), в. „24 часа”(3 бр.) и сп. „Тема“(10 бр.). Самото име Иван Вазов в изброените публикации е споменато 49 пъти.

Наред с новото поколение книги, наложило се в последната година, online пазаруването и четенето на литература е факт вече почти десетилетие. В няколко журналистически материала са разяснени начините, по които съвременните хора могат да ползват тези онлайн текстове и да пазаруват във виртуалното пространство. На читателите са предложени сайтове, в които могат да се запознаят с творчеството на класическите автори и техните произведения:

[В] същото време под името Българска народна библиотека в мрежата може да откриете един интересен сайт - <http://narodnabiblioteka.info>. Тук могат да бъдат намерени основно български автори. От Паисий Хилендарски, Софроний Врачански и Константин Преславски, през Алеко Константинов, Иван Вазов, Елин Пелин и Йордан Йовков, до Димитър Талев, Йордан Радичков и Христо Фотев. Бих се обзаложила, че учениците ще изберат предизвикателството да прочетат "Житие и страдание грешнаго Софрония" на екрана на компютъра вместо от пожълтелите страници на изданието "Библиотека за ученика" на мама и татко. Или да се запалят по някой от нашите любимци –

Джек Лондон, Джонатан Суифт или Джоузеф Хелър. И това не е Параграф 22, това е в реда на нещата, не мислите ли?¹⁸²⁾

[С] подкрепата на Министерството на образованието и Министерството на транспорта в глобалното пространство се появи нов сайт. Инициативата е похвална. Най-сетне българските деца ще могат да седнат зад компютрите и цялото знание на света ще забълбука под сръчните им пръстчета. Сайтът съдържа поне 100 000 статии, писани и редактирани от светилата на българската наука от БАН и СУ "Св. Климент Охридски", както и от други кътчета на българския научен живот...Междувременно, ако искате да прочетете електронна версия на „По жицата“, идете в slovník.bg. Там Йовков е без пари.¹⁸³⁾

[Т]ези книги – *"Разкази"* на Йордан Йовков и *"Български народни приказки"* на Ангел Каралийчев, можете да купите и онлайн. На адрес <http://www.knigi.dnevnik.bg/> можете да откриете и голямо разнообразие от заглавия от различни жанрове. Онлайн книжарницата ви улеснява с удобна търсачка и информация за всяка книга и не изисква кредитна или дебитна карта при покупка.¹⁸⁴⁾

Виртуалното четене се оказва много коментирано и във връзка с дилемата до колко при него децата правилно разбират класиката. Не само общуването с интернет обаче се явява причината за проблемните тълкувания, които децата дават за художествените произведения. Материал от „Монитор“ сочи, че учениците не разбират литературните творби, тъй като всички остарели думи в текстовете на Йовков и Елин Пелин трудно могат да се обяснят пълно и точно в интернет. Пример тук е един от въпросите и отговорът му от интервю във в. „Монитор“

„Общуването с интернет ли е причината за това, че децата у нас не разбират голяма част от класическите автори?:

[Н]е мога да кажа категорично дали само това е причината, но нашите деца наистина не разбират класическите ни творби. Това важи за Иван Вазов, Алеко Константинов, Елин Пелин, особено за Йордан Йовков. Тези текстове са пълни с турцизми, архаизми, историзми. Това е мое лично впечатление от системното ми общуване в продължение на доста години вече с бъдещите кандидат-студенти, които са и ученици в същото време. Аз водя част от курсовете по български език и литература за кандидатите. Те не разбират езика на класиците ни. Значението на една значима част от думите им убягва. Как тогава те да разберат естетическото послание на текстовете?¹⁸⁵⁾

И все пак онлайн четенето остава една добра алтернатива. Всеки съвременен човек борави с интернет, а удобството да пазаруваш от къщи или да имаш цяла библиотека на екрана на компютъра е важна предпоставка за прибягването до виртуалните библиотеки и книжарници. В статията „Четете ли онлайн” публикувана в „Дневник”¹⁸⁶⁾ се разказва именно за това, как днешният читател „купува” Йовков, Елин Пелин и Каралийчев от интернет. Тази практика обаче дава възможност издателски къщи да натрупват финансов актив с предлагането на платени електронни издания на художествената литература: „Сега говорим за добрите младоци, онези, които напук на твърденията, че тийнейджърите не четат, дисциплинирано прекарват доста време, концентрирани върху текстовете на Йордан Йовков или Елин Пелин, да речем. Онлайн...Преди една година издателска къща "Труд" купи правата за електронно разпространение на Йордан Йовков, Елин Пелин и Ангел Каралийчев. С което промени ситуацията до

момента...Почитателите на Йордан Йовков и Елин Пелин настръхнаха. Конфликтът мина в графа "партизанска война" - произведенията на Йовков прескачаха от сайт на сайт, сменяха се сървъри, а от ИК "Труд" редовно пращаха предупреждения чрез НСБОП на онези, които успяваха да издирят. Близко една година след това нещата са по-спокойни. Но налице е една нова тенденция, която не може да се пренебрегва. Вече се купуват авторски права за разпространение в интернет и това....Ако сега поискате да четете безплатно "Шибил" или "Албена" онлайн, това няма как да стане. Името на Йордан Йовков фигурира в списъка на авторите в "Словото", но страницата, която се зарежда, е със следния текст: "Произведенията на българския класик Йордан Йовков временно са свалени от сървъра, след като авторските права бяха откупени от издателство "Труд" изключително за сайта им с платен достъп "Знам.бг"...Сега, година по-късно, те вече се съобразяват с новите правила. Ангел Каралийчев, Елин Пелин и Йордан Йовков са първите трима автори, за които се дават права за електронно разпространение."

Логичен е въпросът, подзаглавие във вестникарската публикация, „*Колко струва Йовков*”. Как оценяват издателите класиците на българската литература, за да пласират произведеният им онлайн, „Дневник” отговаря така: „Колко струва Йовков. По-точно правата за разпространение на неговите произведения. На този етап трудно може да се направи такава сметка, но едно е сигурно - не особено скъпо.¹⁸⁶⁾

Фактът за наложилите се електронни книги е отразен и във в. „Аз Буки”:

[Е]лектронните книги стават все по-популярни. Не е чудно, че вече се появи електронна книга върху... хартия, и дори върху текстил. Компанията E Ink представи прототип на дисплей, напечатан на обикновен плат и на свръхздрава хартия.¹⁸⁷⁾

[К]ак и с какво в днешния информационен век една книга би „спечелила“ пред „Google“? Как и с какво една книга би „грабнала“ своя читател? - С интересно заглавие, с красиви илюстрации и хубав текст. Всичко това може да бъде открито в издадената от Община Шумен в навечерието на 24 май „Шуменска читанка“.¹⁸⁸⁾

Публикация в „Новинар“ , от своя страна, предлага още един начин за запознанство с класически разкази. Дава се информация за новопоявил се компактдиск с най-наложените творби на Йордан Йовков: „Най-хубавите разкази на Йордан Йовков вече ще могат да се чуят на компактдиск. Уникалната идея да се запишат "Вечери в Антимовския хан" върху електронен носител е на Съюза на българските артисти. Премиерата ще бъде утре в клуб "Жълтата крава" на театър "Сълза и смях".¹⁸⁹⁾

И въпреки виртуалните библиотеки и всички дигитални вариации на литературно творчество, книгите продължават да се разпространяват и по класическия начин. , Независимо от всички алтернативни средства за четене в последните години, българските читалища продължават да обновяват своя фонд, а Народната библиотека все още организира изложби на класически издания:

[1]800 тома българска литература ще напълнят 20 родни читалища. Най-голямото дарение на книги от години насам се случи днес с обединените усилия на издателство "Захарий Стоянов" и "Трейс Груп Холд" АД. Творби от класиците Гео Милев, Атанас Далчев, Ивайло Петров, Йовков, Хайтов и Вапцаров до съвременните пера на духа като Антон Дончев, Евтим Евтимов, Панчо Панчев, Леда Милева, Боян Биолчев,

Виктор Пасков, Дончо Цончев ще попълнят занемарените библиотечни фондове на културните институции в 20 малки града.¹⁹⁰⁾

[С]ъвременни образци на детски брайлови книги, говорещи книги и списания за хора с увредено зрение, релефни илюстрации на текстове на Йордан Йовков и Жул Верн - всичко това е включено в изложбата "Правото на четене". Експозицията е подредена в Народната библиотека "Св. Св. Кирил и Методий", а идеята е на директора на Националния център за книгата Игор Чипев. Проявата е посветена на Европейската година на хората с увреждания.¹⁹¹⁾

Има необходимост от нови книги и пособия и този факт е констатиран в „Учебниците - увлекателни четива или научни "тухли"“, „Дневник“:

[Д]о ден днешен не е решен проблемът с поощряването на активността на ученика, обръща внимание Ефтимов. "Например по литература не му казват: я прочети този разказ, за какво става дума в него, ти как го разбираш, съгласен ли си с автора. Не ти разрешават това, защото как така няма да се съгласиш с Йовков например. Канонът работи много лошо. Освен това в частност по българска литература авторите са ужасно много. Много от тях са едни треторазредни в световен аспект писатели и може в същия жанр и по същата тема да се намери много по-добро произведение от друг световен автор.¹⁹²⁾

От друга страна, нови книги и учебници продължават да се появяват на пазара и предлагат на четящите един по-съвременен критически поглед върху добрата стара класика:

[7]7,3 на сто от заглавията на оригиналната литература и 22,7 на сто от преводната са издадени през миналата година у нас. Това сочат данните на Националния статистически институт. С най-голям относителен дял са томовете художествена литература за възрастни (28.2%), следвани от учебната (19.2%) и научната литература (18.0%). Най-обемна е печатната продукция в София, Варна и Пловдив... С най-висок относителен дял са преведените заглавия от английски език с тираж 740 хил.¹⁹³⁾

[Д]вутомникът „Българската литература” от професор Иван Сарандев обхваща все още недостатъчно изучения, но изключително богат на естетически търсения и експерименти период между двете войни... Твърдо се придържа към становището, че художествената литература и изкуството имат друго предназначение: „да доставят особена радост“, както пише Йордан Йовков.¹⁹⁴⁾

[Н]ови издания на родните класици Йордан Йовков, Елин Пелин, Николай Хайтов, както и на майстори от по-ново време като Виктор Пасков и Павел Матев, са пуснали издателите от “Захарий Стоянов”.¹⁹⁵⁾

Нови сборници с българска литературна класика се издават и по повод годишнини. Юбилеят на Българска телеграфна агенция изважда на

бял свят алманах, в който са включени автори, съставяли екипа на агенцията в по-ранните години от историята ѝ:

[З]а празника агенцията издава литературния алманах „Вечери край Цариградското”, събрал поезия и проза само на хора, работили в БТА. Алманахът със сигурност е издание за ценители, защото в телеграфната агенция са се трудили Йордан Йовков, Николай Лилиев, Димитър Бояджиев, Йосиф Хербст, Петър Увалиев, Цветан Стоянов, Серафим Северняк, Стефан Продев.¹⁹⁶⁾

[Р]ешихме да отбележим юбилея по-различно, издавайки... книга. Другата седмица ще види бял свят алманахът “Вечери край Цариградското”. Той е събрал поезия и проза на известни български творци, работили през годините в БТА. Ето само няколко имена - Йордан Йовков, Николай Лилиев...¹⁹⁷⁾

Тревожният факт, че децата не четат задължителната в учебните програми литература (какво остава за препоръчителната!) провокира призива на министъра на образованието за подбуждане интереса на младите хора към книгите:

[Д]а дадем на децата нещо интересно и към него да закачим „високонаучното”. Ако не четат интересни произведения, те ще спрат да четат. С тези думи проф. Сергей Игнатов, министър на образованието, младежта и науката се включи в дискусия за обучението по български език и литература в съвременното училище.¹⁹⁸⁾

Същата цел има и информация във в. „Аз Буки” за инициатива за разпространение на книги сред хората, особено в районите, където книжарницата е рядкост:

„[Д]а върнем книгите при хората” – инициативата е не на някой друг, а на „Български пощи”... Идеята ни е свързана с тенденцията на намаляване, дори изчезване на книжарниците в малките населени места... Традиционно българинът обича да чете. Идеята ни е да му дадем възможност за това там, където е ограничен.¹⁹⁹⁾

Медиите препоръчват добри практики, упражнявани в български - т. нар. неделни училища, разкрити зад граница. За да заинтригуват учениците, преподаващи на доброволни начела родолюбиви българи са създали клубове като „Съвременна българска литература в киното”. Оживелите на екрана литературни герои възбуждат интереса на младите хора да се запознаят и с класическия оригинал.

Носителят на художествената или научната книга – хартиена, виртуална или дигитална, не повлиява съдържанието ѝ. Той е от значение за по-голямата достъпност на литературните текстове и на информацията за тях. Ако обърнем поглед назад във времето, когато букварите са лукс и оскъдица, съпоставено с днес, положението е доста по-различно. Оказва се обаче, че не навсякъде. Материал в „Дневник” разкрива реалността в пограничните райони. Дори днес в някои от тях обучението е трудно достъпно:

[П]омислете само какво щастие изпитват учителите от пограничните райони, ако възпитаниците им прочетат няколко разказа на Йовков или Елин Пелин. Там децата ходят с километри пеша, за да влязат в класните стаи, да не говорим за това, че нямат

книги, тетрадки и химикалки. Там учителите дават всичко от себе си и е престъпление да бъдат обвинявани в некадърност.²⁰⁰⁾

Не само от академичните издания могат да черпят знания младите хора. Все повече чуждестранни автори се интересуват от нашето художествено творчество:

[Н]а 27 октомври в "Палацо деле стелине" в Милано се състоя премиерата на италианската "Антология на българския разказ" (Antologia del racconto bulgaro)... най-старият разказ в подборката е "Иде ли?" (Ritorna?) на Вазов, от 1889 г., а най-новият – тазгодишният "Любовта е като море" (L'amore è come il mare) на Любов Кронева. С най-много произведения е застъпен Йордан Йовков - "Овчарова жалба", "Грехът на Иван Белин", "Шибил", "Постолова воденица" и "Албена". Шестнайсет преводачи са се погрижили да предадат на италиански духа на общо 25 автори...²⁰¹⁾

[С]тава дума за случая с известната преводачка Мари Врина-Николов. За францужойката, в чийто превод във Франция могат да се прочетат Христо Ботев, Йордан Йовков, Ивайло Петров, Цветан Стоянов, Йордан Радичков, Вера Мутафчиева, Виктор Пасков, Георги Господинов, Емилия Дворянова, Теодора Димова, Алек Попов...²⁰²⁾

[А]ко искаш да разбереш нещо за даден народ, трябва да знаеш историята му, казва Кристофър, който още с пристигането си в България започва да се интересува от нейната история... После прочита романите на Димитър Талев, Елин Пелин, Йордан

Йовков и остава за винаги запленил от българската литература. Но историята е неговата страст и англичанинът се залавя да попълни нишата, оставена след Фани Попова-Мутафова и Вера Мутафчиева. Плод на изследователските му дирения са три приключенски романа и една пиеса на историческа тематика.²⁰³⁾

Въпреки, че се издават нови заглавия, тенденцията да се правят все по-рядко преводи на съвременно творчество, коментира статия в „Труд“: “Съжалявам, че българската литература не се превежда достатъчно на Запад. Заех се аз с тази мисия. Преведох разказа “Парцалияда” на Румен Балабанов...Той ще излезе в ежегодния сборник “Най-добрата европейска проза за 2012 година”, издаван от американското издателство “Далки прес”. Превел съм Ивайло Петров. Харесвам Михаил Вешим, Емил Андреев. От класиците - Елин Пелин и Йордан Йовков.”²⁰⁴⁾

Наред с трудностите и улесненията при изучаване на учебния материал резултатите от кандидат-студентски изпити сочат незавидните знания на младите. Това личи най-ясно в категоризирането на автори и произведения като „по-трудни” и „по-лесни”. Стига се дори дотам, че по време на изпитите, родители се молят за „позната” творба, която да зарадва отрочетата им:

[Т]емата „Пътища на прозрението в разказите на Йордан Йовков”, изтеглена от Бетина Цветкова от София, предизвика радостни възгласи у кандидат-студенти и техните родители на приемния изпит по български език в Софийския университет. „Темата е приятна. Йордан Йовков е един от най-добрите автори, които можеше да се падне, смята кандидат за университетска диплома.”²⁰⁵⁾

[Т]емата „Пътища на прозрението в разказите на Йордан Йовков” беше изтеглена вчера за изпитен вариант №1 на кандидатстудентския изпит по български език и литература в Софийски университет „Свети Климент Охридски”...В двора на университета притеснени родители стискаха палци в подкрепа на децата си. Повечето от тях признаха, че темата, свързана с разказите на Йордан Йовков, “спасява” тези, които биха се отказали, заради другия по-труден вариант.²⁰⁶⁾

[Т]емата за Йовков изглежда лесна, което не означава, че няма подводни течения. Въпреки всичко аз очаквам висок процент добри оценки", каза председателят на изпитната комисия доц. Бойко Пенчев. Според него и двете теми са благодатни за писане, но той предполага, че повечето кандидати ще изберат Йовков, който има славата на лесен автор.²⁰⁷⁾

[2]209 кандидат-студенти писаха по темата "Човекът и войната в разказите на Йордан Йовков" на изпита по литература в Университета за национално и световно стопанство. Младежите се зарадваха на темата, но въпреки това част от тях побързаха да напуснат аудиториите на ВУЗ-а в първия половин час.²⁰⁸⁾

[Т]естът беше дори елементарен, казаха дванадесетокласничките Елена и Милена. Не ми хареса особено темата за коментара - магнетичната сила на любовта и красотата в разказа "Шибил" на Йордан Йовков, коментира съученикът им Денислав. Според момичетата тази задача е било по-трудна от решаването на теста, но темата е била благодатна за писане.²⁰⁹⁾

Оказва се, че Йордан Йовков е от особено „благоприятните” автори, които биха могли да се паднат на зрелостни и кандидат-студентски изпити. В „Монитор” дори се появява материал относно бялата лястовица, видяна в българско село и донесла късмет на кандидатите за Шуменския университет. Точно след появата на птичката на изпита се пада тема за Йовковия разказ „По жицата”:

[К]ъсмет донесе лястовичката от Мировци за студентите от Шуменския университет "Епископ Константин Преславски". 307 души се явиха вчера на първия редовен изпит по български език и литература. В 8 сутринта Виктория Димитрова от Варна изтегли уникалния в историята на университета въпрос "Любимият ми разказ от Йордан Йовков"...Голяма част от излизащите обясниха, че са решавали теста по български, а болшинството от избраните литература си хванали за есе разказа "По жицата". Имаше и пълни каръци, като потенциален студент, който се качи в бургаска кола. "Писах за "Гераците" не беше много трудно", обясни младежът, който с един замах прехвърли повестта на Елин Пелин в библиотеката на Йовков.²¹⁰⁾

Лош шанс за зрелостниците се оказва това, че през 2002 година разказът за бялата лястовица отпада от конспекта по български език и литература за матурата: „Емблематичните разкази "Андрешко" на Елин Пелин и "По жицата" на Йордан Йовков отпадат от конспекта за матурата по литература, обявиха вчера от комисията на просветното министерство. Абитуриентите ще се готвят върху 15 вместо върху 18 автори. Отпадат Паисий Хилендарски, Петко Славейков и Любен Каравелов.”²¹¹⁾

Колкото и любим писател да е Йовков за децата, по-голямата част от творчеството му често пъти бива странно тълкувана. Комичните анализи стават и медийно достояние като често пъти предизвикват бурни възмущения:

[В] творбата "Вечери в Антимовския хан", Йовков сам по себе си е пределно самоочевиден, херметичен, автореференциален, но изведнъж се отърсва от щастливата си и измамна самодостатъчност, за да нарои интересни междутекстови игри."Божеее, искам да се разкрещя, Божеее! И това не е вопъл "по Йовков", това си е направо писък на ужас. Заради такива малоумия ли ходят децата ни на частни уроци по литература?! На това ли му викат "анализ"? Поне всички сме чели "По жицата". Ама я опитайте да я...тълкувате...Да беше жив Йовков и тройка не би изкарал на приеман изпит.²¹²⁾

Оказва се, че кандидат-студентите дори бъркат Иван Вазов и Йордан Йовков. Този факт достатъчно ясно обяснява и наличието на толкова ниски оценки за писмените работи:

[Б]еден речник и липса на оригинално мислене на тазгодишните кандидат-студенти в комплект с неграмотност довели до рекордните 572 двойки в предварителната кампания по български език в ПУ „Паисий Хилендарски”. Най-слаби оценки имало при писмените работи по темата „Надеждата крепи човека”...„Ниските оценки са в резултат на малкото четене на художествена литература. Дори кандидатът да разбере и да вникне в темата, да има правилна теза, той не може да я формулира в писмен вид”, каза доц. Куцаров. Разказът на Йордан Йовков „По жицата” най-често е цитиран като пример от

кандидат-студентите, но те го прекръстили на „Бялата лястовица” и сложили за негов автор патриарха на българската литература Иван Вазов. „Най-често бъркат Елин Пелин с Йордан Йовков или дори с Вазов”, каза още доц. Куцаров.²¹³⁾

Като необходимост ученици и родители отчитат частното преподаване. Става ясно, че курсовете се явяват допълнителна сигурност за успешно положен изпит. Независимо от „сигурните” частните уроци се наблюдават предпочитания сред кандидат-студентите към определени автори и произведения:

[О]сновна причина за необходимостта от допълнителна подготовка е фактът, че произведенията в конспекта за конкурсния изпит са повече от изучаваните в училище. Въпреки това не липсват кандидати, които разчитат на средното си образование и самоподготовката. Те обаче са значително по-малко... Най-много им допадат разказите на Йордан Йовков и Елин Пелин. Отдалечени и неясни са поетичните произведения, особено тези на Атанас Далчев, Гео Милев, Христо Смирненски...²¹⁴⁾

В печата се правят и предложения относно начини за подобряване на изпитните резултати. Вариантът с индивидуален избор на творба от всеки явил се в изпитна аула също съществува:

[Н]апример, да не се препоръчва на учениците да прочетат даден разказ на Йордан Йовков, защото „това е най-важният разказ на писателя, а останалите негови разкази, не струват и да се четат”. Нека предложим на учениците, всеки от тях да избере един от

разказите на Йовков – „така всеки, ще намери своя разказ” – препоръча председателят на образователното сдружение.²¹⁵⁾

Доколко обаче ще бъде продуктивна и тази идея може само да се гадае. Друго улеснение с мисъл за ученика, вече като реализирана идея и безспорен факт, се налага съкращаването на изпитните програми. Това неминуемо буди разнолики реакции, намерили израз в публикации с ярък почерк на възмущение:

[К]акво е това зачеркване от вас на неща (личности, стойности, реална обективност) като тъй или иначе те вече са се случили? И са останали на предишната страница. Как тя да се изгори - нали на гърба на същия лист ще пишете вие? Не ми изглеждате самоубийци. Добре, махайте, като сте почнали. Да видим какво ще остане, според вас. Опитайте да извадите от Йордан Йовков това негово, по чеховски нежно и дълбоко: “Боже, колко мъка има по света.”²¹⁶⁾

Вечната тема за кандидат-студентските одисеи в немалко журналистически текстове приключва с литературния топос: “Боже, колко мъка има по този свят, боже!” от Йовковия разказ. В следващия цитат от „Дневник” литературната заемка обаче е приложена в контекста на кандидат-студентските „бисери”, генерирани гневните отзиви на журналисти: “Както казва в подобни случаи на безнадеждност антропологът Харалан Александров, всичко опира до промяна в манталитета, но тя ще стане поколенчески. Дотогава ще подлагаме децата на експерименти и ще си спомняме думите на Йордан Йовков с умиление: “Боже, колко мъка има по този свят, боже!”²¹⁷⁾

Силно дискутирани в медийното пространство са всички предвиждани промени в образователната система и програмата за обучение. Вестник „Аз Буки” публикува много по темата, като в част от изведените примери самият просветен министър дава предложения за оптимизирането на учебния процес:

[О]бсъждането на проектозакона повдигна немалко въпроси, като например дали не пренапрягаме малко системата, казва министър Игнатов. Дали не изцеждаме целия интерес на децата към света много рано? Може би трябва да намалим натиска за усвояване на нов материал за сметка на затвърждаването на стария?²¹⁸⁾

[П]редвиждат се промени в бъдеще за учебните програми в посока на намаляване на свръхнатовареността на учениците. Ще има и повече часове за практика и усвояване на знанията. Днес децата ни получават теоретични, дори академични знания. Но им липсват практическите занимания и компетентности, призна зам.-министър Дамянова.²¹⁹⁾

[З]апазваме учебно-изпитната програма по български език и литература за държавния зрелостен изпит. Но ще наблегнем повече на задачите с отворен отговор, каквито са в международното изследване PISA. През 2012 г. нашите ученици трябва да покажат по-добри резултати на международното оценяване... Това означава, че в училище вече ги подготвят за такъв тип задачи. След като вече не се страхуват да пишат – значи вървим в правилната посока.²²⁰⁾

[Н]акратко: През изминалата седмица Министерството на образованието, младежта и науката предложи проекти за изменение и допълнение ...за организацията и провеждането на

държавните зрелостни изпити и ... за приемане на ученици в държавни и общински училища.²²¹⁾

Като необходимост за достъпност и добра успеваемост на учебния материал се предлагат и промени в учебниците:

[П]редлагам да се започнат проекти за нови учебници по български език за средното училище. Не само за 11. и 12. клас, а още от девети. Според мен има несъответствие между потребностите на тийнейджърите, учебниците за средното училище и учебното съдържание за държавните изпити по български.²²²⁾

[Т]ези, които завършват първи гимназиален етап, ще бъдат лишени от часове по българска литература. Предлагам да има промяна в учебните планове по български език и литература за 11. и 12. клас. За тези класове определено са необходими и повече часове по български.²²³⁾

[Д]руго слабо място е прекалено голямата диспропорция между обема на преподавания материал и малкото часове за утвърждаване на изучаваното. Това се отнася за всички учебни дисциплини. Препуска се по материала. Не се затвърждава преподаваното и резултатът е лош.²²⁴⁾

Относно матурата същият вестник коментира последните тенденции при абсолвентските изпити: “И тази година с най-нисък успех по български език и литература са зрелостниците от областите Шумен, Търговище и Разград... Резултатът по БЕЛ в трите области налага и още

един извод – за необходимостта час по-скоро и петгодишните да бъдат обхванати в предучилищната подготовка.”²²⁵⁾

Коментирани са и основните затруднения на зрелостниците при полагането на изпит: „Не са редки случаите в тестовата част ученик да няма грешки. Но да не е написал нищо в свободните отговори. С 33-те точки, които получава, изкарва добър 4 на матурата. А всъщност не е сигурно, че е грамотен. Сега заблуждаваме себе си и университетите, че им пращаме студенти с много добри резултати.”²²⁶⁾

[Н]амалял е броят на слабите, средните и добрите оценки по български език и литература, а тези на много добър, отличен и пълно шест се е увеличил. Значително повече зрелостници са писали текст – по 35% са писали съответно есе и интерпретативно съчинение. Но като цяло представянето на зрелостниците по БЕЛ отново напомня за отдавна изговаряния проблем – натрупани академични знания, но практическа безпомощност...²²⁷⁾

Познанията върху българската класика или по-точно липсата на познание затруднява не само ученици, но представлява проблем и за журналистите. Материал във в.”Труд” свидетелства за това как журналист, в стремежа си да демонстрира познания, допуска груба грешка при цитат от Йовков. Литературният топос “*Боже, колко мъка има по този свят, Боже!*” е трансформиран в “*Колко много мъка има на този свят*”. Това не само не препраща конкретно към Йовковия разказ, но и създава впечатление у читателската аудитория за ниска култура от страна на публициста:

[Н]едопустими замени в заглавия на известни творби се случват често. Всекидневник пише за разказа “Бялата лястовица” на

Йордан Йовков. Вярно е, че този белетрист има няколко “бели” заглавия на разкази - напр. “Белите рози”, “Белият ескадрон” и пр. Обаче в случая с разказа за лястовицата заглавието е... “По жицата”! В стремежа си да покаже колко добре познава творчеството на Йовков журналистът М. Кар. уж цитира репликата на Моканина от същия разказ така: “Колко много мъка има на този свят”. А тя е къде-къде по-различна: “Боже, колко мъка има по тоя свят, Боже.”²²⁸⁾

Литературният топос от „По жицата” - *“Боже, колко мъка има по тоя свят, Боже!”* успешно се реализира и в други публикации. В „Монитор” изцяло върху Йовковия разказ се конструира текст за бялата лястовица. Символ на надеждата в разказа, бялата птичка в наши дни става обект за продан:

[Щ]е я видим ли, чичо, пита болната Нонка Моканина от разказа “По жицата”, полегнала в каручката на Гунчо по прашните пътища на Добруджа. Нонка непрекъснато се взира по накачалите на телеграфните жици лястовички с надеждата за зърне бялата - оная, която ще ѝ върне здравето, а на близките - радостта. На Моканина добруджанският класик Йордан Йовков оставя ролята да излъже детето: Ще я видите, чедо, ще я видите. От благородната лъжа на Моканина обаче не следват финансови облаги...А по жицата прииждат онкоболни пациенти от цяла Добруджа, та дори и от Истанбул. Само дето Моканина в бяла престилка не е толкова благороден, и, улисан в броенето на пари, не се сеща да изрече “Боже, колко мъка има по тоя свят, Боже!”²²⁹⁾

В списание „Тема” са открити 3 публикации, в които се съдържа цитатът на Йовков *„Боже, колко мъка има по тоя свят, Боже!”* ,

използван в различни социални контекстови връзки в журналистическия материал:

[А]ми ако всеки пациент със зашит в тялото му предмет тръгне да съди здравното заведение? Американските болници ежегодно изплащат на такива пациенти парични обезщетения в размер около 300 млн. долара... Боже, колко мъка има по тоя свят, Боже...²³⁰⁾

[Щ]е се приберат уморени в къщи и разчувствани от плюшени мечета, усмихващи се котенца и добронамерени кученца ще съчувстват на "що мъка има по тоя свят, Боже". В празничната вечер ще излязат по балконите, за да пострелят и да похвърлят пиратки от радост за Рождество Христово. Хубаво е някак си православните християни да се поддържаеме, нали!²³¹⁾

“[Б]оже, колко мъка има по тоя свят! - вдига очи към небето по примера на Моканина 49-годишният Йордан. Докато чака да се яви пред айтоския оракул, люпи унило семки и плюе в шепи. Голям зор си имат въщи. Добри хора му рекли - върви при Стефан от Айтос, той ще ти помогне.²³²⁾

Бялата лястовица открай време е възприемана за символ на надеждата. Йовковият разказ „По жицата” е утвърдил това значение, а журналистиката умело използва литературния топос като добър инструмент за внушение. В медийния контекст гъвкаво се борави именно със силното смислово значение, с което е натоварен образът на лястовицата:

[Б]ойко Борисов е бялата лястовица на правителството. Това заяви лидерът на движение "Гергьовден" Станимир Зашев вчера.

Според него единствено главсекът на МВР се стараел да си върши работата.²³³⁾

[И]скам да дам кураж на всички майки, чиито деца страдат от множествена склероза. Рано или късно ще срещнат бялата лястовица, стига да имат вяра за това.²³⁴⁾

[С]ледвайки съвета на Петър Моканина, вече 13 г. вървим все по теля на прехода и чакаме да видим бялата лястовица, която ще излекува обществените ни недъзи. И може да се каже, че вчера най-накрая я зърнахме, след като парламентът промени конституцията в частта ѝ за съдебната власт.²³⁵⁾

[С]имволът на хорската надежда от Йовково време - бялата лястовичка, долетя и в родопското село Косово. Птичето се излюпило под стряхата на новопостроения комплекс "Косовски къщи", които въпреки съвременната строителна намеса са запазили автентичния си едновременен облик.²³⁶⁾

[С]ега единствената надежда е на тяхно място да дойде бялата лястовица, която да се опита да оправи батака. Поне на това се надяват турските тираджии, които при всяко минаване кихат по 10 евро.²³⁷⁾

[М]лади и стари твърдят, че са го виждали - също като бялата лястовица, и се надяват досегът с нея да изцери всичките им болезки.²³⁸⁾

Освен като образ на надеждата рядко срещаната птичка от Йовковия разказ се тълкува и като символ на чистота, щастие и истина:

"[Л]евски" е клубът с най-прозрачни трансфери и с най-ясна клубна политика, заяви собственикът адвокат Тодор Батков. "Ние сме бялата лястовица по прозрачност. Не влизаме в никакви комбинации, не уреждаме мачове."²³⁹⁾

[Д]а видиш здрава крушка, е равносилно да видиш бяла лястовица. Смятай се късметлия, ако пътят ти е осветен през късните часове на деня.²⁴⁰⁾

[П]есента на Миро "Ангел си ти" се оказа бялата лястовица, която събуди надеждите на българина и го накара отново да мечтае. Ритмичното парче влезе в домовете ни и тайничко до един си казахме: "Е, дано да се видим на финала."²⁴¹⁾

"Бялата лястовица" бе трикратният носител на званието Христо Бонев, според когото победителят трябва да играе в България.²⁴²⁾

"[Ц]аря" може да се превърне в бялата лястовица на пешеходните зони на София. Реализацията ще струва около 2 млн. лв. и новият булевард може да е готов още следващата есен", обясни архитект Константинов.²⁴³⁾

[П]реди имаше депутатки, актриси, мениджърки, с други думи висшестки, хора с професия. Сега идват компаньонки и бялата лястовица си ти, която работиш.²⁴⁴⁾

В някои материали бялата лястовица се споменава именно със значение на рядък екземпляр. В списание „Тема” хубавата жена е сравнена с рядко срещаната птичка: „Да видиш хубава жена в президиумите на БСП е почти толкова малко вероятно, колкото да видиш бялата лястовица.”²⁴⁵⁾

Отново в същото издание е употребен литературният топос от Йовков. Този път контекстът, в който е вмъкната заемката, е изцяло политически: „Бялата лястовица е на път да отлети от столичната улица „Съборна”, въпреки че все още украсява входа на сградата, в която се помещава партията на Александър Томов. Върху предизборни плакати в съседство е разцъфнала роза - емблема на новата му формация Българска социалдемократия.”²⁴⁶⁾ „Вижте, аз не разбирам защо въобще се поставя този въпрос. Бялата лястовица е наша, както и червената роза.”²⁴⁷⁾ „Така община Неделино дава най-голям процент гласове за бялата лястовица в цялата страна. Беширов обаче не успява да попадне в парламента въпреки щедрите обещания на Александър Томов, че депутатското място му е в кърпа вързано.”²⁴⁸⁾ „Феновете му го смятат за "винаги търсец истината и справедливостта", "пич", "бялата лястовица" и "будната съвест" на БСП...- Приятно ми е, аз съм Мариан Димитров!”²⁴⁹⁾ „Но доверието в политиката днес е под критичния минимум, тъкмо защото президентът мълчи, когато трябва да говори, а Станишев прелита като бялата лястовица над Добруджа, вместо да си гледа работата.”²⁵⁰⁾

Вестник „24 часа” прави дори необичайно сравнение с бялата лястовица като художествен образ и редкият екземпляр на дивата фауна - бялото диво прасе. Причудливото съпоставяне на животните е направено поради една характерна за тях черта – и двете са рядко срещани и предизвикват вълнение у суеверните хора:

[М]ного рядко срещано бяло диво прасе падна в неделя в землището на русенското село Екзарх Йосиф под точния огън на

председателя на местната ловна дружинка Цветелин Цвятков. Животното може да се приеме за аналог на бялата лястовица. Белият глиган е бил сред кралските символи на британския монарх Ричард III и оттогава има специално място в историята. Наред с бялото прасе бяха повалени и три черни.²⁵¹⁾

Още с първите издания на разказа „По жицата” бялата лястовица се превръща в добра поличба и рядко срещано щастие. В годините винаги се намират очевидци, които разказват за срещата си с бялата птичка. Журналистите, от своя страна, правят интертекстуални връзки с Йовковото произведение:

[Б]яла лястовичка досущ като тази на Йордан Йовков уловил кметът на шуменското село Мировци Валентин Христов. Само за по-малко от денонощие дечурлига и работници по временната заетост разнесли мълвата за находката по съседните села и вчера към Мировци тръгнаха болни и просто любопитни от съседните Преселка и Сечище. Село Мировци е между Шумен и Добрич и някъде по тези места трябва да е видял или чул за птичката и Йовков, преди да я превърне в героиня на разказа "По жицата".²⁵²⁾

В материала „Гамени прогониха бялата лястовица” - „Монитор”, за да се подсили внушението, се помества и подзаглавието „Птичето на надеждата”. Така публицистът поставя в ярък контраст двата паратекста, като намеква, че човек понякога сам прогонва своята надежда. Лястовицата на очевидеца е съизмерена с тази в Йовковия разказ, макар разликата им да е съществена – в произведението тя никога не каца на жицата, а в реалния живот ние сами я прогонваме:

[Е]дна сутрин бях на приказка в кабинета на фелдшера Райчо на първия етаж. Изведнъж видях на жицата отвън едно бяло птиче. Като се взрях по-внимателно, познах, че е лястовица. Бяла лястовица! Досега за нея бях чел само в разказа на Йордан Йовков, но винаги съм си мислел, че това е писателска измислица. Обаче ето птичето стоеше само на няколко метра от мен.²⁵³⁾

Още свидетелства за съществуването на бялата лястовица дава и в. „24 часа”. Две публикации разказват за появата на птичката в още две български села:

[П]ояви се бяла лястовица в малкото старозагорско градче Николаево. Забелязали я местните преди седмица. Лястовицата гнездяла в ято с черни птици на стряхата на спортната зала.²⁵⁴⁾

[П]тицата на късмета и щастието се излюпи в Търговище и накара хората да се надяват на по-добро бъдеще. Бялата лястовица живее в гнездо под купола на градската чешма за минерална вода по пътя към изхода от града в посока Омуртаг. Вече доста хора, които пълнят там вода, са я видели.²⁵⁵⁾

По-необичаен материал в „Монитор” - разказва за електротехник, изобретил уред за кражба на ток, е със заглавие „По жицата, но не по Йовков.”²⁵⁶⁾ Журналистът е направил смислова връзка между заглавието на художествения текст и буквалното значение на „по жицата” в конкретна ситуация. Подходящо е използвано името на Йовков и неговото наложено произведение. Още със заглавието грабва трайно читателското внимание. По аналогичен начин в „24 часа”, в материала

„Бялата лястовица,²⁵⁷⁾ само заглавието прави препратка към Йовковото произведение. В текста на статията не се споменава нито произведението „По жицата”, нито името на писателя, а още по-малко някой от героите в разказа. Публикацията представя нов спортен автомобил! Други Йовкови творби, почти толкова популярни като „По Жицата”, се оказват също добър източник на интерпретации. Става дума за разказа „Албена”, коментиран от журналистите този път не по повод кандидат-студентски изпити, а във връзка с театрална постановка по произведението:

[О]т 19.00 часа е началото на спектакъла "Балканско магаре", с който театър "Инверсия" гостува в Камерната зала на Сатиричния театър. Постановката на Христо Ботев е изградена по мотиви от разкази на Иван Вазов, Елин Пелин, Йордан Йовков, Йордан Радичков и Чудомир.²⁵⁸⁾

...[п]остановката "Албена", с която кърджалийският театър "Димитър Димов" гостува на софийска сцена. Поводът: на 9 ноември се навършват 125 години от рождението на Йордан Йовков... Тя постига прецизна сценография, изящна почти колкото японска графика. Използвана е македонска (на групата "Анастасия"), българска и португалска музика, за да може по някакъв начин Йовковата Албена да надскочи националното учебникарско звучене.²⁵⁹⁾

[С]лед 73 години "Албена" на Йордан Йовков се върна на сцената на Народния театър. Спектакълът с режисьор Иван Добчев се игра премиерно тази седмица на голяма сцена...Концепцията на режисьора е близка до нагласата на самия Йовков по отношение на театъра...Щом ги облечеш в потури, те мислят, че трябва да се

серсемосват, да се правят на смахнати, да загубят човешкото си достойнство - другояче не могат да си представят селянина”, пише Йовков през 1937 г...Повече от месец диалектологът Владимир Жобов присъствал на репетициите, за да “развали” говора на актьорите и да стигне до езика, който е слушал самият Йовков.²⁶⁰⁾

[Б]ългарската класика дълго отсъстваше от сцената на театъра и затова през октомври Иван Добчев ще постави на голяма сцена "Албена" от Йордан Йовков, обясни пред БТА директорът на театъра Пламен Масларов.²⁶¹⁾

Героинята от Йовковия разказ „Албена” още веднъж е спомената, но в по-различен контекст. Във в. „Стандарт” дори се цитира емблематичното „Грешна беше тази жена, но беше хубава”:

[С]кулпторът Йордан Гавраилов дари лично на дом-паметника "Йордан Йовков" в Добрич мраморната статуя на героинята му Албена. "Аз съм от Добрич, свързан съм с историята на този град и реших, че тя трябва да е тук, за да остане за спомен от мен на града", каза скулпторът и добави, че нейната красота е в основата на драмата й. Според Гавраилов тя е обвързана е с мъж, който не я заслужава. "Другите са я обожавали, но не са се чувствали достойни да я искат. Грешна беше тази жена, но беше хубава" - обясни творецът жеста на ръката на героинята.²⁶²⁾

В печата присъстват, макар не толкова често, и други Йовкови разкази. В две публикации от „Дневник” са поместени заглавията на произведенията „Шибил” и „Серафим”.: „За да станат по-ясни за нас,

българите, думите на френския мислител, ще припомня разказа на Йовков "Серафим", в който героят дарява спечелените си за цяло лято пари на една бедна женица с болен съпруг."²⁶³⁾

[К]ланът на дръндарите е с корени от Сливенско. От рода на ромите-музиканти е героят на Йордан Йовков - Шибил, обясни председателят на Асоциацията за междуетническа толерантност Деян Колев.²⁶⁴⁾

[Ш]ибил наистина е бил господар на планината, когото търсели под дърво и камък заптиета и кърсердари, както пише Йордан Йовков. Рада наистина е била красива богаташка дъщеря от родната му Жеравна. Само че когато страшният разбойник ѝ препречил пътя наред гората, тя не била с други жени. А с баща си. Връщали се от съседното село Градец, носели парсата от дюкяните си там. Вярно било, че Шибил ги е изплашил. Вярно било и това, че Рада хич не му мълчала. Изрепчила му се, а хайдутинът се подсмихнал удивен от куража ѝ и я пуснал. Но не тя била любимата на Шибил.²⁶⁵⁾

Освен произведенията на Йовков, интерес предизвиква и личността му. За живота на автора има и филм. Новата продукция предизвиква интерес сред новинарите, които я анонсират в не малко публикации:

[А]ктърът Пенко Господинов е в ролята на Йордан Йовков във филма "Военен кореспондент" на Костадин Бонев. Това е първият български игрален филм с главен герой бележития писател... В интерес на истината, покрай филма той ми стана толкова

интересен, че и в момента продължава моята експедиция относно живота и творчеството на Йордан Йовков... В интерес на истината, покрай филма той ми стана толкова интересен, че и в момента продължава моята експедиция относно живота и творчеството на Йордан Йовков... Разчитам на това, че филмът е стойностен и ако провокира интерес у младите да разберат повече за Йовков, да прочетат нещо от него, ще е най-голямата ни радост.²⁶⁶⁾

Същата информация се помества в още 4 материала в „Новинар“ („Филм за Йовков с европейска номинация“²⁶⁷⁾, „Филм за Йовков тръгва по кината“²⁶⁸⁾, „Страховете и комплексите на Йовков на филм“²⁶⁹⁾, „Снимат първия филм за Йовков“²⁷⁰⁾) и два в „Дневник“ („Премиера на филм с главен герой Йордан Йовков“²⁷¹⁾ и „Йордан Йовков става филмов герой“²⁷²⁾). Екранизиран е не само образът на Йордан Йовков, но и безспорно най-популярната му творба „По жицата“. Сведения за късометражната продукция дава и „Стандарт“: „Росич стана пастир заради млад режисьор, завършващ в Русия. Милен Ангелов прави у нас дипломната си работа за държавен изпит във ВГИК-Москва, който ще е следващото лято. Талантливият младеж е избрал да заснеме късометражен филм по класиката на Йовков "По жицата".“²⁷³⁾ Публикации и за чествания на Йовкови юбилеи се срещат редовно:

[В] последните два дни на септември Добрич ще е домакин на международна конференция на тема „Йордан Йовков – различията“, посветена на 130-годишнината от рождението на Певеца на Добруджа. През ноември т.г. се навършват 130 години от рождението на големия писател Йордан Йовков. За 9-и път община Добрич ще връчи Националната литературна награда

„Йордан Йовков” на тържествена церемония на рождения ден на писателя - 18 ноември.²⁷⁴⁾

[Н]а тържествено честване 130-годишнината от рождението на Певеца на Добруджа Йордан Йовков с най-високата награда - за научното изследване и популяризиране Йовковото литературно наследство, бе награден проф. Светозар Игов... Юбилеят бе отбелязан с премиера на добричкия театър - спектакъла "Страноприемница край границата". Постановката е дело на Павел Павлов, като в пиесата Всички гости, сред които и внукът на Йовков - Боян Попов, заедно с кметския екип и граждани поднесоха през деня цветя на паметника на Йовков.²⁷⁵⁾

Наред с високите оценки за личността и произведенията на творците се срещат и журналистически материали, отразяващи безскрупулни прояви:

[В]андали нашариха с графити стените на Йовковата къща, а дървената ограда е потрошена, алармираха вчера от Историческия музей в Добрич... Да се даде за безвъзмездно ползване за 3 години пристроената част на Йовковата къща на сдружение "Независим живот", решиха преди дни общинските съветници...²⁷⁶⁾

[К]радци разбиха и ограбиха къщата-музей "Йордан Йовков" в Добрич, съобщи РДВР вчера. Изчезнали са медни, месингови и керамични съдове. Едната версия на полицията е, че целта на крадците е да продадат вещите на вторични суровини, а другата - че става дума за черния пазар на антикварни вещи...²⁷⁷⁾

[К]ъщата на писателя Йордан Йовков в Добрич може да бъде реконструирана, ако общината спечели проект за сумата от 3,841 млн. лв. Тя кандидатства пред регионалното ни министерство с "Йовковият Добрич - съвременна туристическа дестинация..."²⁷⁸⁾

Дори забравен от някои, Йовков безспорно е име символ. Не една медийна публикация е посветена на спомени на негови съратници:

"[П]ървото, което впечатляваше в Йовков, бе неговата закачливост и присмехулност" - така съучениците на писателя го описвали по времето, когато той бил далеч от всякакви литературни амбиции. Авторът на "Вечери в Антимовския хан", "Жетварят", "Боряна" и много разкази имал рядката дарба да отминава трудностите с ирония и оптимизъм - качества, които привличали множество приятели към него. Малко хора обаче знаят, че голямо влияние върху творчеството на Йовков оказвали жените в неговия живот. Но само за една - Деспина Колева, той твърдял, че осмислила живота му.²⁷⁹⁾

Силата на медийното внушение се потвърждава и от резултатите от социологическо проучване. Стане ли дума за популярен жител на Добрич оказва се, че в съзнанието на съвременния човек по-ярко изпъква депутатът Антония Първанова, отколкото Йордан Йовков: „Депутатката от НДСВ д-р Антония Първанова е посочена на първо място като личност, с която се свързват постиженията на Добрич и областта. В популярността си сред местните жители тя е изпреварила дори Йордан Йовков и Дора Габе, които също са родени в Добричко - писателят в с. Жеравна, а поетесата в с. Харманлък (днес с. Дъбовник). Резултатите са от проучване на Националния център за изучаване на общественото мнение (НЦИОМ), направено по поръчка на агенция Фокус.“²⁸⁰⁾

При извършеното изследване за присъствието на Йордан Йовков и неговото творчество в печата са открити 62 публикации в 6 ежедневника. Сред медиите са в. „Стандарт” (8 броя), в. „Монитор” (16 броя), в. „Дневник” (18 броя), в. „Новинар” (13 броя), в. „24 часа” (9 броя), в. „Труд”(6 бр.) и седмичникът „Аз Буки”(2 броя). Името на Йордан Йовков е споменато 132 пъти, а произведенията му 86 пъти. Сред творбите му присъстващи в печата са разказите „Шибил”(6 пъти), „Албена”(13 пъти), „Серафим” (2 пъти) и „По жицата” (17 пъти). В списание „Тема” са открити 10 споменавания на заемки от Йовков, но името му не се споменава с тях. Литературният топос „Боже, колко мъка има по тоя свят, боже!” от Йовковото произведение „По жицата” е възплътен 7 пъти в медийния дискурс на различни ежедневници, а „Бялата лястовица” е спомената на 52 места в разгледаните публикации.

Заклучение

Съвременният медиен дискурс използва широко литературни образи, крилати изрази от художествени текстове, имена на поети и писатели. Иван Вазов, Димчо Дебелянов, Никола Вапцаров, Гео Милев, Йордан Йовков са между най-популярните български класици, чиито произведения са изучавани в българското училище от поколения българи. Една богата колекция на литературни топоси, отнасящи се до тези и други автори, са събрани в настоящата статия. Тяхното проследяване дава ясна представа за съвременното състояние на българското общество и неговата журналистика. Изучаването на литературните метафори (Кантарева-Барух, 2013), използвани в съвременната журналистика, позволява да се направи оценка на ценностната система на едно общество в преход. А за теоретиците на образованието този анализ ще бъде важен за осъвременяване на учебните планове и програми в нашето училище.

БЕЛЕЖКИ

1. Димитри Иванов. Вий сте идиоти. *Сега*, 08.06.2011 г.
2. Димитри Иванов. Помниш ли, помниш ли тихия двор, тихия дом в белоцветните вишни. *Сега*, 28.05.2008 г.
3. Иванов Д. Чудомир. *Сега*, 22.06.2005 г.
4. Иванов Д. Спомен за Леон Даниел. *Сега*, 15.12.2010 г.
5. Цонев, Д. За красивото. *Стандарт*, 31.10.2007 г.
6. Кантарева, Н. Азбучни истини. *Аз Буки*, 4-10.08.2011.
7. На Орфей му спржиха маслото. *Новинар*, 07.11.2007 г.
8. Маркова, З. Учители: децата са неграмотни. *Дневник*, 26.03.2006 г.
9. Петкова, А. Университетска неволя. *Труд*, 14.07.2010 г.
10. Йолова, И. Калин Донков: защо има автори „явление“, а книги „явление“ – не. *Труд*, 12.02.2010 г.
11. Велева, В. Лиляна Стефанова: мяха се между мечта и реалност. *Труд*, 22.04.2009 г.
12. Кехайова, М. Английският писател Кристофър Бъкстон: България ме направи по-откровен. *Труд*, 05.06.2011 г.
13. Йолова, И. Писателят Йордан Плевнеш: аз съм заклет балканofil. *Труд*, 22.01.2010 г.
14. Стоянова, О. Паметта на Радичков беше почетена с библиографски труд. *Дневник*, 25.10.2004 г.
15. Нелитературни творби в гилдията на Вазов-2. *Труд*, 24.01.2010 г.
16. Старите моми на поета са като стари дървета. *Стандарт*, 27.07.2007 г.
17. Клисурова, Л. Наследникът на Лъчезар Иванов искал да е милиционер. *24 часа*, 19.07.2010 г.
18. Какво брани Крум със задни части. *Труд*, 31.07.2009 г.
19. Йолова, И. Във ВУЗ-а като на мача. *Труд*, 10.07.2009 г.
20. Пенчев, Б. Консумативният национализъм. *Дневник*, 08.08.2008 г.

21. На 2октомври 1916 г.: Димчо Дебелянов загива на фронта. *Дневник*, 02.10.2008 г.
22. На 2 октомври: Димчо Дебелянов е убит на фронта. *Дневник*, 01.10.2007 г.
23. Стоянова, О. Идва силна „Аполония“. *Дневник*, 12.08.2007 г.
24. Йоцова, Т. Дебеляновата майка ръне в забвение. *Труд*, 17.08.2010 г.
25. Чалъкова, В. Поетът Андрей Слабаков: Чакам Нобелова награда. *Дневник*, 14.11.2010 г.
26. Изследвания: Литературна история. *Дневник*, 03.08.2005 г.
27. Стоянова, О. Маргарита Младенова търси нови акценти в класическите български пиеси. *Дневник*, 09.03. 2005 г.
28. Москов, Т. Самоописание. *Труд*, 30.10. 2009 г.
29. Димитрова, С. „Възраждане“ устоява на обществения строителен „преврат“. *Дневник*, 10.09.2008 г.
30. Тошева, Р. Чекрък за 100 000 лева. *Стандарт*, 12.12.2010 г.
31. Ценкова, И. Магаре под вола. *Тема*, 14-20.07.2008 г.
32. Патриарх Евтимий гони баба Илийца. *Стандарт*, 09.06.2011 г.
33. Седларска, В. Баба Илийца във време на евроизпитания. *Новинар*, 13.07.2004 г.
34. Кол. *Тема*, 08-12.10.2007 г.
35. Иванова, М. Здравей и сбогом, Осми март! *Дневник*, 07-03.2001 г.
36. Неизтребимо. *Дневник*, 24.06.2004 г.
37. Нейкова, М. Между мола и грамотността. *Труд*, 13.04.2011 г.
38. В името на интереса. *Дневник*, 14.10.2001 г.
39. Седларска, В. Образование средно, твърде средно. *Новинар*, 02.12.2005 г.
40. Ботев и рап на реформите. *Тема*, 05-11.04.2004 г.
41. Първанов, К. Йорданка Фандъкова: От образование няма да се пести дори в условия на криза. *Тема*, 14-20.09.2009 г.
42. Славов, А. Уморих се от това, че най-простият човек може да стане най-важният. *Тема*, 17-23.09.2004 г.

43. Кьосев, А. Оттеглянето от четенето няма социална среда. *Тема*, 26-01.06.2008 г.
44. Пенчев, Б. Образованост или занаят. *Дневник*, 29.10.2005 г.
45. Пенчев, Б. Самотният нападател баба Илийца. *Дневник*, 22.06.2004 г.
46. Христов, И. Баба Илийца е невинна. *Сега*, 18.08.2009 г.
47. Пенчев, Б. Учи и ще си спасиш душата. *Дневник*, 06.02.2008 г.
48. Пенчев, Б. Матури и малокултурие. *Дневник*, 28.05.2002 г.
49. Петкова, А. Философията на матурите. *Труд*, 06.06.2009 г.
50. А учителите знаят ли повече? *Труд*, 21.07.2009 г.
51. Филева, Л. Безкрайната ос на вертикалата. *Труд*, 08.07.2011 г.
52. Шамару, Т. Баба Илийца. *Сега*, 26.01.2006 г.
53. Банов, Б. Духът на българската жена. *Новинар*, 05.11.2010 г.
54. Пунчева, А. В пантеона на великите българи. *Дневник*, 19.02.2007 г.
55. Кръстева, Е. Панахида събра приятелите на Радичков. *Монитор*, 16.01.2001 г.
56. Първанов, К. Корпорации, консорциуми и авангардисти. *Тема*, 03-09.08.2009 г.
57. Васев, П. Кой плаче там? *Труд*, 23.10.2010 г.
58. Бахарова, П. Телевизионни проповедници. *Тема*, 07-13.07.2003 г.
59. Христов, И. Другата България. *Тема*, 23-29.07.2007 г.
60. Царева, Ц. Царски влакове. *Тема*, 31-06.02.2005 г.
61. Първанов, К. От „Беларус“ до „Допелмайер“. *Тема*, 22-28.12.2003 г.
62. Евангелие и еделвайси носел Дебелянов на фронта. *Монитор*, 04.10.2008 г.
63. Ковачев, П. Жените харесват Димитър Бояджиев, той се бои от тях. *24 часа*, 16.07.2011 г.
64. Веселин Андреев ли разстрелва принц Кирил? *24 часа*, 09.12.2011 г.
65. Продава се ... Димчо Дебелянов. *24 часа*, 08.04.2011 г.
66. Ковачев, П. Григор Ленков се хвърли от прозореца според един от слуховете. *24 часа*, 20.04.2011 г.
67. Дайнов, Е. Искам да се запиша индианец. *24 часа*, 11.03.2011 г.
68. Шарените мечки 3 дни по-дълго в София. *24 часа*, 14.04.2011 г.

69. Славейков, Яворов и Дебелянов на италиански. *Дневник*, 22.10.2007 г.
70. Караиванов, К. На баба ти дуvara. *Новинар*, 07.06.2011 г.
71. Любомирска, М. Европа, дядо Йоцо и морските свинчета. *Новинар*, 29.06.2011 г.
72. Дядо Йоцо ни гледа сеира. *Сега*, 03.10.2009 г.
73. Говори се. *Дневник*, 10.07.2005 г.
74. Търговете на кмета Иван Хаджиенов. *Мениджър в Дневник*, 07.08.2007 г.
75. Николов, Г. Новата България гледа дядо Йоцо. *Сега*, 08.11.2005 г.
76. Данаилов, Г. Прощавай, дядо Йоцо. *Стандарт*, 18.06.2005 г.
77. Седларска, В. Дядо Гого ли да бъда или дядо Йоцо. *Новинар*, 28.11.2008 г.
78. Станев, Л. БТ. *Дневник*, 08.10.2002 г.
79. Станев, Л. Представи си! *Дневник*, 25.10.2002 г.
80. Дядо Йоцо гледа музея на баба Илийца. *Пари*, 01.01.2003 г.
81. Пенчев, Б. Нов предмет: изиграй мафията. *Дневник*, 03.07.2007 г.
82. Александров, Х. Едър, космат и наперен? Днес не стига да си мъж. *24 часа*, 08.08.2010 г.
83. Този път виновни трябва да има. *Телеграф*, 02.06.2011 г.
84. Филева, Л. Светлото бъдеще на Годеч. *Дневник*, 17.02.2011 г.
85. Стоянова, О. Копривщица през май. *Дневник*. 14.05.2004 г.
86. Иванова, М. Немарата в културата. *Дневник*. 18.08.2004 г.
87. Барух, Н. Силните метафори и безумието на книжнината. *Аз Буки*, бр. 25, 2011 г.
88. Делийска, А. Пламен Димитров: Внасяне повече краставици и домати, отколкото произвеждаме. *Новинар*, 08.06.2011 г.
89. Попов, Ю. Полунепреводимите думи, които ще определят изхода от британските избори. *Дневник*, 03.05.2005 г.
90. Димова, Е. На зелено. *Тема*, 03-09.08.2009 г.
91. Христова, Н. Балансът между работодател и служител – тънка червена линия. *Дневник*, 15.12.2004 г.

92. Даскалов, Г. Презареждане – политическото баланизиране на царя. *Дневник*, 07.07.2003 г.
93. Първанов, К. Елеонора Николова: Премиерът ще спечели, ако заложи на истината. *Тема*, 24-30.01.2011 г.
94. Батков разпали психовойна срещу „Литекс“. *24 часа*, 26.04.2011 г.
95. А ти избра ли си жилище. *Капитал*, 22.08.2008 г.
96. Виденов, А. Новият „Форд Фокус“ – един за всички. *Труд*, 15.04.2011 г.
97. Бианка с жълти ботуши при президента. *24 часа*, 19.03.2010 г.
98. Запрянова, К. Разни хора, разни идеали. *Тема*, 12-18.05.2005 г.
99. Разни хора, разни идеали. *Новинар*, 17.05.2009 г.
100. Йолчева, Т. Изборите и в матурите. *Стандарт*, 18.05.2009 г.
101. @z-sam.bg отключи матурата по български. *24 часа*, 17.05.2009 г.
102. Скоростна подготовка за матурите. *Труд*, 15.05.2010 г.
103. Прохазкова, Я. Матурата направи Алеко връх в леката литература. *24 часа*, 01.06.2009 г.
104. Гарелов, И. Ще ни побъркат – еате ни вижте. *Новинар*, 26.09.2005 г.
105. Саватева, Д. С десант по море на затворници събаряха в Несебър. *24 часа*, 15.10.2010 г.
106. Василев, Н. Да затворим сергиите за дипломи. *Новинар*, 27.04.2008 г.
107. Панайотов, С. Към парада на нормалността. *Дневник*, 26.06.2008 г.
108. Ценкова, И. Непр, Европо! Елате ни вижте. *Тема*, 20-26.09.2007 г.
109. Христова, М. Елате ни вижте на изток от рая. *Новинар*, 29.07.2008 г.
110. В Козлево проблем е немотията, а не турският език. *Труд*, 06.03.2011 г.
111. Стайков. Д. На пазара един продавач ме попита Джингиби сте, нали? *24 часа*, 17.02.2011 г.
112. Маркова, З. Матурите ще са с тест и писане. *Дневник*, 05.12.2006 г.
113. Цанев, Б. След нас и ... Потоп. *Стандарт*, 23.09.2009 г.

114. Тошева, Р. До Камено поле се стига само с каруци. *Стандарт*, 31.08.2007 г.
115. Карбовски, М. Писмо до една шведка. *Стандарт*, 05.09.2008 г.
116. Ончева, Ю. Усецане за жена беляза евролистите. *Стандарт*, 26.03.2007 г.
117. Ненова, С. Сто въпроса за АЕЦ „Белене“. *Дневник*, 11.05.2004 г.
118. Рилска, Б. Яне Янев кани Трайчо Трайков за експерт в РЗС. *Дневник*, 07.04.2011 г.
119. Червена роза със синя грива в битката за новоелитен гербер. *Труд*, 18.07.2011 г.
120. Петров, М. Мира Суходолска: Полските бояджии и водопроводчици търсете в Лондон. *Дневник*, 04.01.2007 г.
121. Рекламни фюрери. *Тема*, 1319.04.2009 г.
122. Запрянова, К. Съпругата на Коцето Калки – Жузефина Георгиева: Мъжът ми стана по-рационален. *Тема*, 15-21.04.2007 г.
123. Бахарова, П. Маргиналният брат. *Тема*, 25.01.10.2006 г.
124. За кого Вапцаров написа „Прощално“. *Труд*, 10.03.2010 г.
125. Кьосев, А. Убежище. *Сега*, 08.11.2005 г.
126. Мало Селкор. Без дом. *Сега*, 01.10.2007 г.
127. Донков, К. Без ваканция. *Сега*, 02.07.2007 г.
128. Николова, А. Отвориха делата за убийствата на Гео Милев и Вапцаров. *Новинар*, 13.08.2010 г.
129. Полицейският архив не може да пренапише историята. *Труд*, 23.10.2010 г.
130. Петкова, В. Мит е, че комунистите са железни. *Труд*, 11.10.2011 г.
131. Ковачев, П. Край на тишината в МВР! Тон за песен! *24 часа*, 04.08.2010 г.
132. Каменов, И. Защо Гео Милев? *Труд*, 21.10.2010 г.
133. Желев, В. Бийте думбазята! *Труд*, 11.02.2011 г.
134. В НДК честват Гео Милев – кумир и жертва. *Труд*, 29.01.2010 г.
135. Честват Гео Милев с книги и спектакли. *Труд*, 27.01.2010 г.

136. Честваме 115 г. от рождението на Гео Милев. *Новинар*, 26.01.2010 г.
137. Рулева, Г. Картини на Гео Милев станаха билбордове. *Новинар*, 25.01.2005 г.
138. Балев, В. Баща ми пое към полицията и ... безследно изчезна. *Труд*, 03.02.2010 г.
139. Леда Милева стана на 90 години. *24 часа*, 04.02.2010 г.
140. Радкова, Е. Леда Милева: Не може Вълчо да свири и гази в учебниците. *24 часа*, 06.03.2011 г.
141. Тошев, Г. Наум Шопов: Аз ли ибрах театъра? Или той ме избра ... *24 часа*, 19.10.2010 г.
142. Почина хърватската поетеса Весна Парун. *Труд*, 26.10.2010 г.
143. Петкова, В. Не плачете, ако останете без работа, а учете. *Труд*, 16.06.2010 г.
144. Какви да бъдем ли? *Труд*, 02.01.2010 г.
145. Строфи в духа на Гео Милев. *Новинар*, 25.05.2009 г.
146. Дървева, В. И аз теглих от „Читанката“: Престъпник ли съм? *24 часа*, 25.06.2010 г.
147. 6 неща, които не знаете за пътивия братовчед на Христос. *24 часа*, 04.08.2010 г.
148. Защо получих 3,88 на изпита по журналистика. *24 часа*, 30.04.2009 г.
149. Господинов, Г. Професия „българин“. *Дневник*, 15.10.2004 г.
150. Омуртаг се пресели в Мюнхен. *Труд*, 01.03.2010 г.
151. Мила Родино. *Дневник*, 27.09.2007 г.
152. Кулински, П. Немили-недраги и в наша черква. *Труд*, 08.05.2009 г.
153. Маринов, П. Немили-недраги. У нас. *Труд*, 11.09.2009 г.
154. Атанасов, Г. Време за гурбет. *Тема*, 04-10.03.2002 г.
155. Чешмеджиева, Т. Бесарабско общежитие. *Тема*, 26-01.10.2007 г.
156. Други газят, а ЦИК гони БНТ. *24 часа*, 05.07.2009 г.
157. Котева, К. 16 курбан за Спасовден. *24 часа*, 28.05.2009 г.
158. Заркова, А. Хайки за лоши бащи – защо не? *Труд*, 11.09.2009 г.

159. Първанов, К. & Люцканов, Я. Упражнения по опозиция. *Тема*, 25-31.01.2010 г.
160. Димитров, К. Ромската квадратура на кръга. *Дневник*, 04.07.2002 г.
161. Бойка Атанасова издател на в. „Български новини“ в Атина, кореспондент на 24 часа и Нова телевизия. *Тема*, 03-08.02.2009 г.
162. Царева, Ц. 50 грама патриотизъм. *Тема*, 07-13.06.2004 г.
163. Отечество любезно. *Тема*, 27-01.12.2002 г.
164. Хъшове на Александър Морфов тръгва по БНТ. *Дневник*, 25.02.2009 г.
165. Стотно представление на „Хъшове“ в Народния театър. *Дневник*, 15.11.2007 г.
166. Пътеводител. *Дневник*, 29.09.2005 г.
167. Хъшове и Вежди в Румъния. *Стандарт*, 03.03.2010 г.
168. Вагалинска, И. Хъшовска носталгия. *Тема*, 01-07.10.2004 г.
169. Сценаристът и писателят Анжел Вагенщайн. *Тема*, 06-12.10.2009 г.
170. Бахарова, П. Часът на дистанционното. *Тема*, 12-18.09.2005 г.
171. Хъшовете беснеят за 150-и път. *Стандарт*, 09.10.2010 г.
172. Кръстева, Е. Хъшовете на Морфов с подслон в БНТ. *Монитор*, 03.09.2005 г.
173. Откъс от пиесата Немили-недраги. *Монитор*, 31.01.2009 г.
174. Интрига лишава Вазов от Нобел. *24 часа*, 10.07.2010 г.
175. Много вожд, малко индианец. *Дневник*, 16.02.2003 г.
176. Техният Гредетин. *Дневник*, 04.02.2009 г.
177. Методиева, К. По следите на Вазов в Свиленград. *Аз Буки*, 19-25.05.2011 г.
178. Латева, З. „Немили-недраги“ измъчи седмокласниците. *Монитор*, 20.06.2006 г.
179. Защо плачат седмокласниците. *Тема*, 26-02.07.2006 г.
180. Благоева, М. Ех, немили-недраги букви! *Монитор*, 14.09.2009 г.
181. Ласков, Х. Лични финанси: Аз чета електронно. *Дневник*, 23.06.2011 г.

182. Асенова, М. Дигиталните библиотеки преместват книгите в „плоския свят“. *Дневник*, 12.03.2007 г.
183. Попов, Ю. Neznam.bg. *Дневник*, 18.09.2005 г.
184. Стоянова, О. Класика за деца. *Дневник*, 14.08.2007 г.
185. Благоева, М. Доц. д-р Адриана Дамянова, ръководител на Катедрата по методика във Факултета по славянски филологии в СУ: Нашите деца не разбират езика на Вазов и Йовков. *Монитор*, 17.07.2009 г.
186. Стоянова, О. Четете ли онлайн. *Дневник*, 10.01.2007 г.
187. Електронна книга върху текстил. *Аз Буки*, 4-10.08.2011 г.
188. Родолюбива книжка. *Аз Буки*, 16-22.06.2011 г.
189. Миткова, В. Качват Йовков на CD. *Новинар*, 05.02.2002 г.
190. Иванова, Е. Даряват 1800 книги на читалища. *Стандарт*, 27.05.2011 г.
191. Стоянова, О. В Народната библиотека подредиха изложба на необикновени книги. *Дневник*, 30.10.2003 г.
192. Георгиева, В. Учебниците – увлекателни четива или научни „тухли“. *Дневник*, 11.10.2001 г.
193. Начева, Г. Най-привлекателните заглавия са на английски, немски и руски. *Аз Буки*, 21-27.07.2011 г.
194. Изследвания. *Дневник*, 28.09.2009 г.
195. Балев, В. Цанев към Фандъкова: Не остарявай като София. *Труд*, 02.12.2009 г.
196. Минчев, М. БТА на 113 г., кани Цеца Цачева на планьорка. *24 часа*, 06.02.2011 г.
197. Максим Минчев: И Йордан Йовков е работил за БТА. *24 часа*, 16.02.2011 г.
198. Обич по български. *Аз Буки*, 14-20.04.2011 г.
199. Деян Дънешки, главен изпълнителен директор на „Български пощи“ ЕАД пред в. Аз Буки: Книжарницата в пощата. *Аз Буки*, 4-10.08.2011 г.
200. Тодорова, М. Елка Симова: Формата на матурата по литература ощетява децата. *Дневник*, 29.05.2002 г.

201. Мичева, Н. От Вазов до Господинов: италианската премиера на 55 български разказа. *Дневник*, 29.10.2006 г.
202. Господинов, Г. Българщинка. *Дневник*, 17.08.2006 г.
203. Представят в Бургас най-новият роман на Кристофър Бъкстън „Радослава и викингският принц“. *Дневник*, 20.06.2011 г.
204. Кехайова, М. Английският писател Кристофър Бъкстън ме направи по-откровен. *Труд*, 05.06.2011 г.
205. Кандидат-студентски горешници. *Аз Буки*, 14-20.07.2011 г.
206. Господинов, Т. & Жерев, Р. ЮЗУ удари Софийския на изпита по български. *Монитор*, 13.07.2011 г.
207. Стоянова, С. Йовков зарадва кандидат-студентите в СУ. *Стандарт*, 12.07.2011 г.
208. 2209 писаха за войната в разказите на Йовков в УНСС. *Монитор*, 09.07.2006 г.
209. Гутсузян, М. Матурата по литература не затрудни зрелостниците. *Дневник*, 01.06.2008 г.
210. Студенти се пуснаха по жицата. *Монитор*, 15.07.2009 г.
211. Маркарян, А. Без „Андрешко“ и „По жицата“ в конспекта за матурите. *Новинар*, 03.09.2002 г.
212. Втеляване по Йовков. *Монитор*, 14.07.2007 г.
213. Крумова, Е. Какдидат-студенти бъркат Йовков с Вазов. *Монитор*, 09.06.2011 г.
214. Матеева, Г. Родители и кандидат-студенти харесват частните уроци. *Аз Буки*, 14-20.07.2011 г.
215. Учебниците ни овехтели с векове. *Стандарт*, 09.02.2011 г.
216. Цонев, Д. Не лошо към предната страница, момчета. *Труд*, 16.07.2010 г.
217. Ламбрева, Д. Заложниците на закъснялата образователна реформа. *Дневник*, 19.06.2006 г.
218. Ночева, Г. Министър Сергей Игнатов: Лично съм ангажиран с промяната в образованието. *Аз Буки*, 19-25.05.2011 г.
219. Без промени във формата на матурите. *Аз Буки*, 03-09.2011 г.

220. Милена Дамянова, зам.-министър на образованието, младежта и науката: Ученици и учители искат тези промени. *Аз Буки*, 28-03.08.2011 г.
221. Накратко: През изминалата седмица. *Аз Буки*, 21-27.07.2011 г.
222. Нели Кюркчийска, Професионал гимназия „Акад. Котольов“, гр. Дупница: Учебниците са скучни и далеч от тийнейджърите. *Аз Буки*, 14-20.04.2011 г.
223. Десислава Милева, Професионална гимназия по икономика и мениджмънт „Йордан Захариев“, гр. Кюстендил: Повече часове по български и литература в 11 и 12 клас. *Аз Буки*, 14-20.04.2011 г.
224. Мариана Димитрова, помощник-директор на СОУ „Йоан Екзрх Български“ в Шумен: Неразбираемият текст прави предмета Terra Incognita. *Аз Буки*, 02-08.06.2011 г.
225. Дикова, Т. Азбучни истини. *Аз Буки*, 09-15.06.2011 г.
226. Маргарита Караманова, директор на СОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, Карнобат: Матурите в 12 клас да се оценяват от регионалните инспекторати. *Аз Буки*, 30-06.07.2011 г.
227. Дикова, Т. Винаги има зрелостници, които залагат на късмета. *Аз Буки*, 09-15.06.2011 г.
228. Брезински, С. Изкуството да се цитира. *Труд*, 22.05.2010 г.
229. Бялата лястовица за продан. *Монитор*, 26.06.2007 г.
230. По жицата. *Тема*, 17-23.08.2009 г.
231. Гюзелева, А. Коледни късмети. *Тема*, 17-23-12.2007 г.
232. Ценкова, И. Магьосникът от АйтОЗ. *Тема*, 31-06.02.2005 г.
233. Гергьовден: Бойко Борисов е бялата лястовица. *Новинар*, 20.09.2012 г.
234. Ангелова, В. Лековит басейн вдига на крака парализирани. *Труд*, 13.06.2010 г.
235. Обретенов, Л. Конституцията – бялата лястовица на жицата на прехода. *Новинар*, 25.09.2003 г.
236. Крумова, Е. Бяла лястовица долита в Пловдивско. *Монитор*, 21.07.2009 г.

237. Изгърваха пингвина, чакат бялата лястовица на Калотина. *Монитор*, 11.06.2008 г.
238. Европтица. *Тема*, 20-26.07.2009 г.
239. Караиванов, К. Батков: „Левски“ е бялата лястовица у нас. *Новинар*, 04.10.2005 г.
240. Светеща крушка или бяла лястовица. *Монитор*, 28.11.2008 г.
241. Ефремова, А. Евровизия – бялата лястовица на българина. *Монитор*, 02.03.2010 г.
242. Предишните № 1 избраха Бербаатов за победител. *24 часа*, 12.12.2010 г.
243. Илиева, Д. „София“ и „24 часа“ питат как да изглежда „Царя“. *24 часа*, 11.10.2010 г.
244. 50 девойки били екскортът на Берлускони в Рим. *24 часа*, 16.08.2009 г.
245. Червенокоса бойна готовност. *Тема*, 04-10.02.2002 г.
246. Първанов, К. Сезон за лов. *Тема*, 15-21.03.2004 г.
247. Първанов, К. Александър Томов: В политиката издържат само марафонците. *Тема*, 29-04.04.2004 г.
248. Първанов, К. & Живкова, Т. Гранична зона. *Тема*, 10-18.05. 2004 г.
249. Първанов, К. Врагът без партиен билет. *Тема*, 02-08.07.2007 г.
250. Русева, Л. Нагамизване на държавата. *Тема*, 16-23.06.2008 г.
251. Рядко бяло диво прасе гръмнато в Русенско. *24 часа*, 11.-1.2011 г.
252. Крумов, К. Кмет хвана бяла лястовица. *Монитор*, 15.07.2009 г.
253. Първанов, И. Гамени прогониха бялата лястовица. *Монитор*, 04.07.2008 г.
254. Бяла лястовица кацна в Николаево. *24 часа*, 14.07.2009 г.
255. Бяла лястовица се излюпи в Търговище. *24 часа*, 07.07.2010 г.
256. Първанов, И. По жицата, но не по Йовков. *Монитор*, 21.07.2009 г.
257. Луканов, Г. Бялата лястовица. *24 часа*, 30.03.2009 г.
258. Четвъртък вечер в София. *Дневник*, 20.05.2005 г.
259. Галибов, И. „Албена“ излезе от клишето. *Дневник*, 24.10.2005 г.

260. Георгиева, А. Иван Добчев върна „Албена“ в Народния театър. *Дневник*, 24.10.2002 г.
261. Сезонът на Народния театър започна с постановки на Иван Добчев и Андреас Панзис. *Дневник*, 28.08.2002 г.
262. Георгиева, В. Грешната, но хубава Албена се върна в дома на Йовков. *Стандарт*, 21.06.2010 г.
263. Нонков, М. Просешка София. *Дневник*, 13.01.2003 г.
264. Ромите празнуват Банго Васил. *Дневник*, 13.01.2003 г.
265. Николова, Р. В Жеравна къщите са по-стари от Съединените щати. *Труд*, 09.10.2009 г.
266. Ангелова, Д. Сложих леци, за да приличам на Йовков. *Монитор*, 28.03.2008 г.
267. Благоева, М. Филм за Йовков с европейска номинация. *Новинар*, 17.07.2009 г.
268. Филм за Йовков тръгва по кината. *Новинар*, 21.04.2008 г.
269. Страховете и комплексите на Йовков на филм. *Новинар*, 04.08.2007 г.
270. Снимат първия филм за Йовков. *Новинар*, 02.08.2007 г.
271. Премиера на филма с главен герой Йовков. *Дневник*, 19.03.2008 г.
272. Йордан Йовков става филмов герой. *Дневник*, 16.08.2007 г.
273. Георгиева, А. Джоко Росич става пастир. *Стандарт*, 09.09.2010 г.
274. Георгиева, В. Добрич събира светила за годишнина на Йовков. *Стандарт*, 27.09.2010 г.
275. Георгиева, В. Проф. Игов взе награда за популяризитане на Йовков. *Стандарт*, 18.10.2010 г.
276. Нашариха с графити къщата на Йовков. *Новинар*, 01.05.2001 г.
277. Обраха музея на Йовков. *Новинар*, 28.11.2001 г.
278. Димитрова, И. Реконструират къщата на Йовков. *Монитор*, 05.03.2011 г.
279. Габровска, Л. 60 жени имало в живота на Йовков. *Новинар*, 09.10.2004 г.

280. Бончева, М. Антония Първанова по-лична и от Йордан Йовков.
Новинар, 29.12.2004 г.

ЛИТЕРАТУРА

Добрев, Д. & Добрева, Е. (2008). *Бай Ганю и Андрешко – любимци на българската журналистика*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“.

Добрев, Д. & Добрева, Е. (2012). *Интертекстуалност в масовите комуникации: основни понятия, примери и задачи*. Шумен: Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“.

Кантарева-Барух, Н. (2013). Метафори в литературата и медиите (опит за проследяване на „прагматичното“ четене на образци от художествената класика). *Български език и литература*, 55, 373-382.

Калешев, А. & Петров, В. (2001). *Енциклопедичен речник на литературните термини*. София: Хейзъл.

Richards, I.A. (1930). *Practical criticism: a study of literary judgment*. London: Kegan Paul, Trench, Trubnel & Co.

✉ Nadia Kantareva-Baruh,
Az Buki National Publishing House
125, Tzarigradsko Chaussee Blvd.
Bl. 5, 1113 Sofia, BULGARIA
E-Mail: nadia_kantareva@abv.bg

© 2013 BJSEP: Author

